

УКРАЇНСЬКА ПРОГРАМА МУЗИКИ

НАРИС ПРОГРАМИ ВИКЛАДУ МУЗИКИ
В УКРАЇНСЬКИХ ДВОМОВНИХ ШКОЛАХ
- КЛ. 1 ~ 3

Interim Edition, January 1980

Alberta
EDUCATION

Подяка

Міністерство освіти висловлює подяку за співпрацю в підготовці до друку цього нарису - "Програма викладу музики" для вжитку вчителів у двомовних українсько-англійських класах в Едмонтоні.

Особливо висловлюємо признання таким особам, за їхню працю над цим нарисом:

Елісаветі Андерсон - учительці музики в публічній школі
Св. Альберт,

Мирославі Загарії - учительці музики в публічній школі
Едмонтону.

Учителям музики -

Неонілі Дмитрук в Едмонтоні,
Євгенії Поломарк у Мондері,
Сергієві Яременкові в Едмонтоні.

В додатку висловлюємо подяку таким особам за їхню поміч у складанні нарису:

д-ру Андрієві Горняткевичеві - редакторові українського
тексту, доцентіві університету в Едмонтоні.

Членам комітету музики при Міністерстві освіти -

Лесі Гук - учительці двомовної українсько-англійської класи
в католицькій школі Едмонтону,

Наталці Доброліж - учительці двомовної українсько-англійської
класи в публічній школі Едмонтону,

Лесі Сліпчук - учительці двомовної українсько-англійської
класи в публічній школі Едмонтону,

Лідії Татчин - учительці двомовної українсько-англійської
класи в католицькій школі Едмонтону,

Мирославі Хом'як - учительці двомовної українсько-
англійської класи в публічній школі Едмонтону.

Любі Боярчук - секретарці українсько-двомовних програм
при Міністерстві освіти в Едмонтоні,

Анні Ілюк - керівникові програми українсько-двомовних
клас при Міністерстві освіти в Едмонтоні,

д-ру Филипові А. Лямуре - директоріві програмового
відділу Міністерства освіти в Едмонтоні.

ЗМІСТ

Розділ	Сторінка
I. ВИЯСНЕННЯ МЕТИ	1
Пояснення	2
II. ЗАГАЛЬНА МЕТА /1-3 класи/	3
Мета музики	3
III. ПЕРЕДМОВА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПОНЯТЬ І ВМІННЯ	5
IV. ПОНЯТТЯ /1-3 класи/	6
Ритм	6
Мелодія	7
Гармонія	8
Форма	9
Експресія	10
Розуміння музики	11
V. УМІННЯ /1-3 класи/	12
Слухання	12
Рух	13
Спів	14
Грання на інструментах	15
Читання	16
Творення музики	17
VI. ОСНОВНІ УСТАТКУВАННЯ Й ПРИПАСИ	18
VII. ПРОПОНОВАНІ ЗРАЗКИ ТЕМ НАВЧАННЯ	19
Ритм: перша класа	20-35
Гармонія: перша класа	36-42
Розуміння музики: перша класа	43-47
Плян лекцій: перша класа	48-49
Форма: перша класа	50-62
Експресія: перша класа	63-79
Мелодія: перша класа	80-87
Ритм: друга класа	88-109
Гармонія: друга класа	110-117
Розуміння музики: друга класа	118-122

Пляни лекцій: друга кляса	123–124
Форма: друга кляса	125–134
Експресія: друга кляса	135–141
Мелодія: друга кляса	142–151
Ритм: третя кляса	152–174
Гармонія: третя кляса	175–193
Розуміння музики: третя кляса	194–200
Пляни лекцій: третя кляса	201–202
Форма: третя кляса	203–209
Експресія: третя кляса	210–214
Мелодія: третя кляса	215–232
VIII. СПИСОК ЧАСТО ВЖИВАНИХ МУЗИЧНИХ ТЕРМІНІВ	233
Ритм	233
Мелодія	235
Гармонія	237
Форма	238
Експресія	239
Слухання	240
XI. БІБЛІОГРАФІЯ	242

I. ВИЯСНЕННЯ МЕТИ

Мета цього нарису програми навчання музики в українсько-англійських двомовних школах – виповнити існуючий нестаток, щоб розбудити любов і розвинути розуміння характерних особливостей української народної музики. Це здійсниться, коли учителі проводитимуть різноманітні заняття з дітьми, щоб розвивати загальні ідеї й умілості. Дотепер немає відповідного підручника в українській мові, який включав би пояснення музичних понять і учительські стратегії для навчання української музики в канадських школах.

Цей нарис злучить наступні поняття в одиничних зразках праці:

1. Розвинення організованого пляну музичних понять.
2. Сугестії щодо розвинення музичного уміння через різноманітні відношення між учителем та учнем.
3. Репертуар української музики.

Тому, що пропонований репертуар складається з багатьох та різноманітних джерел (наприклад: народні пісні, сучасна музика канадських композиторів, дитячі співаники з України та Америки, пісні з українських журналів та оригінальні твори написані для цієї потреби), цей склад зорганізований, щоб подати та показати учителям, котра музика найкраще пояснює специфічні поняття й також котра особливо підходить до віку дітей 1 – 3 клас.

Музика, яку тут поручається, придатна для дітей своїм стилем, а точніше, легкістю мелодійних і ритмічних моделей. Цей репертуар також включає музику, що підходить до різних церковних або народних святкувань та пір року.

Включено також список музичних термінів. Подається англійське означення, щоб учителі могли втримувати зв'язки з учителями музики в їхніх школах та доповнювати своє знання.

Пояснення

Цей нарис програми музики виданий як додаток до нарису звичайної програми музики. На цій підставі подається відповідна програма української музики, але вчитель не повинен обмежуватись нею. У нарисі включено народні й сучасні пісні та українську музичну термінологію, для заглиблення понять і вміння згідно з "Програмою для початкових і середніх клас в Альберті" (справлене видання 1977 року).

Учителі повинні звернути увагу, що характер української пісні не підходить до методики "Kodaly".

II. ЗАГАЛЬНА МЕТА

Учителі не мусять бути професійними музиками, але повинні мати музичний слух й точний голос.

Точки варті уваги:

1. Співати сміливо, розумно, з відчуттям та приємністю для дітей.
2. Мати великий вибір пісень.
3. Старатися збагнути дух кожної пісні.
4. Розвивати природний й дійсний голос дитини.
5. Уважати, щоб пісню починати чистим голосом у тон. Це можна досягнути за допомогою піяніна, камертона, або інших музичних інструментів.

Мета музики (1 - 3 класи)

Мета музики у початкових класах (1 - 2):

1. Навчитися відчувати й любити різні типи музики, а особливо українську музику.
- 2а. Виробити добрий, легкий, співучий тон і вміння співати в тоні. Потрібно точно складати й вимовляти слова та навчитися якнайбільше пісень.
- 2б. Звертати особливу увагу на розвиток самостійного співу й музичного супроводу.
3. Слухаючи пісні чи мелодії, відстукувати та розрізняти долі музики.
4. Слухати спів других та гру інструментів, і видумувати пісні й мелодії.
5. Дати дітям основне знання про ноти і склад музики.

Мета музики у третій класі:

1. Краще оволодіти співучим голосом, щоб уміти співати в темпі й у тоні з іншими співаками та при супроводі.
2. Навчитися відчувати й виконувати рух відповідно до ритму музики.
3. Розбудити зацікавлення грою на інструментах.
4. Виробляти здібність чути й співати легкі інтервали наприклад: до - мі, до - соль (терція, квінта).

5. Виробляти умілість співати голосно й тихо.
6. Виробляти умілість читати ноти (розрізнявати напрям, звучання мелодії й пізнавати ритмічні фігури), слухаючи музику та співаючи свої пісні та також у ритмічних рухах і тоді, коли грають на інструментах.
7. Мати задоволення з вислуханої музики.
8. Частіше вживати співаники з нотами, щоб співати з нот і пізнавати будову знайомих пісень.
9. Подати дітям нагоду співати сольо або співати чи грати в малих групах.

III. ПЕРЕДМОВА ДЛЯ ВИВЧАННЯ ПОНЯТЬ І ВМІННЯ

Розуміння елементів музики можна розвинути через групові й індивідуальні вправи, які з'ясовують наступні поняття:

Ритм

Мелодія

Гармонія

Форма

Експресія

Споріднені форми мистецтва –
Розуміння музики

Увага:

Музичне поняття засвоюється під час вивчення музики.

Цей нарис програми подає окремі зразки лекцій для вивчення ритму, мелодії, гармонії, форми, експресії і слухання. Кожний плян представляє вмілість і подає способи вироблення таких умілостей:

слухання

рухи

спів

читання нот

гра на інструментах

компонування.

Кожний плян продовжує засвоєні вмілості та знання і подає глибшу культурну перспективу українського народу через його музику та пісні.

IV. ПОНЯТТЯ (1 – 3 КЛАСИ)

Ритм

А. Перша класа:

1. Музика йде рівними тактами.
2. Долі можна групувати по дві або три.
3. У музиці існують сильні й слабкі долі.
4. У музиці існують довгі та короткі звуки і беззвучні долі.
5. Звучні і беззвучні долі продовжують музику.
6. Довгі звуки, короткі звуки, і беззвучні долі можна групувати в ритмічних моделях.

Б. Друга класа: продовження з першої класи

7. Ритмічні моделі ("ostinati") можуть акомпанювати мелодію.
8. Ритмічні моделі можуть продовжуватися рівними долями в музиці.
9. Тривалість звуків і павз буває різною.
10. Наголос означає "наголошена доля".
11. Перша доля такту має наголос. (Наголоси відзначають групування долей).
12. Інструменти або голоси можуть надавати наголоси.

В. Третя класа: продовження з другої класи

13. Тривалість довгих і коротких звуків і павз; нота ціла, половинна, четвертна, восьма і відповідні їм павзи.
14. Долі можна групувати по двох або трьох: часом обидва метри можуть співіснувати в однім творі.

Мелодія

А. Перша кляса:

1. Звуки (ноти, тони) можуть бути високі або низькі.
2. Порядок звуків може підноситися, падати, або повторюватися.
3. Мелодія складається з тонів, що поступають: на вищий рівень голосу або спадають униз, крок за кроком чи стрибками, або просто повторюються.
4. Звуки організується згідно з ритмічними моделями в мелодії й можуть повторюватися.
5. Мелодію на нотнім стані читають зліва на право.

Б. Друга кляса: продовження з першої кляси

6. Друковані символи (ноти) показують напрям мелодії.
7. Мелодія може кінчатися на високій або низькій ноті.
8. Різні інструменти мають різні тембри й височину.
9. Мелодія може кінчатися на тональній або атональній ноті.

В. Третя кляса: продовження з другої кляси

10. Гама твориться визначеною організацією тонів.
11. Мелодія розвивається інтервалами (кроками або стрибками) гами.
12. Октава твориться з першого й восьмого тону гами.

Гармонія

А. Перша кляса:

1. Два або більше звуків можуть звучати одночасно.
2. Тонально споріднені звуки називаються акордами.
3. Акорди акомпанюють мелодії.

Б. Друга кляса: продовження з першої кляси

4. Існують мажорні й мінорні акорди.
5. Дві або більше мелодій можуть розвиватися одночасно.

В. Третя кляса: продовження з другої кляси

6. Музика може розвиватися такими способами:
 - (а) сама мелодія
 - (б) мелодія з акордами, або
 - (в) дві одночасні мелодії.
7. Чергування акордів поступово приводить до закінчення на тоніці мажорного або мінорного ладу.

Форма

А. Перша кляса:

1. Мелодія розвивається фразами.
2. Музичне речення – фраза.
3. Фраза має початок і кінець.
4. Фраза має остаточний кінець, як кінчається на опорних звуках ладу.
5. Фрази мають різні вигляди, які можуть розвиватися вгору чи вниз, або лишень повторюватися.
6. Музичні фрази складаються з частин. Частини можуть бути подібні або відмінні.

Б. Друга кляса: продовження з першої кляси

7. Ціла частина може повторюватися.
8. Музичний твір складається з кількох частин.
9. Частини в однім творі можна позначити буквами (АБ, АБА, АБАВ).
10. Твір може мати особливий вступ і визначений кінець (coda).

В. Третя кляса: продовження з другої кляси

11. Музичні фрази надають певну організацію творові. Фрази можуть бути довгими або короткими.
12. Фрази і частини можуть повторюватися. Фраза може відмінно розвиватися, щоб подати варіацію або контраст.
13. Повторення й контраст з'єднують різноманітні форми музики.

Експресія

(темп, динаміка, характер звуку, настрій, кольорит)

А. Перша Кляса:

1. Долі можуть повторюватися швидко або помірно.
2. Музику можна виконувати тихо (*piano*) або голосно (*forte*).
3. Звуки мають різноманітний колорит.
4. Кожний інструмент має свій особливий характеристичний звук, тембр, і висоту.
5. Голос людини також має особливий характер – естетичний звук і висоту.
6. Музика грає важну роль в усіх ділянках життя.
7. Музика надає урочистости святам, наприклад: пори року, Великдень і т. п.
8. Музика помагає нам висловлювати наші почуття.

Б. Друга кляса: продовження з першої кляси

9. Темп музики може бути помірним або швидким, а також може раптово чи поступово прискорюватися або сповільнюватися.
10. Музику можна виконувати тихо (*piano*) або голосно (*forte*); музика міняється з одної звучності до другої раптово (*Subito piano, subito forte*) чи поступово ($\langle \rangle$ *crescendo, diminuendo*).
11. Текст підсилює наше розуміння пісні.

В. Третя кляса: продовження з другої кляси

12. Темп помагає нам відчувати настрій музики.
13. Вплив твору підвищується динамічними змінами.
14. Можна по-різному грати на інструментах, щоб видобувати їхні особливі звуки.

РОЗУМІННЯ МУЗИКИ

Під час слухання музичних творів треба звертати увагу на такі чинники:

1. Темп

- чи швидко, чи повільно?
- чи темп міняється?
- чи одночасно чути два або більше темпів?
(напр. кілька швидких нот з кількома повільнішими, голоснішими)

2. Настрій

- чи можна описати загальний настрій твору?

3. Динаміка

- чи музика голосна, чи тиха?
- чи динаміка змінюється?

4. Мелодія

- чи є лиш одна головна мелодія?
- чи мелодія змінюється?

5. Форма

- чи можна відчувати виразні зміни в музиці?
- чи можна розпізнати форму твору? (тобто АБ, АБА)

6. Інструменти

- котрі інструменти грають?
- котрі інструменти можна пізнати?
наприклад: бубон? скрипки? труби? бандура?
- чи ті самі інструменти вживаються в цілому творі?
- колорит тону

7. Голоси

- чи можна розпізнати голос? (тобто чоловічий, жіночий, дитячий, чи група голосів)
- чи можна описати колір голосу співака?

V. УМІННЯ (1 - 3 класи)

Слухання

A. Перша класа:

1. Слухати звуки оточення - у школі, вдома, у природі (погода, тварини), техніки (авта, машини).
2. Пізнавати і порівнювати звуки:
 - високі - низькі
 - голосні - тихі
 - довгі - короткі
 - висхідні - низхідні
3. Слухати звуки голосу.
4. Слухати звуки інструментів.
5. Слухати музичні твори.

B. Друга класа: продовження з першої класи

6. Слухати, пояснити й зображати напрям мелодії.
7. Пізнавати моделі в музиці.
8. Пізнавати фрази в музиці.
9. Розрізняти голоси й інструменти.
10. Слухати святочну і сезонну музику.
11. Слухати музику, яка зображає казку.

B. Третя класа: продовження з другої класи

12. Пізнавати обрис мелодії.
13. Відкривати темп, кольорит і динаміку.
14. Пізнавати інструменти.
15. Пізнавати мажорні і мінорні акорди.
16. Слідкувати за акордами опорних звуків.
17. Пізнавати повторення і контраст.
18. Пізнавати форму (АБА).
19. Порівнювати музичні стилі.
20. Бути уважним слухачем у суспільстві.

Рух

А. Перша кляса:

1. Рухатися до звуків у середовищі.
2. Передражнювати будь-яку тварину або машину.
3. Наслідувати долі музики плесканням або ходом, стрибком або також бігцем та галопом.
4. Відчувати долі, акцент, та ритмічні моделі.
5. Рухами, зображувати висоту – звуку, динаміку, тривалість, темп і напрям (високі – низькі, голосні – тихі, довгі – короткі, помірні – швидкі, вгору – вниз).
6. Вивчити легкі танці та ігри.

Б. Друга кляса: продовження з першої кляси

7. На основі даної поеми або пісні створити вільні ритмічні рухи. Рухатися під ритм 'ostinati'.
8. Рухатися вільно в межах форми музики (подібні фрази, відмінні фрази).
9. Збільшувати репертуар танців і ігор.

В. Третя кляса: продовження з другої кляси

10. Користуючись рухами, зображати поеми, пісні й казки.
11. Користуючись рухами, ілюструвати різні форми музики.
12. Брати участь у іграх і музичних представленнях.
13. Рухами творити й розробляти ритмічні моделі.

Спів

А. Перша кляса:

1. Точно повторювати звуки.
2. Пізнавати і наслідувати "Curwen Hand Signals".
3. Співати різного роду пісні з точною інтонацією.
4. Співати в групі або самотійно.

Б. Друга кляса: продовження з першої кляси

5. Продовжувати навчання сольфеджо і відповідних "Curwen hand signals" або рухових знаків.
6. Точно повторити даний тон, наприклад металофона і т.д.
7. Співати вміло, легко і правильно багато народних, святочних, обрядових та сезонних пісень.
8. Мати нагоду диригувати.

В. Третя кляса: продовження з другої кляси

9. Продовжувати навчання солофеджо і "Curwen hand signals".
10. Співати відповідні "ostinati" під дану пісню.
11. Співати двоголосові канони.
12. Співати з доброю експресією і чистою дикцією.
13. Співати з різними супроводами.
14. Співати a capella.

Грання на інструментах

А. Перша кляса:

1. Повторювати плескання ритмічних моделей.
2. Акомпанювати спів плесканням і рухами.
3. Правильно грати на ритмічних інструментах (наслідувати долю, акцент або ритмічні моделі).
4. Вибирати підхожі до музики інструменти.
5. Творити легкі ритмічні моделі для інструментів.
6. Читати легкі ритмічні партитури.

Б. Друга кляса: продовження з першої кляси

7. Грати розмовні ігри й добирати відповідні тони на мелодичних інструментах.
8. Творити і грати ритмічні і мелодичні 'ostinati'.
9. Вживати пентатонний звукоряд як акомпаньямент до пентатонних пісень.

В. Третя кляса: продовження з другої кляси

10. Створювати звукові ефекти й акомпаньяменти, вживаючи ритмічні інструменти.
11. Уживаючи ксилофон, творити гами, мелодії й 'ostinati'.
12. Точно повторювати звуки; 'ostinati' мелодії і супроводи, вживаючи дзвони.
13. Створювати оригінальні пісні і партитури. (Металофони – дзвіночки [Гльокеншпіль]). Уживання т. зв. інструментів 'Orffa'.

Читання

А. Перша кляса:

1. Повторювати ритмічні моделі плесканням і співом.
2. Пізнавати ритмічні моделі на картках і читати зліва вправо.
3. Писати ритмічні моделі "паличками".
4. Читати легкі партитури.
5. Читати "Curwen hand signals" соль - мі , соль-мі-ля , а також з нотного стану.
6. Писати мелодичні моделі на нотнім стані.

Б. Друга кляса: продовження з першої кляси

7. Писати ритмічні моделі з диктанту.
8. Читати систему нотного означення зліва на право.
9. Пізнавати ноти половинні, четвертні й восьмі й розміри
2 3
4 4.
10. Пізнавати нотний стан і ключ.
11. Пізнавати фрази.
12. Мати нагоду диригувати.

В. Третя кляса: продовження з другої кляси

13. Пізнавати інші розміри.
14. Продовжувати навчання сольфеджо.
15. Читати ритм і мелодію друкованої музики.
16. Читати свою партію в партитурі.
17. Писати ритмічні і мелодичні моделі.

Творення музики

А. Перша кляса:

1. Творити підхожі звукові ефекти до віршів і пісень.
2. Користуючись інструментами, створювати різні звуки, наприклад:

високі - низькі

голосні - тихі

помірні - швидкі

короткі - довгі

висхідні - низхідні.

3. Розмовляти співаючи.
4. Творити нові співані ігри.
5. Складати слова до пісень.
6. Пояснювати пісні малюнками.
7. Драматизувати пісні.

Б. Друга кляса: продовження з першої кляси

8. Творити ритмічні й мелодичні 'ostinati' до поем і казок.
9. Творити пентатонні супроводи.
10. Творити нові танці під різні музичні форми.
11. Пізнавати симетричні форми в малюнках та в архітектурі.

В. Третя кляса: продовження з другої кляси

12. Пізнавати стиль у музиці, в мистецтві та в архітектурі.
13. Пізнавати повторення й контраст у споріднених видах мистецтва.
14. Творити свої пісні та вчитися, як правильно писати ці пісні.
15. Грати свої пісні слухачам.

VI. ОСНОВНІ УСТАТКУВАННЯ Й ПРИПАСИ

Учителі повинні зібрати якнайбільше матеріалів та інструментів до навчання музики. Потрібно мати також додаткові та допоміжні підручники та бібліографії музики.

1. Дитячі підручники музики або діапозитиви, щоб діти могли навчитися вправно читати ноти і ритм, коли співають пісні.
2. Піяніна треба два рази на рік настроювати.
3. Мати стерео-патефон.
4. Мати бібліографію або список платівок.
5. Мати звукозаписувач і плівки.
6. Мати збір ритмічних інструментів, наприклад:
 1. трикутники (підкови)
 2. дзвони
 3. колодочки блоки
 4. решето
 5. тарілки
 6. бубон
 7. брязкальця
 8. інші
7. Мати збір інструментів для мелодії.
 1. дзвіночки (гльокеншпіль)
 2. ксилифони
 3. металофони
 4. дзвони
8. Мати збір інструментів для супроводу, наприклад:
клявішні гуслі.

Потрібно грати акорди на вищезваних інструментах до мелодії.

VII. ПРОПОНОВАНІ ЗРАЗКИ ТЕМ НАВЧАННЯ

Зразкова лекція буде включена в кожнім пропонованім пляні від першої до третьої класи. Цей зразок показової лекції опише як використати якнайбільше музичних умілостей, точніше:

теорію (читання або писання нот)
рухи (рух тіла чи гра на інструментах)
спів і деклямація
слухання/спосіб представлення нової пісні
-пісня записана на плівці або на платівці.
-пісні, які інші співають або грають.
створювання музики: ритм, мелодія, гармонія.

Головні розділи тем навчання:

З погляду понять:

- i. Ритм
- ii. Мелодія
- iii. Гармонія
- iv. Форма
- v. Експресія
- vi. Споріднені форми мистецтва - Розуміння музики

Поняття:

1а. Вся музика розвивається рівними долями.

Музика:

маршувати й співати	{	"І шумить і гуде" - ч. 26 <u>Ігри</u>
		"Гей, там на горі Січ іде" - ч. 76 <u>Ігри</u> , Бровар стор. 6
		"Гоп, гоп, гоп" - ч. 46 <u>Ігри</u>
		"Гей, малята"
		"Українець" - СУА стор. 41
слухати	{	"Ой видно село" - Гнатишин стор. 6
		"Запрягайте, хлопці, коні" - Гнатишин стор. 8
		"Їхав стрілець на війноньку" - Бровар стор. 7
		"Їхав козак за Дунай" - Бровар стор. 8

Мета: Діти навчатися рухатися і гратися до музичних долей, а також відчувати та записувати їх.

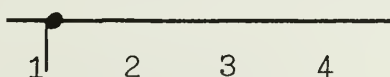
Стратегія:

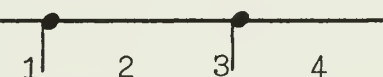
- Діти маршують з рівномірними долями пісні.
- Діти поляскують і плещуть з рівними долями пісні.
- Діти ляскають і плещуть за різними ритмічними моделям з рівними долями.

приклад:

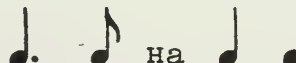
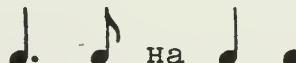
плескання і

ii

ляскання
(patschen)

- Діти грають на ритмічних інструментах як акомпаньямент з рівними долями пісні.
- Діти маршують і грають, як вище сказано в "г".
- Діти пишуть | | | | відповідно до рівних долей.
- Діти показують |||| під час слухання і читають "та, та, та, та," з рівними долями.

Уживаючи пісню "Українець" замінити на

Поняття:

Ї. Темп музики може бути поволий або швидкий. (Долі можуть іти поволі або швидко).

Музика: ПОМІРНО

співати "Колискова" - Пауш стор. 5

слухати "Там на горі сніг біленький" - Бровар стор. 10,
Гнатишин стор. 24

ШВИДКО

співати "Пирог" - Пауш стор. 7

слухати танки - Коломийки, Гопаки

Мета: Діти вчаться розрізнявати помірне та швидке чергування долей. (темп); рухатися до нього; представити скорість долей на письмі.

Стратегія:

- а. Діти слухають і співають пісні, які вони визначають як помірні або швидкі.
- б. Діти слухають зразки пісень різних темпів. Коли музика йде помірно, діти лякають, а коли музика швидко йде діти плещуть.
- в. Коли діти пізнають помірний темп, вони пишуть долі так: |||| Коли діти пізнають швидкий темп, вони плещуть долі так: ||||
- г. Діти виконують рухи до музики різних темпів.

Поняття:

2. Долі можна групувати по дві або три:

Музика: ДВОДОЛЬНИЙ МЕТР

співати	{	"Гоп, гоп, гоп,"	- <u>Ігри</u>	ч. 46
		"Ой під гаєм"	- "	ч. 51
		"Лисичка"	- "	ч. 54
		"Що будемо їсти"	- "	ч. 55
		"Качечка"	- "	ч. 79
		"Галю"	- "	ч. 82
		"Вийде сонечко"	- "	ч. 85
		"Чижику"	- "	ч. 86
		"Вправи"	27а, б і 28 - <u>Співи</u>	

слухати	"На городі калинонька"	- Гнатишин стор. 56
	"У горах Карпатах"	- Гнатишин стор. 30
	"Ой що ж за шум"	- Гнатишин стор. 48

Музика: ТРИДОЛЬНИЙ МЕТР

співати	"Взяв би я бандуру"	- Бровар стор. 35 Гнатишин ч. 24
	"Там на горі сніг біленький"	- Бровар стор. 10 Гнатишин ч. 24
	"Стоїть гора високая"	- Бровар стор. 15
	"Вправа" 20	- <u>Співи</u> стор. 32
	"Дятел"	- <u>Співи</u> стор. 33
	"Весна"	- Шутенко стор. 16
	"Вечірній дзвін"	- <u>Жайворонок</u> стор. 16
слухати	"Ніч така, Господи"	- <u>Жайворонок</u> стор. 16
	"Реве та стогне"	- Гнатишин стор. 44
	"Місяць на небі"	
	"Сонце низенько"	

Мета: Діти розрізняють дводольний і тридольний метри.

Стратегія:

- а. Діти рахують "раз два" під час музики з дводольним метром, або "раз два три" під час музики з тридольним метром.

В той самий час можуть плескати, ляскати, легко стукати по своїх плечах або по голові.

Поняття:

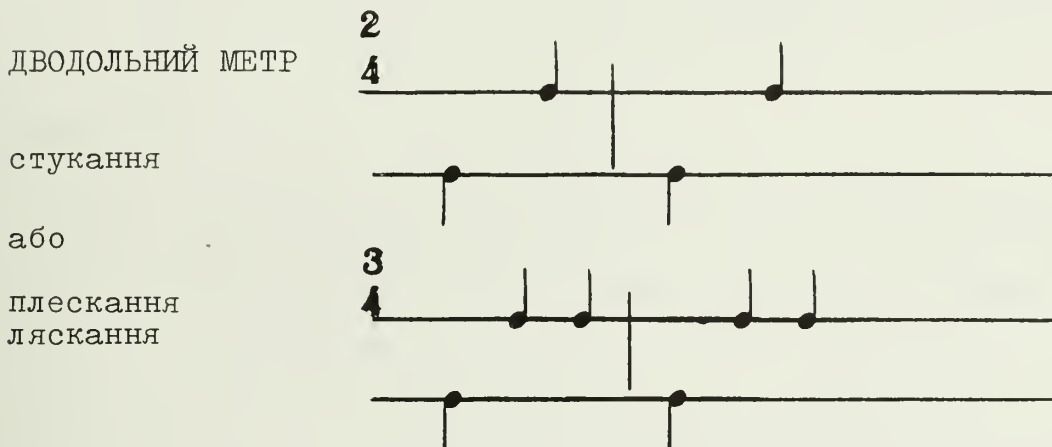
З. У музиці існують сильні і слабкі долі.

Музика: Уживати попередній репертуар.

Мета: Діти вчаться, що перша доля метру є сильною, наголошеною.

Стратегія: Коли діти співають або слухають:

- а. Вони вживають комбінацію ляскання з плесканням або із стуканням по плечах чи голові, щоб зазначити, що перша доля у метрі є акцентованою або сильнішою.

- б. Вони ляскають і плещуть як раніше, але плещуть в долоні партнера.
- в. Клясу ділиться на дві частини. Одна група грає акцентовану долю, а друга група грає слабкі долі на різних інструментах, або ногами й руками.
- г. Діти пишуть |||| , позначаючи дводольний метр і |||| |||| позначаючи тридольний метр.
- г. Діти показують |||| i |||| i і читають та - та або та - та - та з акцентуванням у голосі.
- д. Діти читають |||| i |||| i , учитель показує і грає.
Наприклад: На акцентовану долю - тупати, грати на барабані, а на слабку долю - плескати, грати на бубні.

Поняття:

4а. Бувають беззвучні долі.

Музика:

"Пильний школяр" - Жайворонок ч. 37

"Куку, куку, чути в ліску" змінити на $\frac{3}{4}$ Пауш стор. 25,
СУА ч. 31, Бровар стор. 3

"Ой хто, хто, Миколая любить" - Жайворонок ч. 77, Ігри ч. 67

"Гей, там на горі Січ іде" - Бровар стор. 76, Ігри стор. 46,
Заспіваймо собі ч. 44

- "Зайчик у житі" - СУА стор. 45
 "Гоп, гоп, гоп," - Ігри ч. 46
 "Ой дубе кучерявий" Жайворонок ч. 135
 "Казала мені мати" Жайворонок ч. 135
 "Пісенька про Павлика" - Дошкілля стор. 17

Мета: Діти вчаться, що четвертна павза (ξ)дорівнює одній долі. Вони це відчують, відчитують і заграють.

Стратегія:

- а. Луна-плескання - учитель плеще ритмічний модель, а діти повторюють (не пропускаючи долі) . Ритмічні моделі включають | (та) і ξ (жди) на різні способи, але тільки в розмірі $\frac{4}{4}$.

наприклад:

			ξ		ξ		ξ
ξ					ξ		
	ξ	ξ		ξ		ξ	
		ξ		ξ			ξ

На "жди" - діти роблять кулаками енергичний рух вниз по боках протилежно від плескання на | - та

- б. Таблиці-Mary Helen Richards Threshold to Music, уживати таблиці чч. 2,3 і 4.
 в. Діти читають ритмічні моделі, наприклад такі, як подано в "а" з карток або таблиці - учитель показує - і діти плещуть, коли читають.

Увага: Коли діти плещуть наслідуючи, поручається, щоб вони в той самий час вимовляли односкладове слово "жди", щоб краще відчувати, що ця доля - павза.

- г. Діти читають ритмічні моделі з карток, які учитель показує тільки на хвилю. Діти запам'ятовують і плещуть той модель, який був на картці.

г. Діти грають ритмічні моделі на різних інструментах з карток або з таблиці.

е. "Котик" – гра Дошкілля стор. 39

плескання

говорення

| | | } | | | }
А, а, а, котика нема.

| | | | | | }
Е, е, е, Де наш котик, де?

| | | } | | | }
У, у, у, мишку з'їв малу.

| | | } | | | }
І, і, і, спить він на печі.

| | | } | | | }
И, и, и, має гарні сні.

| | | } | | | }
О, о, о, не будить його.

Діти деклямують "Котик" і виплескують ритмічний модель, який записаний над словами.

* Учитель підкреслює, що при кінці кожної фрази є павза – де діти мовчать і роблять рух на "жди".

є. Коли діти співають пісні, які вибрані до навчання цієї думки, вони слухають, де є павзи і в тім місці роблять підхожий рух на "жди", і під час павзи не співають.

ж. Діти виплескують ритмічний модель у пісні, коли співають, наприклад:

| | |
І, і, і
[] [] | }
спі – ва – ю со – бі

Діти повинні розуміти, що павза або "жди" є беззвучна доля.

з. Діти творять свої ритмічні моделі уживаючи | (та) і } (жди)
на $\frac{4}{4}$ (4 долі) і грають, повторюючи "ostinato" на інструментах.

Поняття:

4б. В долі можна вмістити два звуки (ті-ті)
буде (та).

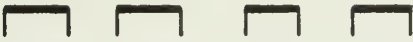
<u>Музика:</u>	"Машерують козаченьки"	- СУА стор. 42
	"Сійся, родися"	- СУА стор. 36
	"Гей, там на горі Січ іде"	- Бровар 76, <u>Ігри</u> стор. 46
	"Гоп, гоп, гоп"	- <u>Ігри</u> ч. 64
	"Зацвіла в долині"	- <u>Ігри</u> ч. 18
	"Гоп, скок"	- <u>Ігри</u> ч. 18 Змінити на
	"Дощик плеще"	- <u>Жайворонок</u> ч. 31, <u>Ігри</u> ч. 17
	"Мудра киця"	- <u>Жайворонок</u> ч. 38, <u>Ігри</u> ч. 17
	"Тато і мама"	- Пауш стор. 7, <u>Жайворонок</u> ч.
	"Що будемо їсти?"	- <u>Жайворонок</u> ч. 39, <u>Ігри</u> ч. 55 Пауш стор. 11
	"Пирогои"	- Пауш стор. 7
	"Качечка-Прачечка"	- <u>Ігри</u> ч. 79
	"Гра в зайчика"	- <u>Ігри</u> ч. 74
	"Засмучений зайчик"	- <u>Ігри</u> ч. 75

Мета: Діти вчаться відчувати, читати й грати восьмі ноти (
=ті-ті).

Стратегія:

- а. Клясу ділиться на дві частини. Щоб діти зрозуміли відносну тривалість нот, одна група плеще | | | | , кажучи односкладові слова, наприклад: кінь, пес, день - а друга група плеще кажучи двоскладові слова, наприклад: коник, котик, тиждень. Можна вживати такі слова, які підходять до науки, або до розвитку словника.
- i. Кожна група вправляє осібно, а тоді обидві плещуть свої ноти разом.
 - ii. Кожна група читає свої ноти осібно, а тоді групи плещуть разом з карток або з таблиці.
 - iii. Групи міняються партіями.
 - iv. Діти вживають відмінні рухи на попередні вправи.
 - v. Діти вживають різні інструменти на попередні вправи.

- б. Діти пишуть на папері або на таблиці ритмічний модель, який вони скінчили.

Грати -- | | | | або
та та та та ті-ті ті-ті ті-ті ті-ті

Учитель показує, як писати одну паличку на "та" а дві з'єднані палички на "ті-ті".

Учитель пояснює дітям, що на "ті-ті" треба плескати два рази, але тому, що треба плескати швидше ніж на "та", "ті-ті" разом має тривалість одного "та" - тобто одної долі.

Можна набути маленькі пластмасові таблиці, на яких можна писати крейдою з воску і які можна легко стирати.

- в. Mary Helen Richards - Threshold to Music
картка ч. 5

* Можна підставляти українські слова.

Наприклад:

1ий ряд квіт - квіт - квіт-оч - ка
2ий ряд слон - слон - ма - лий - слон
3ий ряд віль - віль - віль-шан - ка

картка ч. 6

1ий ряд та та ті - ті та
2ий ряд та жди ті - ті та
3ий ряд та та ті - ті жди

* Також можна підставляти слова до цих ритмічних моделей.

картка ч. 7

Так як зазначенно - на слухання.

картка ч. 8

Можна піставити вірш, який підходить до навчання цього поняття.

- i. Діти вивчають вірш (ритмічно говорити)
- ii. Діти плешуть ритмічні моделі слова підчас деклямування.

* Учитель показує дітям по одній стрічці.

iii. Діти плещуть ритмічні моделі слів, але не деклямують вголос.

iv. Діти плещуть ті самі ритмічні моделі, але називають ноти ("та" й "ті-ті")

v. Діти читають ті самі ритмічні моделі з карток, або з таблиці.

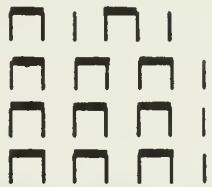
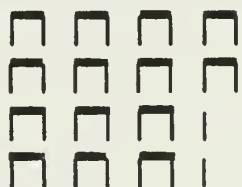
- плещуть, кажучи ритмічні назви (та, ті-ті)

- плещуть і деклямують вірш.

*Учитель може приготувати картку з кожним віршем подібно до картки (Mary Helen Richards) ч. 8.

Наприклад:

Українське дошкілля

стор. 104	Іде, іде дід, дід, несе, несе міх, міх.	
стор. 208	Хто, скажіть, хто, скажіть, в новім домі буде жить? Збудувала Катря дім, Щоб ляльки жили у нім.	
стор. 191	Коляд, коляд колядниця, Добра з медом паляниця, А без меду не така, Дайте дядьку п'ятака.	
стор. 251	Прилетіла зозуленька З темного лісочку, Сіла, сіла закувала: Ку-ку ку-ку ку-ку.	

г. Діти пишуть ритмічні моделі, які вони щойно грали на інструментах або плескали. Вони пишуть одну палочку на "та" і дві пов'язні палочки на "ті-ті".

Знову треба вияснити, що на плещеться двічі, але оба плески мусять дорівнювати одній долі ("та" - |) і тому ці палочки пов'язано на горі, підкреслюючи тим, що це одна одиниця.

Пластмасові таблички, що їх можна стирати, добре підходять до цієї вправи.

- г. П'ятеро або шестеро дітей стоять перед клясою і представляють собою різні ритмічні моделі. Дитина із спущеними руками представляє | - "та", а двоє дітей, що поставили внутрішні руки собі на плечі, представляють □ - "ті-ті".

наприклад: п'ятеро дітей ||||, ||||, ||||.

шестеро дітей ||||, ||||, ||||.

- д. Вживається ритмічні моделі простих пісень з

та : | і □ :

- i. Діти відчитують ритмічні моделі, вимовляючи назви ритму плещучи або ляскаючи.
- ii. Діти вчатьс я вимовляти слова пісні, читаючи або виплескуючи ритм.
- iii. Діти вчатьс співати мелодію до ритму слів. Вони вчатьс по фразі наслідуючи вчителя.
- iv. Діти співають пісню і грають ритм мелодії на ритмічних інструментах.
- v. Група дітей плеще, маршує або грає рівний ритм |||| , а решта кляси співає і плеще ритм мелодії.

наприклад:

Ігри ч. 74 □ □ □ |
Гра в "Зайчика" □ □ □ |
 | | □ |
 | | □ |

Ігри ч. 75 | □ | □
"Качечка-Прачечка" □ □ | □
 □ □ □ |
 □ □ □ |

*Вчіть інші пісні, що мають **П** у ритмі, не вивчаючи всіх ритмів. Деякі пісні треба вивчати для приємності і співу. Зверніть увагу дітям, де **П** виступає у ритмі мелодії.

Поняття:

5. Музика розвивається звучними й беззвучними долями.

Музика:

"Ку-ку"	- Пауш стор. 25, СУА стор. 31
"Гоп, гоп, гоп"	- <u>Ігри</u> ч. 46
"Чижику, пташко маленька"	- <u>Ігри</u> ч. 86
"Вийде сонечко"	- СУА стор. 29
"Пісня до Св. Миколая"	- СУА стор. 35
"Машерують козаченьки"	- СУА стор. 42
"Лисичка"	- Бровар ч. 1, стор. 2
"Дзвіночок"	- <u>Барвінок</u> стор. 4
"Мати доню колисала"	- Бровар стор. 4
"Гей там на горі Січ іде"	- Бровар стор. 6
"Наш песик"	- Вавринюк стор. 15

Мета: Діти вчаться розрізняти долі й ритмічний розвиток мелодії.

Стратегія:

- а. Діти позначають ритм вищезгаданих пісень.
 - i. Вони плещуть у долоні, стукають ногою, гойдаються, показують пальцем та вистукують, стукають собі по голові, переступають з ноги на ногу до одностайних долей музики.
 - ii. Знайдіть місце в кімнаті. Як тільки діти впізнають рівномірні долі музики, вони рухаються по-своєму з ними.
 - iii. Діти вибивають сталі долі на інструменті.
- б. Діти сліdkують за ритмом мелодії.
 - i. Наприклад: для "Гоп, гоп, гоп", плещуть або ляскають **|||ξ, ПП|ξ**

і т.д.,

для "Чижику, чижику, пташко маленька"

```

| □ | □ , | □ | |
| □ | □ | □ | }

```

і т.д.

ii. Діти грають ритм мелодії на ритмічних інструментах, напр. паличках, решетах, колодочках.

*Учителі підкреслюють різницю між долею та ритмом. Доля завжди є одноманітною | | | | або | | | , а мелодія розвиває ритм при допомозі нот і павз різної тривалости.

в. Класу ділиться на дві групи.

i. Під час співання пісні одна група плеще або грає одностайні долі, а друга група плеще або грає ритм мелодії.

Тоді обі групи плещуть або грають свої партії співаючи пісню разом. Групи міняються ролями і гра починається знову.

*Учителі звертають увагу де ритмова група може мати □ або } , а в той час долева група одну долю,

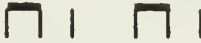
Наприклад:

"Гоп, гоп, гоп,":	мелодія	} , □ □ }
ч. 46	доля	,
	мелодія	□ □ □ □ , □ □ □ □
	доля	,
	мелодія	□ □ } , □ □ }
	доля	,

"Чижику, чижику, пташко маленька":

ч. 86	мелодія	□ □ , □
	доля	
	мелодія	□ □ , □ }
	доля	
	мелодія	□ □ , □ }
	доля	,
	мелодія	□ □ , □ }
	доля	,

Діти вибирають відповідні інструменти, на котрих вони можуть грати ритм мелодії або долі.

Діти вибирають ритм з пісні і виробляють власні рухи для нього, наприклад:

плескіт

ляскання

Повторяти й повторяти цей ритм, коли діти співають пісню.

Дітям або дасться, або вони самі вибирають ритм і вони підшуковують фразу, яка підходить до змісту пісні, напр.

 пташечка, пташечка.

Треба випробувати кілька зразків.

Поняття:

6. Довгі звуки, короткі звуки, і беззвучні долі можна групувати в ритмічних моделях.

Музика:

"Зайчик"	- СУА стор. 9 (перша частина)
"Лучше було"	- Бровар стор. 9
"Щебетала пташечка"	- Вавринюк стор. 1
"Наш дзвінок"	- Вавринюк стор. 2
"Сивенький котик"	- Вавринюк стор. 3
"Вусатий котик"	- Вавринюк стор. 6
"Моя лялька"	- Вавринюк стор. 11
"Дзвіночок"	- Жайворонок стор. 5 мелодія "London's Burning"
"Біла квочка"	- СУА стор. 17
"Ластівочка"	- СУА стор. 34
"Кого я люблю"	- СУА стор. 8
"Коляда"	- Гайворонський стор. 10
"Занадився журавель"	- Гайворонський стор. 10
"Проліски"	- Ігри ч. 39

Мета: Діти вчатьсЯ грати, відчитувати, писати й творити
чотиридольний ритм вживаючи | □ i ζ

Стратегія:

а. Плескіт-наслідування вживаючи | i □
наприклад: | | □ | , □ | | |
□ | □ | , □ □ | |
| □ | | , □ □ □ |

Плескіт-наслідування вживаючи | , □ i ζ
наприклад: | ζ □ | , | □ | ζ
| ζ | ζ , □ □ | ζ
□ ζ □ ζ , | □ ζ |
| ζ □ | , ζ | □ |

б. Гра: Учні стоять і наслідують ритмічні моделі вчителя.
Коли учень помилиться, напр. плесне під час павзи, він
мусить сісти. Гра триває, аж поки стоятиме лиш
кілька "переможців".

Питання-відповідь: Учитель вибиває чотиридольний
ритмічний модель. Поодинокі діти мають нагоду відповісти
плесканням іншого чотиридольного ритмічного моделю.
(Відповідь мусить бути інакшою від питання , наприклад:

учитель - | | □ |
учень □ □ | |

* Стерміти, щоб не було переви у ритмі між питанням і відповіддю.
Вживати таку пісню, як "Жайворонок" (ч. 19) за приклад
питання-відповіді.

Творчість: Дати дітям нагоду скомпонувати чотиридольний
ритм. Якщо він правильний, кляса наслідує його.

Мета: 6б. Діти вчатьсЯ вживати тактову риску, щоб зазначити
кінець такту, а подвійну тактову риску при кінці пісні.

Стратегія:

- а. Учні читають 8-и, а потім 16-идольні ритмічні моделі з дошки або картки. Вживати тільки розмір $\frac{4}{4}$ з тактовими рисками.

- б. Діти вчаться писати ритмічні моделі.
 - i. Учитель вибиває чотиридольний ритмічний модель.
 - ii. Діти наслідують вживаючи назви ритмів.
 - iii. Учитель знов вибиває ритмічний модель.
 - iv. Діти пишуть на початку $\frac{4}{4}$, а тоді пишуть ритмічний модель і тактову риску, а при кінці кожної задачі пишуть подвійну тактову риску.

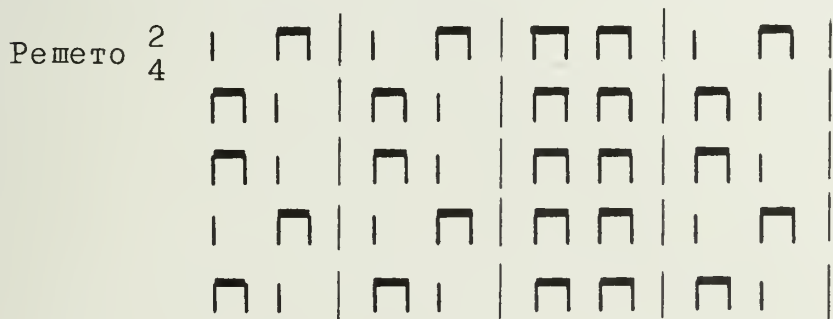
Учителеві може прийдеється кілька разів виплескувати ритмічний модель, заки діти запишуть його; тоді на дошці їм показується правильний модель.

- в. Діти грають цей ритм як "ostinato" короткої мелодії, яку грає вчитель, або для пісні розміру $\frac{4}{4}$.
- в. Діти творять власні ритмічні моделі розміру $\frac{4}{4}$ і записують їх для використання як "ostinati" до мелодії, яку самі діти співають у розмірі $\frac{4}{4}$ | | □ | | □ | □ | ||

Мета: бв Діти вчатьсЯ читати й слідкувати за партитурою ритмічного акомпаньяменту до музичного твору, який виконує вчитель, або який можна прослухати з платівки; вживання знаків повторення в партитурі.

Партитура ритмічної оркестри - "Качечка-прачечка"

- а. Усі діти читають та плещуть першу частину - решето.
- " " " " " другу " - трикутник
- " " " " " третю " - палички
- і. Учитель показує на партитурі, але музика не грає.
- іі. Учитель показує на партитурі і музика грає.
- б. Клясу ділиться на три групи.
- і. Кожна група вправляє свою партію на своїх інструментах, коли вчитель показує на партитурі, потім як учитель рахує 1 2 1 2, а врешті під музику.
- іі. Три групи вправляють грати як цілість, рівночасно.

Грайте цілу пісню, але по два такти; тоді по одному рядку.
Зверніть увагу, що в кожній партії перший та четвертий рядок однакові, а також, що другий, третій і п'ятий рядки однакові.
Накінець усі групи грають свою партію разом.

Вчителі можуть komponувати прості ритмічні партитури для інших відповідних музичних творів.

Гармонія - перша кляса

Поняття:

1. Два або більше звуків можуть звучати одночасно.

Музика:

"Дзвіночок"	<u>Жайворонок</u> ч. 1 F мажор
"Мишачі танці"	<u>Жайворонок</u> ч. 8 G мажор
"Бийди, сонечко"	СУА, стор. 29 F мажор

Мета: Діти вчаться грати просте мелодичне "ostinato" як акомпаньямент до пісень.
Діти вчаться, що значиться "гармонія".

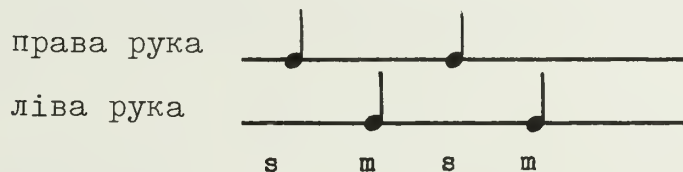
Стратегія:

1. а. Хай діти скажуть, яка є різниця між тим, як учитель співає "Дзвіночок" без акомпаньяменту, а тим, як він співає ту ж пісню під пригру соль-мі (С - А) на дзвіночках (гльокеншпіль).

б. Дискусія: Допомогти дітям висловити думку, що за другим разом є інструментальна пригра (акомпаньямент) мелодії. Звернути дітям увагу, що на дзвіночках заграє гармонічну партію. Це прикрашує, чи пак доповнює мелодію.
в. Кляса співає пісню і плеще сталий ритм, а тоді лясає:

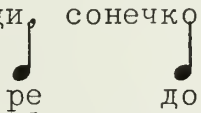
Учитель робить це саме перед клясою, але противними руками, щоб дітям було легше наслідувати.
До ляскання додається візерунок соль-мі:

*Коли діти досить добре засвоять цей модель-візерунок, виставляється кілька мелодичних інструментів (резонаторні дзвони С і А, або дзвоники, з яких знято всі клвіші крім С і А, або на яких С і А помічено) і пропонується малим групам дітей грати гармонію до пісні "Дзвіночок". Вони ритмічно грають по чергово обі ноти, а ціла кляса співає мелодію.

Протягом одної чи двох лекцій кожна дитина повинна мати нагоду грати "ostinato".

*Зверніть увагу, що інструменти й голоси можуть рівночасно виконувати інакші ноти.

2. а. Вивчити "Вийди, сонечко" F мажор
"Ostinato" (E, F)

б. і. Кляса плече ритм і співає пісню.

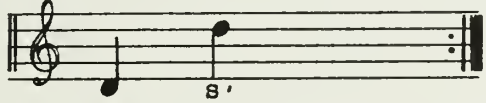
іі. Або вчитель грає мелодію, або одна чи декілька осіб співають мелодію, а кляса плече ритм і акомпаньює співом ті - до. Усі учні повинні мати нагоду співати пригру.

ііі. Кляса ляскає лівою і правою рукою та співає ті - до; тоді ляскає так само, але співає мелодію.

іv. Малі групки грають ті - до (л.р. - п.р.)* на дзвониках як пригру, а кляса співає пісню.

3. а. Вивчити "Мишачі танці" G мажор

б. Уживаючи ту саму методику, що в § 2, діти вчать

і. (гармонія пісні)

іі. (друга гармонія)

Поняття:

2. Звуки різної висоти, що виконуються одночасно, називаються "акорди".

* л.р. - ліва рука
п.р. - права рука

Музика:

"Мишачі танці"

Жайворонок ч. 8 F мажор

"Зима"

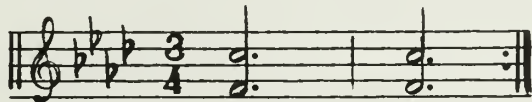
Гайворонський ч. III, стор. 59
F мажор

Мета: Діти вчаться, що є акорд і як творити інтервали

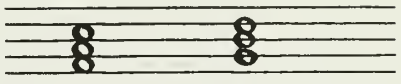
до - соль, ті - соль і акорд до-мі-соль.

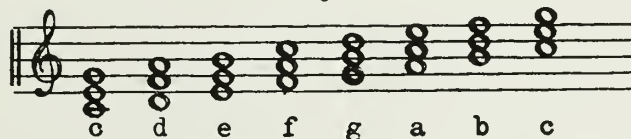
Стратегія:

1. а. Злучити гармонії соль - соль' і ре - до (поняття 1, § 3 б.), щоб діти грали обі партії рівночасно.
б. Обі партії граються рівночасно як акомпаньямент до "Мишачих танців".
в. Дискусія: Вияснити, що якщо дві ноти звучать рівночасно (наприклад коли злучити обі гармонії в "Мишачому танці"), це називається і н т е р в а л.
2. а. Діти вчаться співати пісню "Зима".
б. Співають пісню і плещуть , щоб відмітити першу долю кожного такту.
в. Клясі кається, що вивчатимуть інтервал до - соль і це буде гармонія до пісні "Зима".
Кляса бере резонаторні дзвони F і C, або дзвіночки, металофони чи ксилофони, на яких помічено F і C зірочками, або з яких усунено інші клявіші.
Дітям пригадується, що акорд складається із звуків, що виконуються одночасно. Одна дитина по другій грають інтервал до-соль у ритмі (л.р. грає до, а рівночасно п.р. грає соль, або одна дитина грає до, а її партнер в той сам час грає соль).

- г. Кляса "відчитує" і грає гармонію із стану.
- г. Мала група виконує гармонію (інтервал до соль), а кляса співає "Зиму". Кляса може плескати під час співу.

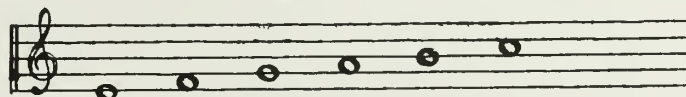
3. а. Щоб діти навчилися, як звучить акорд, учитель грає навмання поодинокі ноти та акорди на фортепіано або клявішних гусях. Коли діти почують акорд, вони підносять руки.
- б. Діти вчаться, що іноді акорд має три ноти, які звучать одночасно. Найчастіше вживаний акорд є тризвук до-мі-соль "сніговик" . Береться будь-які резонаторні дзвони до, мі та соль, напр. F мажор (F A C). Хай одна дитина грає до (F), друга - мі (A), а третя - соль (C) по чергово, щоб кляса усвідомила собі, що до акорду входять три звуки. Тоді діти грають у дзвінки рівночасно, щоб створити а к о р д. Хай усі діти мають нагоду грати тризвук. Учитель мусить диригувати, щоб діти грали правильно.
- в. Дітям кається, що цей тризвук називається "сніговиком", бо він так виглядає на нотному стані. Ноти пишуться одна над другою, щоб у такий спосіб зазначити, що вони звучать одночасно акордом. Дітям показується акорд до-мі-соль на нотному стані. Ноти таких тризвуків є завжди або на лініях або між лініями нотного стану.

*Першоклясникам не треба конче давати знаки альтернації, які потрібні для мажорних чи мінорних акордів.

- г. і. Дітям помагається творити "сніговиків" до-мі-соль на дошці чи на флянелювих таблицях. Або діти пишуть акорди на видруктованих аркушах, на яких тоніка вже написана.

Наприклад: аркуш для вправ:

Можна також уживати частинні стани.

- ii. Діти мають нагоду грати тризвуки до-мі-соль на резонаторних дзвонах, або на таких великих мелодичних інструментах як металофони чи ксилофони.
Вчитель диригує.

Поняття:

3. Акорди супроводжують мелодію.

Музика:

розмір

"Дзвінок"	<u>Жайворонок</u> ч.1	2 4	F мажор
"Коляда"	Гайворонський ч. 15, стор. 11.	2 4	G мажор
"Обжинкова"	Гайворонський ч. 31, стор. 16.	4 4	E мінор
*"Ходить гарбуз по городі"	Гайворонський ч. 101, стор. 49.	2 4	G мажор
"Коляд-колядниця"	СУА стор. 22.	4 4	G мажор
"Де ж ти, кицю"	СУА стор. 24.	2 4	F мажор
"Пригода Киці "	СУА стор. 25.	2 4	F мажор
"Кого я люблю"	Ігри ч. 27А.	2 4	G мажор

Мета: Діти вчаться додавати гармонію до пісні при допомозі тризвука до-мі-соль.

Діти вчаться вживати клявішні гуслі та резанаторні дзвони для акомпаньяменту.

Стратегія:

1. Гармонія на клявішних гусях

а. Навчити пісню.

б. і. Хай кляса співає пісню, а тоді показується дітям ці малюнки:

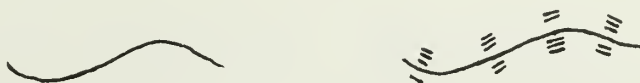
мал. А

мал. Б

*Тільки мелодія подана Гайворонським надається до цієї лекції.

ii. Дати дальші приклади,

в. і. Тоді кажеться клясі співати, а вчитель грає
грамонію на клявішних гусях. Коли кляса співає,
вчитель натискає відповідний клявіш і грає акорд на
початку кожного такту.

тупати $\text{---} \times \text{---}$ або $\text{---} \times \times \text{---}$ або $\text{---} \times \times \times \text{---}$

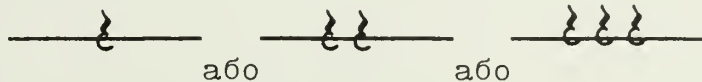
плескати ~~х~~ ~~х~~ ~~х~~

iii. Кляса знов співає пісню, а котрийсь учень натискає відповідний клявіш і вчитель бренькає на гусях.

*Якщо учням важко натискати правильний клявіш, то вчитель це робить, а учень бренькає.

2. Гармонія резонаторних дзвонів

До кожної пісні в цій лекції можна вживати резонаторні дзвони для гармонії. Треба троє учнів, що грали б акомпаньямент до-мі-соль акордом у тональності даної пісні на початку кожного такту. Щоб діти приготувалися до дзвонення, вони вправляють ляскання - павзи у відповіднім ритмі:

ляскання

Можна також уживати мелодичні інструменти (металофони або ксилофони), якщо з них наперед усунено всі клявіші крім до-мі-соль.

Розуміння музики - перша кляса

Мета: Діти навчаться пізнавати й відрізняти різні звуки /високі--низькі, голосні--тихі, короткі--довгі, повільні--швидкі/, прислухатися до різних голосів та музичних інструментів і слухати різного роду музики.

Стратегія:

1. Гопак

- Український народний танець
- Звичайно темп міняється від початку до кінця--спершу темп танцю поміркований, але згодом він швидшає (*accelerando*) і при кінці буває дуже швидким (*vivace*). Тепер цей танець виконують під сталий темп.
- Настрій є дуже радісний і віддзеркалює завзяття танцюристів, що змагаються перевищити один одного у складності кроків та завзятості.
- У музиці ритм позначено сильними наголосами, а танцюристи не раз допомагають солістам плесканням у долоні та викликами "гоп"--від того ж і назва танцю.

2. "Метелик" - Штогаренко - Дитячі пісні і казки України

Композитор: Андрій Штогаренко /1902- / народився недалеко Дніпропетровська; від 1929 до 1936 р. студіював у Харківській Консерваторії. Це дуже талановитий сучасний композитор; його музика буває то дуже мелодійна й лірична, то могутня й драматична.

Музика: "Метелик" виконує голос - сопран під акомпаньямент фортепіано. Пригра дає враження тріпоту метеликових крильця; інтерлюдія між стрічками закінчується глісандом, що нагадує лет метелика.

- настрій світлий і радісний; темп швидкий і акцентований. Пісня закінчується крещендом на останній ноті.

3. - Див. плян лекції для першої кляси

4. "Марш олов'яних солдатиків" - Чайковський Bowmar Orchestral Library #52

Композитор: Петро Ілліч Чайковський /1840-1893/ - дуже славний композитор, що цікавився музикою від дитинства. В сім років почав вчитися гри на фортепіано, тоді ж і почав komponувати. Серед його творчої спадщини є симфонії, сюїти, концерти, опери, балети, камерні твори, фортепіанні та хорові композиції.

Музика: Із сюїти "Лускунчика", балету, який не раз виконують біля Різдва.

- Музичне зображення олов'яних солдатиків, що оживають у сні дівчинки; музика є в стилі жвавого марша - енергійна, радісна й ритмічна.
- Головний мотив, що повторюється протягом цілого твору, виконують вальторні. Другий мотив /крапкований ритм/ виконують скрипки. У середній частині марша глісандо у виконанні смичкових інструментів дає примхливий ефект.

Вислухайте також інші частини сюїти, наприклад: "Танець цукеркової феї", Тропак.

5. "Пісня жайворонка" - Чайковський

Bowmar Orchestral Library #52

Композитор: див. I кл., ч. 4

Музика: Висока гарна мелодична фігура у виконанні флейти наслідує пісню жайворонка. Слухаючи цей твір, можна собі легко уявити поля политі сонцем і синє безхмарне небо, в якому жайворонок виспіває свою мерехтливу мелодію.

- Світлий, радісний настрій, що оспівує красвид композиторської батьківщини.

6. "Лисичка" - обробка М. Лисенка

Цей твір вибрано, щоб дати дітям нагоду послухати звук бандури і співати знану пісню під супровід цього інструмента. Тому цю лекцію треба впровадити, коли учні вислухали твір ч. 7 /уривки з дитячої опери "Коза-дереза"/, вже познайомилися із піснею Лисички і вивчили слова напам'ять. Заки діти співатимуть до стрічки, вони повинні кілька разів вислухати її, щоб познайомитися із щипковим звуком бандури і відрізнати вступ та інтерлюдії від стрічок.

Композитор: М. Лисенко - див. I кл., ч. 7

Музика: Обробка української народної пісні М. Лисенка з опери "Коза-дереза".

- Вступ /2 доли - акорд і одна нота/ виконується, щоб приготувати дітей до співу під пригру бандури.
- Мелодію виконується одною нотою і акордами; у пригрі мелодію грають нотами розчленованого акорду, щоб показати інакший спосіб гри на бандурі.
- Інтерлюдія між стрічками - повторення останніх двох тактів пісні.

Інструмент: Бандура - народний дерев'яний інструмент. На верхній плоскій частині /деці/ і на видовженій шийці /грифі/ є натягнені металеві струни, які вдаряють пальцями й нігтями. На давніх бандурах було струн 12, а в сучасних їх до 40, а то й до 60. Довгі струни /6--12/ - це баси або бунти, короткі - приструнки.

7. Уривки з дитячої опери "Коза-дереза" - Лисенко

Композитор: Микола Лисенко народився на Полтавщині 1842 р., а помер 1912 р. Коли він був ще хлопчиком, його мати навчила його грати на фортепіано. Він вивчав природничі науки й працював два роки, щоб заробити гроші на музичні студії в Німеччині. В 1904 р. він заснував музично-драматичну школу /якій згодом присвоєно його прізвище/, хор "Київський Боян" і український клуб "Родина". Серед його музичної спадщини є 280 дитячих хороших та фортепіанних творів, 11 опер /3 дитячі/, пісні соло, романси, рапсодії, дует і кантата "Радуйся, ниво". Лисенка вважають основоположником української класичної музики.

Для своїх композицій Лисенко черпав взірці з українського фолкльору і зумів передавати настрій та стиль народної музики у своїх обробках. Лисенко досягнув вершини творчості у своїх композиціях до слів Шевченка вдалими поєднанням слів Кобзаря й народних мотивів.

Основа опери "Коза-дереза" – українська народна казка. У ній використано багато народної музики у такій формі, що діти можуть легко взяти участь у постановці опери.

Фабула: Дід купив уперту Козу, якій не можна було догодити. Як би вона не паслася, повертаючись додому вона завжди нарікала дідові, що увесь день вона "не їла, не пила". Дід врешті сам взяв її пасти, але увечорі не впізнавши діда, Коза знов нарікала, що вона "не їла, не пила". Дід розсердився й прогнав Козу. Блукаючи по лісі, Коза потрапила на хату Лисички і зажила в ній.

Коли Лисичка повернулася, Коза хотіла її настрашити і заспівала:

Я Коза-дереза,
Півбока луплена,
За три копи куплена,
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету,
Тут тобі й смерть!

Лисичка налякалася й побігла. Багато звірят – Заєць, Вовк і Ведмідь – хотіли допомогти Лисичці, але пісня Кози їх усіх налякала. Лиш Рак не злякався Кози й прогнав її.

Музика:

Пісня Лисички

- У цій пісні Лисичка співає, яка вона сумлінна, працююча і яка в неї гарна, чистенька хата.
- Пісня жвава й нагадує танець.

Пісня Вовчика

- Мотив цієї пісні нагадує українську народну пісню "Ой під вишнею, під черешнею".
- Вовчик співає, як він ловить неслухняних овечок, але хоч він відважний і сильний, пісня Кози його лякає.

Пісня Рака

- В опері Рак змальований як сміливий юнак. Він один не боїться Кози. Щоб змалювати його жваву й завзяту вдачу, Лисенко вживає мелодію української народної пісні "І шумить, і гуде" в пісні Рака.

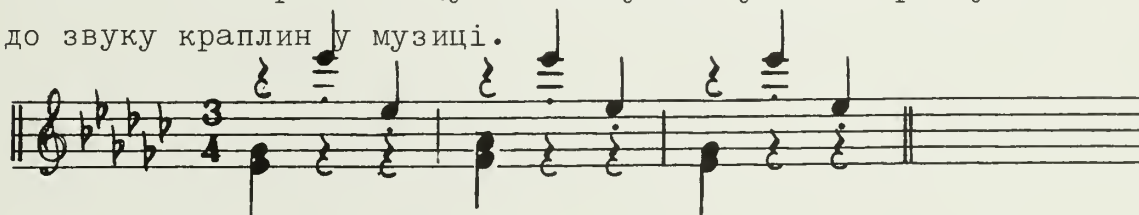
Плани лекцій: перша класа

План лекції: В. Косенко - "Дощик"

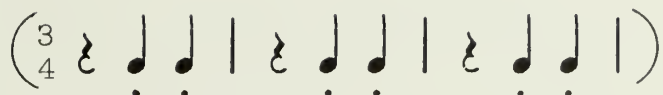
1. Потрібні матеріали: звукозапис твору
2. Розповідь про композитора.

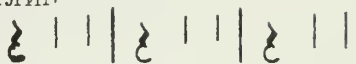
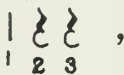
Широковідомий український композитор Віктор Косенко (1896-1938) народився в Житомирі. Він студіював у Київській та Санктпетербурзькій (тепер Ленінградській) консерваторіях. Ставши професором Київської консерваторії, він викладав фортепіано й камерну музику. Косенко - автор численних сольових (зокрема для фортепіано та скрипки), оркестрових і вокальних творів. Він написав окрему збірку фортепіанових творів для дітей ("24 дитячі п'єси", тв. 15). "Дощик" - один з них.

- За. Перед вислуханням твору учитель описує настрої весняного дощу. Можна вживати картинки, щоб побудити розмову про звуки дощу. Тут треба дати учням відповідний запас слів про дощ (дощ, грім, блискавка, веселка, парасолька, чоботи, калюжі, болото, хляпання і т. д.). Тоді вчитель питає дітей, які музичні звуки композитор вживав би, щоб описати дощ (чи довготривалі звуки, чи короткі).
- б. Діти зплющують очі і стараються представити собі дощ, а вчитель грає "Дощик" Косенка.
- в. Вчитель питає дітей, чи дощ у композиції був лютою бурєю, чи лагідним дощиком. Чи музика була здебільшого голосна, чи тиха? Чи було багато важких клапель, чи кілька легеньких краплин? Тоді можна розмовляти про напрям мелодії, що описує краплини дощу.
- г. Учитель знов грає плівку і каже учням уважно прислухатися до звуку краплин у музиці.

Учні мають уявити собі, що кінчики пальців є краплини дощу, що падають на їхні голови і вони мають легенько вистукувати краплини, коли вони почують їх у композиції.

- г. Учитель грає плівку кілька разів, а діти вистукують краплини пальцями, коли зачують мотив дощу; в такий спосіб вони засвоюють його.
- д. Учні приграють до плівки граючи ритм краплин на трикутниках, коли зачують мотив дощу.
- е. Учитель грає плівку, а діти плещуть рахуючи , щоб відмітити одностайний ритм композиції.
Для додаткового кольориту учні грають дуже тихенько те саме на решетах.
- є. Учитель каже дітям намалювати то, що їм найбільши подобається у весняному дощі. Ці малюнки треба відповідно повісити, щоб учні могли насолоджуватись своїми творами під час слухання "Дощика".

Форма – перша кляса

Поняття:

1. Суцільна частина мелодії називається речення.
- Фраза { 2. це музичне речення.
3. має початок і кінець.

<u>Музика:</u>	"Де ж ти, кицю, ходила"	ч. 19 <u>Жайворонок</u> , ч. 6 <u>Гайворонський</u>
	"Дощик плече"	ч. 4 <u>Жайворонок</u>
	"Дзвінок грає"	ч. 3 <u>Жайворонок</u>
	"Ой перепеличка"	ч. 2 <u>Жайворонок</u>
	"Мудра киця"	ч. 38 <u>Жайворонок</u> , ч. 17 <u>Ігри</u>
	"Що будемо їсти"	ч. 39 <u>Жайворонок</u> ч. 55 <u>Ігри</u>
	"Прогулянка"	ч. 44 <u>Ігри</u>
	"Вийди, сонечко"	ч. 3 <u>Гайворонський</u>
	"На зеленому горбочку"	ч. 5 <u>Гайворонський</u>
	"Гей, там на горі Січ іде"	ч. 21 <u>Гайворонський</u>
	"Обжинкова"	ч. 31 <u>Гайворонський</u>
	"Проліски"	ч. 39 <u>Ігри</u>
	"І шумить, і гуде"	ч. 26 <u>Ігри</u>

- Мета: Діти пізнають фрази в немусичних і музичних обставинах.
Діти вчаться позначувати фрази при допомозі правильних нотних знаків.
Діти вчаться, що фрази можуть бути різної довжини.
Діти пізнають початок і кінець фраз.
– Для вивчення фраз як суцільних частин мелодії:

Стратегія:

- 1а. Учні вивчають пісню "Де ж ти, кицю, ходила" "луною", вивчаючи по одній фразі. Учитель співає першу фразу "Де ж ти, кицю, ходила", а кляса повторює. Тоді вчитель співає другу фразу "У млині сиділа", а кляса повторює.
- 1б. Коли учні засвоїли ці фрази, їх можна навчити слово "фраза", щоб діти могли пізнати ці дві фрази /знову ж "луною"/.

Учитель каже "Перша фраза - 'Де ж ти, кицю, ходила'", а тоді співає її і каже дітям повторити першу фразу. Це саме робиться з другою фразою.

- 1г. Діти показують, що вони збагнули поняття фрази з пісні "Де ж ти, кицю" виконуючи відмінні, заздалегідь установлені, рухи /сидіти--стояти; стояти--прикуцнути; стукати по коліні--стукати по раменах/, коли:

i. учитель співає пісню

ii. кляса співає пісню.

Вживаючи цю саму процедуру закріплюється пізнання фраз у таких піснях:

"Проліски"

"Вийди, сонечко"

"Прогулянка"

"Дощик плеще"

"Ой перепеличка"

- Для вивчення фрази як музичного речення:

- 2а. Діти слухають, як учитель читає речення і кажуть чим вони різняться.

Я піду.

Я піду до крамниці.

Я піду до крамниці завтра.

Я піду до крамниці завтра за хлібом.

Я піду до крамниці завтра за хлібом і молоком.

або: купити хліба й молока.

Дискусію треба зосередити на довжині речень:

деякі з них короткі, а інші довгі.

- 2б. Наступний віршик читають фразами:

Я білява Галя.

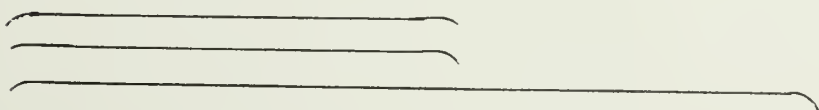
Я дівчинка маленька.

Віршиком вітаю нашого Шевченка.

i. Діти кажуть, котре речення довге.

ii. Діти накреслюють лінії в повітрі відповідно до того, чи речення довге, чи коротке.

Треба вважати, щоб діти накреслювали лінії зліва вправо, отже вчитель мусить виконувати дзеркальну відбитку руку /зправа вліво/.

Дітям кажуть, що ці
лінії вказують довжину
фраз.

Вияснюється, що тому що останній рядок найдовший, крива,
яку діти накреслюють, також повинна бути найдовшою.

iii. Взірці фраз віршика малюють на таблиці чи дошці.
Вияснюють, що криві лінії показують фрази віршика.
Віршик читають разом з дітьми, учитель креслить
фразові лінії на малюнку, а діти в повітрі.

Діти мають креслити зліва вправо.

- 2в.
- i. Навчають пісню "Мудра киця", співаючи фразами.
перша фраза У збаночку молоко,
друга фраза Ох то штука ловка,
третя фраза Та як його скуштувати,
 не влізе головка.
 - ii. Дітям кажеться креслити лінії в повітрі /зліва
вправо/ під час співу пісні і пізнати найдовшу
фразу /третю/. Їм вияснюється, що фразові лінії
змальовують музичні речення.
 - iii. Діти мають накреслити фразові лінії на табличках
чи папері; діти креслять по своїх лініях під час
співу.
 - iv. В такий самий спосіб /і/ діти вивчають "Що будемо
їсти". Діти можуть уживати ті самі креслення, які
вони виготовили для "Мудрої киці" /iii/.
 - v. Кляса співає кожну фразу окремо і марширує або
плеще рівномірний ритм. Дітям треба допомогти
відкрити, що кожна фраза має певну кількість
долей /4, 4, 8/.

Діти мають фізично відчувати число долей у кожній фразі. Це можна зробити в такий спосіб: Дві групи по четверо дітей тримаються за руки і в такий спосіб представляють перші дві фрази, а восьмеро дітей тримаються за руки представляючи собою третю фразу. Кожна "фраза" дітей співає свою фразу. Потім групи так міняють, щоб кожна дитина мала нагоду заспівати кожну партію.

-Для вивчення початку й кінця фраз:

За. Діти вивчають або повторюють "Вийди, сонечко", співаючи цю пісню фразами.

перша фраза Вийди, вийди, сонечко

друга фраза На дідове полечко,

третя фраза На бабине зіллячко,

четверта фраза На наше подвір'ячко.

Зб. Вони показують, що пізнають фрази тим, що четверо дітей по чергово співають першу, другу, третю й четверту фрази /кожна дитина співає тільки одну фразу/.

Зв. Учитель допомагає дітям розпізнавати перше слово у кожній фразі. Кляса має виконати якийсь тілесний рух /плескання, тупання, ляскання/ на перше слово кожної фрази при рецитації слів. Тоді діти виконують той самий або інший рух під час співу пісні.

Зг. Коли видно, що діти правильно пізнають початок кожної фрази, виконуючи правильний рух, дітям дозволяють грати початок кожної фрази на ритмових інструментах:

i. під час слухання /виконує вчитель або із стрічки/.

ii. під час власного співу.

"Вийди, сонечко"

ритм мелодії

ритм пригри

/зазначає початок фрази/

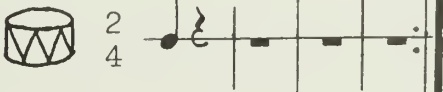
Зг. На подібний лад помічується початок фраз у таких піснях:

"Ой перепеличка"

ритм мелодії

пригра

"Гей, там на горі"

пригра:

/повторити 4 рази/

Цю пригру / на помічення початку кожної з чотирьох фраз/
можна примінити до інших ритмових занять, наприклад:

- i. діти марширують до ритму /долей/.
- ii. деякі діти грають на інших ритмічних інструментах
щоб помітити одноставний ритм /долі/.

"Дзвінок грас" /ритм мелодії змінено/

ритм мелодії

пригра

"Дощик плече"

ритм мелодії

пригра

"Прогулянка"

пригра

протягом 6 фраз

Зд. Праця для доповнення

"Обжинкова" - діти танцюють колом "Обжинкову" коли:

- i. слухають пісню /грас вчитель або стрічка/
- ii. співають пісню.

перша фраза $\frac{4}{4}$

крок зкок крок скок | крок скок крок скок |

П П Л Л | П П Л Л |

крок скок крок скок | крок скок крок скок |

П П Л Л | П П Л Л |

друга фраза $\frac{4}{4}$
/малинькі
кроки взад/

крок крок крок крок | крок крок крок крок |

П Л П Л | П Л П Л |

крок крок крок крок | крок крок крок крок ||

П Л П Л | П Л П Л ||

варіація: діти можуть також виконувати $\frac{4}{4}$

туп туп | плеск або $\frac{4}{4}$

стрибок $\frac{4}{4}$

для

при кінці кожної фрази. /Це можна вживати після Зе для закінчення фрази./

Зе. Вживаючи "Вийди, сонечко" і "Дзвінок грає" діти звертають увагу на закінчення фрази.

i. Діти марширують співаючи ці пісні, а при кінці фрази присідають, підскакують чи тупають ногою.

ii. Вживаючи процедуру подану в ч. 2г діти вчаться пізнавати кінець фрази.

"Вийди, сонечко"

ритм мелодії $\frac{4}{4}$

пригра $\frac{4}{4}$

/зазначує кінець фрази/

"Дзвінок грає" /ритм мелодії змінено/

ритм мелодії $\frac{2}{4}$

пригра $\frac{2}{4}$

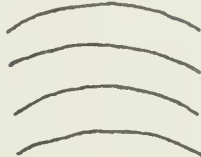
Оцінювання: Що ти чуєш?

Дітям показують табличку з фразовими взірцями.

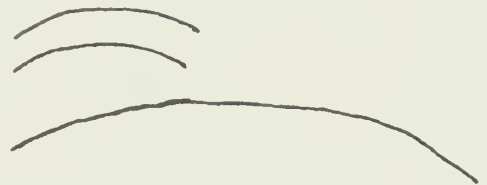
1.

2.

3.

У довільному порядку грають або співають "Де ж ти, кицю, ходила" /ч.1/, "Вийди, вийди, сонечко" /ч. 2/, "Мудра киця" чи "Що будемо їсти" /ч. 3/. Діти мають сказати котрий фразовий взірець /чч. 1, 2, чи 3/ відповідає тій пісні, яку воничують. Треба міняти методи зображення відповідей дітей.

Поняття:

4. Деякі фрази мають сильне закінчення.

Музика:

"Хто я"

"Заспівали пісеньку"

"До школи"

"Коломийка" - танець

Мета: Діти пізнають закінчення /опорні точки/ музичних творів чи пісень і вчать, що це сильні каденції.

* Закінчення фраз називають каденціями. Сильна каденція зкінчує частину музичного твору або цілий твір.

Стратегії:

1. "Хто я"

Як би хтось пи-тав-ся Як я на-зи-ва-юсь ска-жіть що я

хло-пець на-зи-ва-юсь дів-чи-на

1а. Вивчаючи пісню "Хто я" діти підставляють свої імена при кінці. Якщо вони хочуть, вони можуть співати сольно. Діти можуть представлятися при допоміг цієї пісні.

- 1б. Ця пісня дозволяє розвивати нове словництво для каденції, наприклад:

Скажіть, що я дівчина, красна й весела.

Скажіть, що я хлопець, люблю грати в футбол.

- 1в. Вчитель співає пісню без закінчення й питається, чи пісня звучить закінчено. Діти переконуються, що без останніх нот, тобто імени дитини пісня не має кінця. Вчитель вияснює, що ці ноти закінчують пісню, приводять до опорної точки і їх називають каденцією.
- 1г. Сильну каденцію можна порівняти до службового вагона при кінці товарового поїзду. Дітям показують малюнок з двома поїздами – один має службовий вагон, а другий ні. Тоді грають пісню кілька разів, то з каденцією, то без каденції. Діти мають вказати на малюнок того поїзда, який відповідає тому, що вони чують. /каденція – службовий вагон/
- 2а. Дітям пригадують, що звук/и/, де мелодія природно закінчується, називають сильною каденцією. Тоді діти мають пізнати каденцію в новій пісні, яку вони щойно вивчають, "До школи".

До школи

X – плескіт; див. примітку в 2б.

Вони переконуються, що сильна каденція виступає при кінці пісні.

- 2б. Коли діти добре вивчать пісню, їм кажуть плескати на сульну каденцію.

*Треба плескати на останню долю пісні, а не на останню ноту.

- 2в. Гра

Діти сідають у колу на долівці, співають "До школи" і рівно плещуть у такт. Одна дитина стрибає в колу під час пісні і вибирає товариша/ку, що також стрибатиме в колу. Під час сильної каденції перша дитина плече по плечах

другої. Це повторюють кількакратно. Якщо кляса велика, то троє або четверо дітей можуть стрибати у кругу і плескати по плечах товаришів під час сильної каденції.

"Заспівали пісеньку"

Світить у віконечко ля ля ля ля ля
Золотисте сонечко ля ля ля ля ля

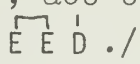
Розцвіли квітоньки
Розгулялись дітоньки

Заспівали зраннячка
Пісеньку весняночку

За. Учитель співає пісню клясі, а діти вчаться, що фразу

ля ля ля ля ля
провадить до каденції.

*/Цю фразу можна співати сольфеджо /фа фа мі ре ре до/, або буквенними назвами нот./

- i. Учитель питає дітей, котрою нотою починається сильна каденція /останнє "ля" останньої ноти/. Навчивши дітей цілу пісню, учитель звертає увагу на те, що оба рядки пісні закінчуються так само, отже в пісні є дві сильні каденції.
- ii. Учитель ділить клясу на дві групи – одна співає першу й третю фрази, а друга співає другу й четверту /каденції/. Тоді групи міняються партіями; ті, що співають другу й четверту фрази плещуть під час сильної каденції.
- iii. Учитель вчить дітей грати фразу з каденцією на мелодичних інструментах. /Кожна дитина може грати цілу фразу, або одна дитина може грати , а друга – .

Клясі пригадують, що каденція тоді закінчується коли залунає остання нота D. Учитель каже дітям співати пісню, але мовчати, коли на інструментах грають фразу

ля ля ля. Учні можуть зазначити, піднесенням рук чи плесканням, грою на трикутнику, колодочках тощо, що вони чують, коли приходить каденція.

4а. Учитель каже дітям, що в інструментальній музиці також бувають сильні каденції при кінці фраз.

i. Дітям грають стрічку чи платівку з танцювальною музикою /наприклад "Коломийку"/, де постійно повторюється восьмитактова мелодія із сильною каденцією при кінці. Діти показують, що вони чують каденцію що 8 чи 16 долей, плескаючи на ноту каденції.

ii. Діти ходять малими кроками, або виконують "простий крок" до музики. Коли почують сильну каденцію, можуть тупнути, стрибнути чи плеснути в долоні.

Поняття:

5. Фраза може мати висхідну або низхідну форму. Фраза може повторюватися.

Музика:

"І шумить, і гуде"

Ігри ч. 26

"Котику сіренький"

Музика в дитячому садку
стор. 8

"Колискова"

Пауш стор. 5

"Ку-ку, ку-ку чути в ліску"

Пауш стор. 25

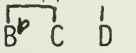
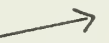
"Що будемо їсти"

Пауш стор. 11
Жайворонок ч. 39
Ігри ч. 55

Мета: Діти вчаться пізнавати, коли фраза повторилася, а також що фрази можуть бути висхідні або низхідні.

Стратегії:

1а. Діти вивчають пісню "І шумить, і гуде". /Вживати $\overline{B^b} \overline{F} \overline{D^c} \mid \overline{B^b} \overline{G} \overline{F}$ при кінці першого рядка, а $\overline{B^b} \overline{C} \overline{D}$ як перше закінчення другого./ Вони прислухаються спершу до першої фрази /рядок 1/, а тоді до другої /рядок 2/. Тоді їм кажуть, що третя фраза подібна до одної з перших двох; діти мають прислухатися і сказати до котрої /третя фраза подібна до другої/. Дітям кажуть, що третя фраза є повтореною фразою. Тоді учні співають цілу пісню.

16. Учитель співає пісню і питає дітей, котра з трьох фраз закінчуються трьома такими самими нотами /третя фраза/. Він співає останні три ноти "про-ве-де", а класа наслідує луною. Тоді він нарисує поземну /горизонтальну/ стрілку на дошці // і каже класі ще раз повторити третю фразу. При останніх трьох нотах він проводить паличкою по стрілці. Повторює це, а діти роблять рукою поземний рух, коли дійдуть до останніх трьох нот.
- 1в. Тоді співає класі другу фразу із поданим закінченням і махає рукою вгору //, щоб змалювати закінчення фрази. Тоді питає класу, чи при кінці цієї фрази ноти йдуть вгору, вниз, чи лишаються там само. Учні повинні пізнати висхідний рух /по звуці й русі/. Тоді учитель каже класі співати другу фразу і виконати висхідний рух рукою, коли сам показує висхідну стрілку на дошці чи таблиці //.
- 1г. Тоді класа має нагоду розрізнити між закінченнями типу і типу при допомозі співу луною з рухами руки.
- 1г. Учитель і класа співають пісню разом вживаючи рухи рукою, щоб позначити закінчення другої і третьої фрази.
- 1д. Діти вчаться грати закінчення другої й третьої фрази на мелодичних інструментах і виконують їх під час співу.

друга фраза

третя фраза

2. "Котику сіренький" – тут уживають тільки перші чотири фрази мелодії й повторюють її, щоб змістити вісім фраз слів; якщо вживаються дзвоники /Гlockenspіль/ в ч. 2а. і, треба транспонувати в А мінор.
- 2а. і. Співаючи луною учні вивчають перші дві фрази пісні "Котику сіренький". Тоді вчитель питає учнів, чи вони закріпили щось особливого в цих двох фразах. /Якщо треба, співають першу й другу фрази знов, щоб учні побачили, що вони однакові./ Для закріплення повторяється першу й другу фрази.

Такий самий підхід уживають до третьої й четвертої фраз, підкреслюючи, що й вони однакові. Перші чотири фрази повторюють, аж запам'ятають слова і щойно тоді впроваджують наступні чотири фрази /та сама мелодія, але інакші слова/.

- ii. Учитель співає пісню дітям, але грає останню фразу на дзвіночках. Дзвіночки тримати доземно, щоб високі ноти були на горі, а низькі внизу. Тоді можна дітей спитати, куди /напрям/ йде мелодія. /Якщо треба, повторити четверту фразу, щоб встановити, що рух низхідний./
- iii. Учні співають четверту фразу і рухати руками вниз до музики. Тоді можна їх спитати, чи ще котрась фраза є низхідна /третя фраза/. Тоді вони співають цілу пісню виконуючи низхідні рухи при третій і четвертій фразі.
- iv. Розуміння низхідного руху можна закріпити прикуцуючи із стоячої позиції під час співання третьої й четвертої фраз.
- v. Довільне: Учні можуть навчитися грати третю й четверту фразу на мелодичному інструменті.

Поняття:

6. Музику можна організувати частинами – подібні й інакші. Частини можуть складатися з фраз.

Музика:

"Ой перепеличка"

Гайворонський ч. 2

"Коло"

Мета: Діти вчать пізнавати й реагувати на частини пісні; вони називатимуть їх частинами А і Б.

Стратегії:

- 1а. Вивчають пісню "Ой перепеличка". Тоді вчитель питає дітей, чи вони чують дві інакші частини. Учням вияснюється, що їх називають частинами і дають інакші назви. Таким чином першу частину називають А; а як можна б назвати другу частину? /Б/

- 1б. Діти вчаться виконувати два інакші /контрасткові/ рухи під час співу двох інакших частин пісні. Наприклад:
Частина А – діти складають руки наче тримають дитинку чи ляльку і колишують її до такту музики.
Частина Б – Діти кладуть обі руки під праву сторону лиця й нахиляють голову вправо; при повторенні роблять то саме, але вліво.

- 2а. і. Грають частину А "Кола". Дітям кажуть плескати в такт до музики і заохочують мугикати мелодію, аж вони її добре не засвоять.
іі. Учитель каже дітям, що заграє знов частину А, але тепер заграє і частину Б. Діти мають піднести руки, коли почнеться частина Б, тобто те, чого вони ще не чули.

- 2б. і. Коли діти навчаться пізнавати частину Б, їх учать танцювальні кроки до кожної частини:

Частина А – Діти беруться за руки у великому колі й посуваються вправо, а вчитель стоїть у середині й вибиває такт на решеті.

Частина Б – Учні беруться за руки парами /із сусідами/ й крутяться в малих колах, а вчитель трясє решетом.

Це найкраще виконувати до звукозапису музики.

- іі. Варіація: Учитель грає "Коло" на фортепіані і каже дітям, що вони мають пізнати перехід з частини А до частини Б та виконувати відповідні рухи без помічі сигналів решета. Він каже, що старатиметься заплутати дітей, бо буде грати якусь частину двічі, а не переходити до другої, отже вони мусять дуже уважно слухати.

Поняття:

1. Ритм музичного твору може бути швидким або повільним.

Музика:

ПОВІЛЬНО

/до слухання/

"Ягіл-Ягілочка"

/Перепелички співають -
Гагілки і щедрівки/

/до співу/

"У хатинці"

Ігри ч. 7

"Колискова"

Ігри ч. 16

"Зима"

Гайворонський ч. 111

"Зацвіла в долині"

Ігри ч. 13

"Горобець"

Ігри ч. 32

"Чижику, чижику, пташко маленька" Ігри ч. 86

ШВИДКО

/до слухання/

"Тропотянка"

/Шумка/

/до співу/

"Я Лисичка"

Гайворонський ч. 1

"Вийди, сонечко"

Гайворонський ч. 3

"Занадився журавель"

Гайворонський ч. 8

"Весілля Мороза"

Гайворонський ч. 9

"Дударики"

Ігри ч. 12

"Мудра киця"

Ігри ч. 17

Мета: Учні бачать, що темп якогось твору може бути або швидким, або повільним, отже вони вчатьсЯ відрізняти швидку музику від повільної. Діти вивчають слово "темп, -у", що, окреслює швидке чи повільне чергування долей музичного твору. Діти виконують і творять музичні композиції швидкого й повільного темпу.

Стратегія:

- 1а. Учитель показує малюнки швидкого руху /наприклад: велосипедистів, кінських перегонів, водопаду, перегонної автомашини/ і повільного руху /приміром людини на кріслі-гойдалці, слимака, черепахи, спокійний ставок/. Учні тоді визначають темп представлений на картинці – чи швидкий, чи повільний. Тоді можна поговорити про інші швидкі чи повільні речі.
- 1б. Дискутують рух футбольного чи хокейного матчу. Учитель звертає увагу, що часом повторна передача якоїсь гри на телебаченні буває повільною, щоб глядачі могли краще придивитися. Коли учні зрозуміли, що означає повільний рух, кілька добровольців виконують перед класом щось швидко, а тоді це саме повільним рухом.
- 1в. і. Учитель впроваджує слово "темп" на окреслення швидкості руху. Діти дають приклади людського руху, який можна виконати швидким темпом, а інші, які можна виконати повільним.
- іі. Темпова гра: Один учень по другому виходять перед класом і вчитель показує дитині карточку з написом "швидкий темп" чи "повільний темп". Тоді той учень може виконати довільний рух у даному темпі, а клас пробує вгадати, який це темп.
- 2а. і. Грають платівку "Тропотянка". Діти вдають, що грають на гітарах до такту. Учитель звертає увагу, щоб вони прислухалися, як треба грати – швидко чи повільно.
- іі. Тоді вчитель питає дітей, який був темп, швидкий чи повільний? /швидкий/
- 2б. і. Учитель грає звукозапис "Ягін-Ягінчики" /вистарчає одна стрічка/. Діти знов удають, що грають на гітарах до такту.
- іі. Дітей питають, який був темп? /повільний/
- 3а. Учитель пригадує, що темп може бути повільним або швидким. Тоді він співає "Горобця" обома темпами, а учні кажуть котрий був повільним, а котрий швидким.

- 3б. Хай учні придумують, як рухатися повільно, коли вчитель співає повільно, а скоро під час швидкого співу. Тоді вчитель співає пісню обома темпами, щоб діти могли рухатися обома темпами.
- 3в. Діти вивчають слова пісні, а вчитель співає одним з двох темпів, або обома.
- 4а. Діти вивчають інші пісні із списку швидких і повільних пісень.
- 4б. Учні виконують призначені або довільні рухи, що відповідали б темпові пісні, яку співають.
- 4в. Учні грають до такту на ритмічних інструментах, наприклад на решетах, трикутниках, ритмічних паличках, бубонцях. Учитель постійно вживає вислови швидкий темп, чи повільний темп для опису ритму пісень.
- 5а. Учитель показує, як позначувати темп музики при допомозі рисок на таблиці:
- i. для повільного твору | | | |
 - ii. для швидкого твору |||
- 5б. Обговорюють різницю між цими значками /віддаль між ними передає темп/.
- 5в. Тоді учні самі позначують темп на папері чи таблицях:
- i. повільна пісня | | | |
 - ii. швидка пісня |||

Поняття:

2. Музика може бути тихою або голосною.

Музика:

ТИХО

"Колискова"	<u>Ігри</u> ч. 16
"Колискова"	Пауш стор. 5
"Тиха ніч залягла"	Пауш стор. 27
"У діброві"	Пауш стор. 29
"У хатинці"	<u>Ігри</u> ч. 7
"Колискова"	Вавринюк стор. 28
"Я Лисичка"	Гайворонський ч. 1

ГОЛОСНО

"Що за гамір"

Ігри ч. 77

"Школярник"

Ігри ч. 77

"Добрий вечір тобі"

Ігри ч. 60

"Гречаники"

"Веснянка"

Вавринюк стор. 10

"Ми музиканти з Києва"

/до слухання/

"Слов'янський танець" ч. 7

Dvořák

"Гагілка"

Державний український
нар. хор ім. Г. Г. Верьовки

Мета: Діти вчаться, що динаміка твору / тихі й голосні частини/ додають до виразності пісні. Вони розрізняють тихі й голосні звуки, і в оточенні, і в музиці. Учні творять тихі і голосні звуки у мові, співі та грі на інструментах. Вони підбирають динаміку відповідну до характеру даної пісні.

Стратегії:

- 1а. Учитель показує велику таблицю з малюнками голосних речей /фосерверків, схвильованої юрби, реактивного літака, маршової оркестри/, а також тихих речей /киці, метелика, мишки, хтось шепче/.
- 1б.
 - i. Учитель вказує на кожен малюнок і обговорює, чи той звук голосний, чи тихий.
 - ii. Учні намагаються наслідувати деякі звуки.
- 1в.
 - i. Дітям пропонується принести з дому різні речі, що видають із себе голосні або тихі звуки, і показати їх класі.
 - ii. Обговорюється інші голосні й тихі звуки з оточення.
- 2а.
 - i. Хай учні уявляють собі, що кличуть товариша на другій стороні грища. Який був би цей звук? /голосний вигук/
 - ii. А тепер хай вони уявлять собі, що комусь розповідають тасмницю. Який був би той звук? /тихенький шепіт/
 - iii. Хай учні спершу крикнуть щось, а тоді шепчуть, наприклад прізвище вчителя, і тоді хай скажуть, як це чувається. Учитель радить їм поставити руку на горло, щоб відчутти дотиком різницю між криком /голосним звуком/ і шепотом /тихим звуком/.

СІЛА ХМАРА НА КОНЯ

Сіла	збив коня	
хмара	відразу	
на коня:	з ніг.	
хмара	Випустила	
хмару	хмара	ТИХІ ЗВУКИ
доганя.	віжки	
Вітер	і пішла	
збоку	за обрій	
як набіг -	пішки.	

ЗВІДКИ КУЗНЯ УЗЯЛАСЬ?

Дзень-брязь! Дзень-брязь!	
Звідки кузня узялась?	
Дзень-бом! Дзень-бом!	
Дбайко стука молотком.	ГОЛОСНІ ЗВУКИ
Без утоми, без зупинки	
Із малої соломинки	
Він виковує святкові	
Золоті дзвінки підкови.	
І дзвенять вони, дзвенять	
Голосніше дзвоників,-	
Підживки для коненят-	
Цвіркотливих коників.	

- 2б. Обговорюють, як голосні й тихі тони дають різний характер музичному звукові. Використання тихих і голосних звуків у даному творі дає йому виразності. Тоді дискутують ті почуття, які дає тиха музика – спокійній, сплячій, вдоволенні, а голосна – жваві, побуджені.
- 2в. і. Діти слухають пісню, а вчитель вияснює слова. Тоді учні вибирають відповідну динаміку для даної пісні.
- іі. Учні мають нагоду створити для деяких пісень власний ритмічний чи мелодичний акомпаньямент або тілесні рухи, що відповідали б динаміці даного твору.
- 3а. і. Вивчають або повторюють пісню "Я лисичка".
 / Впровадження символів *P* та *f* на позначення "тихо" й "голосно" є темпер довільним; їх можна представити пізніше в цій частині./
- іі. Учитель просить, щоб учні заспівали пісню тихо. Тоді учитель показує велике *P* на дошці чи на повстаній таблиці і каже, що цей музичний знак каже співати чи грати тихо.

iii. Тепер учням пропонується заспівати пісню голосно.

Учитель показує на дошці чи на повстаній таблиці велике

f і вияснює, що цей знак означає, що даний твір виконується голосно.

3б. Діти вивчають інструментальну пригру до "Я лисичка".

Наприклад:

трикутник - до ритму мелодії /чи слів/

решето - $\parallel : / \text{é} / \text{é} : \parallel$

дзвоники - $\parallel : / \text{é} \text{é} \text{é} \mid / \text{é} \text{é} \text{é} : \parallel$

Учні показують, що вміють грати тихо, коли співають тихо /учитель вказує на **P** /, а голосно, коли співають голосно /учитель вказує на **f** /.

4а. Вивчають інші пісні із груп тихої і голосної музики; учитель звертає увагу на динаміку твору і вияснює, чому якраз така динаміка тут відповідає.

4б. і. До деяких пісень можна вивчити інструментальну пригру чи тілесні рухи, що підходять до динаміки кожної пісні.

Наприклад:

колисання для "Колискової"

маршування для голосної пісні.

ii. Під час виконувannya вищезгаданих пісень закріплюють розуміння знаків **P** та **f** .

5а. Дискусія:

Повторюють "голосно" й "тихо". Закріплюють *p* і *f*, якщо ці знаки вже знані, або тепер вивчають їх.

5б. Кожен учень виготовляє два коляжі журнальних вирізок:

i. Один коляж тихих речей, який позначає *p*.

ii. Один коляж голосних речей, який позначає *f*.

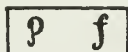
6а. Слухають звукозапису "Слов'янського танцю" ч. 7 Дворжака і "Гагілку" у виконанні Українського народного хору ім. Г. Г. Верьовки, звертаючи окрему увагу на зміни динаміки.

6б. Учні показують, що вони відчують динаміку, відповідними сигналами:

i. Коли музика дуже голосна, вони підносять обі руки.

ii. Коли музика дуже тиха, діти ставлять пальчик на уста.

6в. Учням дають аркуш з великим *p* і *f*, або з такими символами, як метелик та лев, чи словами "тихо" й "голосно".

При кожній частині музики вони вказують на правильний знак, а вчитель робить це саме на великій таблиці чи дошці.

7. Учні співають якусь пісню, наприклад "Я лисичка", тою динамікою, яку вказує вчитель на такій самій великій таблиці /6в/. Динаміку міняють при кожній фразі чи частині пісні.

Поняття:

3. Навколишні звуки мають різні кольорити.

4. Музичні інструменти мають різні кольорити /тембри/.

5. Людські голоси мають різні кольорити.

Музика:

звукозаписи:

оркестрові інструменти

- будь-які платівки чи стрічки українських традиційних інструментів.

- запис сольо дитини.

- запис дитячого хору.

} з платівки "Качечка-прячечка"

- запис соліста, напр. Д. Гнатюка.
- запис солістки, напр. І. Карасевич.
- спів: Ми музиканти з Києва
- таблиці: оркестрові інструменти
українські народні інструменти

Мета: Діти вчать, що звуки навколо нас, голоси та музичні інструменти мають особливу властивість звуку, що називається кольорит /тембр/. Кожен такий кольорит додає до виразності музики.

Стратегії:

- 1а. Клясу беруть надвір, щоб прислухатися до навколишніх звуків. Учитель може списати їх на таблиці, або просто подати список усно.
- 1б.
 - i. Впроваджують і вживають слово кольорит під час дискусії про розрізнення звуків, хоч не бачиться, звідки вони походять.
 - ii. Обговорюють кольорит звуків, які чути вдома, у крамниці, на фермі, у школі тощо.
2. Дітям пропонують принести щось з дому, що має певний /звуковий/ кольорит. Ці предмети можна вживати у грі, в якій діти стараються вгадати, який предмет видає даний звук.
- 3а. Гра:
Вживають вже відомі пісні. Кляса має співати все крім останньої або останніх двох фраз. Під час цілої гри не вільно відкривати очей. Останню фразу чи дві співає учень, якого вчитель торкнув в чоло чи в руки. Коли відспівали пісню, всі відкривають очі й стараються вгадати, хто заспівав закінчення.
- 3б. Дискусія про кольорит. Учитель питає дітей, по чому вони пізнали, хто співав закінчення, і виявиться, що голос кожної людини має свій кольорит. З того можна розвинути дискусію про те, як ми пізнаємо по кольориті голосу, хто нас покликав з другої кімнати, чи на телефоні.

- Зв. i. Грають звукозапис соліста. Учні мають намалювати співака. При допоміж кольориту вони встановили, що співає мужчина.
- ii. Це саме /Зв.i/ робиться із співачкою.
- iii. Знову ж цю процедуру /Зв.i/ вживають при записі дитини.
- iv. Грають запис дитячого хору. Учитель вияснює, що при допоміж кольориту всі встановили, що співають діти, а не дорослі. /Для контрасту можна вжити звукозапис хору дорослих./
- 4а. Вивчають "Ми музиканти з Києва".
- 4б. Гра:
Учням кажуть співати "Ми музиканти з Києва", але пропускати назву інструментів при кінці кожної стрічки, або на то місце співати "на інструментах". Кляса стає навколо одного учня, що присідає в середині й закриває очі. Діти ходять навколо співаючи, з ритмічними інструментами в руках. При кінці пісні одна дитина, яку вибрав учитель, грає ритм закінчення на інструменті. Учень у середині старається вгадати, який інструмент він щойно почув. /Учитель пригадує слово кольорит./ Якщо учень правильно вгадав, то міняється місцями з дитиною, що щойно грала.
- 4в. Вживаючи звукозапис і малюнки "Instruments of the Orchestra", учитель дає приклади кольориту різних інструментів.
/ *Треба вважати, щоб дати принаймні один приклад на кожен рід інструментів – смичкових, мідних духових, дерев'яних дутих, ударних./
- 4г. Приготовляють стрічку із зразками інструментів /4в/.
Треба вживати такі приклади, що мають дуже наглядний кольорит. Вживають або велику таблицю, або кожній дитині дають картку з кресленнями інструментів. Учні мають вказати на інструмент, який вони щойно чули.
- 4г. Цю саму процедуру /4в та 4г/ вживають з українськими народними інструментами.
* Учитель повинен постаратися знайти серед батьків чи інших таких, що могли б принести справжні інструменти до класу й заграти на них.

- 4д. Грають платівку "Качечка-прачечка", і учні намагаються пізнати якнайбільше зразків кольориту – дитячі голоси, трубка, кларнет, флейта, трикутник...

Поняття:

6. Музика може бути частиною нашої праці чи розваги /настрій/.
7. Музика відіграє важливу роль в святах та порах року.
8. Музикою можна передавати наші почування.

Музика:

див. список при кінці.

Мета: Учні знайомляться з музичними творами різного роду та стилю. Вони слухають композиції, що змальовують різні сторони нашого життя /праця, розвага, релігійні та інші свята/, а також такі, що висловлюють наші почуття.

* Чуттєва реакція до музики є наскрізь особистою й суб'єктивною. Як учні zareагують на якийсь твір є їхньою особистою справою. Не можна порушувати їхніх таємних почуттів, допитуватися, ані не можна їм казати, які почуття даний музичний твір має в них викликати.

Стратегії:

Ця частина має показати, яку важливу роль музика відіграє в нашому щоденному житті, учителі самі мусять вигадати свої власні стратегії, що поєднали б музику із щоденним життям класу, наприклад: співання щоденних молитов, прощальної пісні при кінці дня, ігор під час дозвілля, чи спів як нагорода за добру поведінку чи працю.

Пісні в цій частині можна поєднати з навчанням мови, суспільних наук, фізкультури, чи будь-якого іншого предмету, де вивчають особливі свята, пори року, гри, праці й розваги, настрої, почування.

Плануючи свої стратегії, учителі повинні використовувати якнайбільше зорово-слухових матеріалів, наприклад малюнків, діапозитивів, фільмів, прозірок, платівок, звукозаписів та різних музичних інструментів.

Тут треба поєднати слухання, рух, спів, гру на інструментах, читання, творчість, а також такі мовні вправи, як дискусія, щоб закріпити раніш вивчені елементи експресії: темп, динаміка, кольорит. Музичний твір треба уважно підібрати так, щоб він найкраще відповідав події чи намірові.

Музика:

Трудові пісні

"Марш школярів"	<u>Ігри</u> ч. 1
"Пісня про школу"	<u>Ігри</u> ч. 4
"Школярник"	<u>Ігри</u> ч. 77
"Косарі"	Гайворонський ч. 86
"Роботящий півник"	Сніжинки
"На дині"	Сніжинки
"Кухарі"	Сніжинки
"Два хлопчики"	<u>Від льоду до льоду</u>
"Гей школярики-соколи"	Пауш стор. 17
"Косарі"	<u>Жайворонок</u> ч. 58
"Чабанець"	<u>Нашим дітям</u> стор. 15
Замітки вчителя:	

Розвагові пісні /жартівливі, танцювальні/

"У хатинці"	<u>Ігри</u> ч. 7
"Дударики"	<u>Ігри</u> ч. 12
"Танцювати починаймо"	<u>Ігри</u> ч. 66
"Сорока, ворона"	<u>Ігри</u> ч. 72
"Гра з прапорцями"	<u>Ігри</u> ч. 74
"Чорна кура"	Бровар ч. 29
"Безконечна"	Гайворонський ч. 7
"Веселий лицар Цяпка"	Гайворонський ч. 108
Гаївка /"Жук"/	Гайворонський ч. 69
"Вже нам сонце заходить"	<u>Дошкілля</u> стор. 150
"Що будемо їсти"	Пауш стор. 11
"Мати Олена"	<u>Жайворонок</u> ч. 83
"Забава"	<u>Жайворонок</u> ч.

Вибрані матеріали з "Рухові забави й гри" Суховерський.
Замітки вчителя:

Свята й пори року

Осінь

"Ходить гарбуз" /хоровід/

Гайворонський ч. 65

"Три сини"

Гайворонський ч. 102
або СУА ч. 46

"Ластівочка"

СУА ч. 34

"Осінь"

Дошкілля стор. 33

"Дощик"

Жайворонок ч. 52

Замітки вчителя:

Обжинкові

"Ой літає соколонько"

Жайворонок ч. 31

Замітки вчителя:

Зима

"Ой де ж тії квіти"

Ігри ч. 37

Гайворонський ч. 99

"Падай, падай сніжку"

Ігри ч. 52

"Кіт не знав"

Ігри ч. 57

"Зима"

Гайворонський ч. 111

"Чом, сіренький горобчику"

Гайворонський ч. 113 /3 кл./

"Лючень"

Гайворонський ч. 114

"Ой сніжку, ти сніжку"

Гайворонський ч. 116
СУА ч. 33

"Горобець в зимі"	СУА ч. 21
"Сипле сніг"	СУА ч. 48
"Лютий"	СУА ч. 54
"Снігурка"	Сніжинки
"Перший сніг"	<u>Дошкілля</u> стор. 131
"Що за гамір"	<u>Дошкілля</u> стор. 138
"Зима"	<u>Дошкілля</u> стор. 140
"Світи, ялинко"	<u>Ігри</u> ч. 61
"Снігова хатина"	<u>Нашим дітям</u> стор. 26
Замітки вчителя:	

Різдво

"Бог предвічний"	<u>Ігри</u> ч. 58 Бровар стор. 14
"Нова радість стала"	<u>Ігри</u> ч. 59 Бровар стор. 16
"Во Ви́флеємі"	<u>Ігри</u> ч. 60а Гайворонський ч. 125 Бровар стор. 13
"Возвеселімся"	Гайворонський ч. 16
коляда /"Діва Марія"/	Гайворонський ч. 118
"В Ві́флеємі"	Гайворонський ч. 122
"Нова радість"	Гайворонський ч. 123
"Радуйтеся всі людіє"	Гайворонський ч. 124
"Херувими свят"	Гайворонський ч. 126
"Небо і земля"	Гайворонський ч. 127
"Вселенная веселися"	Гайворонський ч. 128
"Пресвята Марія"	Гайворонський ч. 129
"Ой зашли, зашли"	Гайворонський ч. 130
"Бог ся раждає"	Гайворонський ч. 135
"Витай, Ісусе"	Гайворонський ч. 138
"Дивная новина"	Гайворонський ч. 139
"Весело співайте"	<u>Дошкілля</u> стор. 189
"Ісуса вітаймо"	
Замітки вчителя:	

Щедрівки

"Ой у саду, саду"	Гайворонський ч. 62
"Новорічна щедрівка"	Гайворонський ч. 63
"В галицькій землі"	Гайворонський ч. 133
"Чи дома, дома"	Гайворонський ч. 136
"Добрий вечір тобі"	Гайворонський ч. 137
	<u>Ігри</u> ч. 60
"Ой сивая та зозуленька"	Гайворонський ч. 141
"Ой у саду"	Гайворонський ч. 142
"Там на горі"	Гайворонський ч. 144
"Ой ти, пташечку"	Гайворонський ч. 145
"Ой у місті" /Йордан/	Гайворонський ч. 147
"Щедрий вечір"	Гайворонський ч. 148
"Щедрий вечір, люде"	Гайворонський ч. 149
"Ой учора"	Гайворонський ч. 150
"Ялиночка"	СУА ч. 52 і ч. 53
"Коляд-колядниця"	<u>Ігри</u> ч. 62
"Коляда"	<u>Ігри</u> ч. 63
	Гайворонський ч. 146
"Ходив-походив"	Гайворонський ч. 146
"Козуню-любуню"	Гайворонський ч. 151
Замітки вчителя:	

Св. Миколай

"О хто, хто"	<u>Ігри</u> ч. 64
	<u>Жайворонок</u> ч. 77
"Забілів від снігу гай"	СУА ч. 49
"Св. Миколай"	<u>Дошкілля</u> стор. 182, 185
Замітки вчителя:	

Весна

"Щебетала пташечка"
"Настуся"
"Ой минула вже зима"
"Проліски"
"Ку-ку"
"Прогулянка"
"Коли настане чудний май"
"Женчичок-бренчичок"
"На весні"

"На провесні"
"Весна іде"
"Весна"
"Пісня про травень"
"Ой ще липа"
"Пішли діти в поле"
"Пішли діти в поле"
"Ой на горі мак"
"Весна"
"Весна"
"Все навколо зеленіє"
"Дощ"
"Весна"
"Ой ось в лісі калина"
Замітки вчителя:

Ігри ч. 20
Ігри ч. 21
Ігри ч. 38
Ігри ч. 39
Ігри ч. 41
Ігри ч. 44 /3 кл./
Бровар стор. 25 /3 кл./
Бровар стор. 27
Гайворонський ч. 25
Жайворонок ч. 85
Гайворонський ч. 73 /3 кл./
Гайворонський ч. 74 /3 кл./
Гайворонський ч. 76 /3 кл./
Гайворонський ч. 78
Гайворонський ч. 79
Гайворонський ч. 89 /3 кл./
Дошкілля стор. 373
СУА ч. 20
Сніжинки /3 кл./
Від льоду до льоду /3 кл./

Жайворонок ч. 18
Жайворонок ч. 42
Веснянки стор. 14

Великдень /Пасха/

"Великодня пісня"

"Христос воскрес"
"Христос воскрес"
Замітки вчителя:

Гайворонський ч. 71
Жайворонок ч. 137
Дошкілля стор. 284
Готуйсь стор. 2, квітень, 1976

Шевченко

"Учітеся, брати мої"

"Човен"

"Як умру /Заповіт/"

"Реве та стогне"

"Перебендя кобзар"

"Наш отаман Гамалія"

"Україно"

"Поклін тобі, Тарасе"

"Зоре моя вечірняя"

"Садок вишневий"

Замітки вчителя:

Ігри ч. 8

Гайворонський ч. 153 /3 кл./

Ігри ч. 9

Бровар стор. 38

Гайворонський ч. 154 /3 кл./

Гайворонський ч. 156 /3 кл./

Гайворонський ч. 157

Гайворонський ч. 162

Дошкілля стор. 271

СУА ч.

Твори для дитячого хору

Ukrainian Songs /3 кл./

День матері

"Усміхнися сонечко"

"Мама моя"

"Любов мамусі"

"Моя мама"

"Матінка"

"Мамина доня"

Замітки вчителя:

Ігри ч. 6

Гайворонський ч. 176

Гайворонський ч. 177

Дошкілля стор. 261

Гайворонський ч. 165

Гайворонський ч. 170

Патріотичні пісні

"Гей, у лузі червона калина"

"Ще не вмерла"

"Ой зацвіла калинонька"

"Україна"

"Молитва"

"О Канадо"

"Гимн України"

Замітки вчителя:

Бровар стор. 37

Бровар стор. 41

Гайворонський ч. 87

Гайворонський ч. 103

Гайворонський ч. 104

Жайворонок ч. 143 /3 кл./

Жайворонок ч. 142 /3 кл./

Гагілки - Веснянки

"Подольночка"

"Веснянка"

"Кривулька"

"Подольнянка"

"Перепілка"

Гаївка /"Жук"/

"Ягільочка"

"Веснянка"

"А вже весна"

"Веснянка"

"Веснянка"

"Веснянка"

Замітки вчителя:

Ігри ч. 67

Гайворонський ч. 26

Гайворонський ч. 64

Гайворонський ч. 66

Гайворонський ч. 67

Гайворонський ч. 69

Гайворонський ч. 70

Гайворонський ч. 77

Гайворонський ч. 80

СУА ч. 28

Жайворонок ч. 63, 64
/І і II мелодія/

Жайворонок ч. 74

Літо

"Метелик"

"Косарі"

"Червень"

"У садочку красно"

"Дощик"

"Літо"

"Два хлопчики"

Замітки вчителя:

Ігри ч. 23

Ігри ч. 43

Гайворонський ч. 83

Гайворонський ч. 83

СУА ч. 32

Від льоду до льоду

Від льоду до льоду

Купало

"Ой на Купала"

"Дудар"

"Марина"

Замітки вчителя:

Гайворонський ч. 72

Гайворонський ч. 75

Мелодія – перша кляса

Поняття:

1. Тони можуть бути високими або низькими.

Музика:

"Павуки"	залучено
"Сіяв мужик просо"	<u>Жайворонок</u> ч. 50

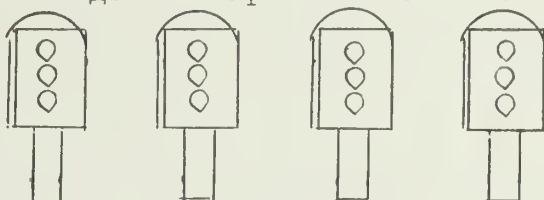
Мета:

Діти вчаться пізнавати й розрізнявати високі й низькі тони. Вони вчаться пізнавати високі й низькі закінчення фраз. Учні засвоять співвідношення між висотою тону і розкладом клявішів на мелодичному інструменті.

Стратегії:

- 1а. При допомозі якнайбільшого числа тілесних рухів передають значення "високо" і низько".
- 1б.
 - i. Учитель грає ряд акордів або коротку мелодію на високому регістрі фортепіано і вияснює, що такі тони називають високими.
Тоді робить те саме в низькому регістрі і каже, що це низькі тони.
 - ii. Кожен учень вибирає собі якийсь рух, що означатиме високий тон і другий рух на низький тон. Учитель грає якусь знайому мелодію то на високому, то на низькому регістрі фортепіано, а учні виконують свої рухи, показуючи тим, що вони пізнають зміни в регістрі.
- 1в.
 - i. Учитель вибирає якусь пісню, що кляса вже знає. Діти плещуть до такту під час грання мелодії /на фортепіано чи з магнітофонної стрічки/.
 - ii. Тоді вчитель каже учням, що гратиме дану мелодію на високому регістрі фортепіано. Коли діти почують пісню на високих нотах, вони мають плескати /високо/ над головами, а коли почують пісню у низькому регістрі, вони мають плескати біля колін /низько/.

iii. Учніам дають картки з малюнками чотирьох світлофорів.

- 2а. Учитель дістає різні мелодичні інструменти. Групки учнів грають на цих інструментах і вчатьсЯ, котрі клявіші металофона, дзвіночків чи ксилофона дають високі, а котрі- низькі тони; те саме роблять з клявішними гусями, скрипкою, гітарою та фортепіано, щоб відкрити котрі струни високі, а котрі низькі.
- 2б. Дискусія: При дискусії учні стверджують, що високі тони видобуваються на коротших, менших клявішах чи коротших або тонших струнах. Низькі тони видобувають на довгих, грубших клявішах чи довгих або грубших струнах.
- 3а. Вивчають пісню "Павуки" з відповідними рухами.

всі ноти на низь-	Па-ву-ки чор-нень-кі	□ □ □ □
кому <u>до</u> /середнє С /	Си-дять со-бі на зем-лі	□ □ □ □
всі ноти на висо-	Пта-шеч-ки си-нень-кі	□ □ □ □
кому <u>до</u> /октава	лі-та-ють на не-бі	□ □ □ □
над середнім С /		

Рухи: Під час перших двох рядків учні присідають на долівку і рухають пальцями по підлозі наслідуючи рухи павука. Коли співають останні два рядки, діти підносять руки і махають пальцями так, як птахи літають.

- 3б
- i. Учні плещуть до такту під час співу. Вони присідають на перші два рядки, а сягають вгору на останні два.
 - ii. Діти плещуть до такту - на перші два рядки плещуть зліва, а на останні два рядки - справа. Це - підготовка до гри на мелодичних інструментах. Коли учитель плеще з учнями, то повинен це робити в дзеркальній відбитці, щоб діти не переплутали правої й лівої сторони.
 - iii. Учитель усуває з мелодичних інструментів усі клявіші за винятком низького й високого С. Учні грають пісню "Павуки" під час співу /інші тихенько плещуть в долоні

до такту пісні/. Дітям треба дати багато часу вправити зміну з низького до високого **с** /на третій рядок пісні/.

- 4а. Діти вивчають пісню "Сіяв мужик просо", фраза за фразою. Заки приступити до другої фрази, учитель каже учням прислухатися до закінчення фрази й сказати, чи це закінчення високе, чи низьке. Коли учитель відспівав фразу, діти кажуть чи закінчення високе, чи низьке. Це саме роблять і другум закінченням.
- 4б. Під час співу учні відмічують закінчення фраз відповідними тілесними рухами. Для закінчення до мі соль діти торкаються животиків, носиків і голови. На закінчення другої фрази /до до до/ вони тричі торкають животики. Учитель описує ці закінчення фраз словами "високе" й "низьке".

Поняття:

2. Ряд звуків може бути висхідним /з низького до високого/, низхідним /з високого до низького/, або може повторюватися.

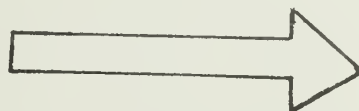
Мета:

Учні відкривають, що ряди звуків можуть бути висхідними, низхідними або лишатися на тому самому тоні.

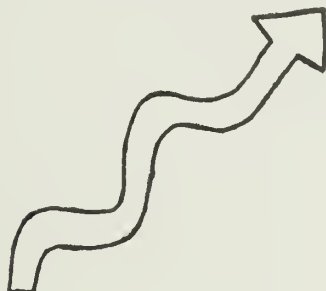
Ці зміни напрямку можна передати немусичними знаками.

Стратегії:

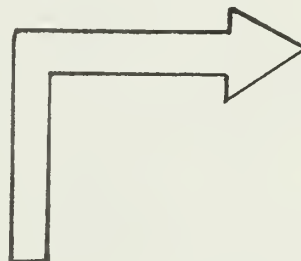
1. Учитель показує різні дорожні знаки із стрілками, наприклад:

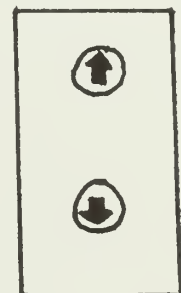
односторонній рух

кручена дорога

обхідний шлях

кнопки на ліфті

- 2а. Дискусія про поняття наряду й важність знаків наряду.
- 2б. і. Учитель каже, що ми чуємо висхідні, низхідні, або одностайні звуки. Тоді показує стрілки /як у прикладі/ на таблиці чи дошці.

Обговорюють напрям стрілок. Учитель пригадує дітям різні відомі звуки, а учні кажуть котра стрілка найкраще передає напрям звуку. Наприклад:

молоток →
сирена ↘
вантажник, що починає їхати ↗
звук падіння /в мультифільмах/ ↘

- ii. Учні пропонують інші звуки.

Поняття:

3. Мелодія – це ряд висхідних, чи низхідних звуків, що можуть розвиватися поступно чи стрибками, або можуть лишатися на тому самому тоні.
4. Звуки можна зорганізувати в ритмічні взірці мелодії; їх можна повторювати.

Музика:

"Гоп, гоп, гу-ту-ту"	<u>Ігри</u> ч.35
або	<u>Музика для дітей</u> стор. 14
"Я Лисичка"	Гайворонський ч. 1
або	<u>Ігри</u> ч. 54
"Соловечку, сватку, сватку"	<u>Ігри</u> ч. 71
"Гоп, гоп, гоп"	<u>Ігри</u> ч. 46
"Ой під гаєм, гаєм"	<u>Ігри</u> ч. 51
"Коляда"	<u>Ігри</u> ч. 63
"Дибі-дибі"	<u>Ігри</u> ч. 89
"І шумить, і гуде"	<u>Ігри</u> ч. 26

Мета:

Діти вчатьсЯ пізнавати напрям мелодії під час слухання чи співу. Вони навчаться, як напрям мелодії передається нотами. Учні навчаться пізнавати ритм мелодичних фраз. І врешті вони навчаться грати висхідні, низхідні або одностайні мелодії на мелодичних інструментах.

Стратегії:

- 1а. Навчивши дітей пісні "Гоп, гоп, гу-ту-ту", вчитель питає їх, що тут незвичайне. У дискусії виявляється, що мелодія ні висхідна, ні низхідна, а лишається на тій самій тоні.
- 1б. і. Учні пропонують співати першу фразу /чотири такти/ й намалювати уявну лінію в повітрі для позначення напрямку мелодії /чи її обрису/ / —————> /.
- Пильнувати, щоб рух рук був зліва вправо. Учитель малює символічне позначення мелодії на дошці / —————> /.
- іі. На дошці або таблиці показують мелодію пісні:

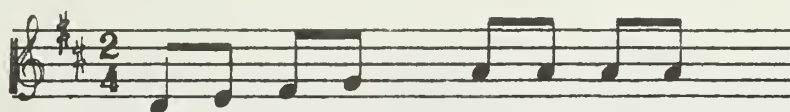

Учні слідкують за нотами співаючи першу фразу пісні "Гоп, гоп, гу-ту-ту".

Учитель підкреслює, що тому що мелодія лишається на тій самій тоні, кожна нота є на тій самій лінії стану.

- 1в. Процедуру 1б, і та іі повторюють для другої фрази пісні.
- і. Учні співають пісню і плещуть до такту: | | □ □ і т. д.
- іі. Учні плещуть в долоні до такту слів, а лиш "думають" мелодію. Це роблять, аж діти не опанують ритм цілої пісні.
- ііі. Учитель допомагає дітям збагнути ритм пісні і пише його на дошці. Це робиться по одній фразі.
- іv. Учні грають ритм на ритмічних інструментах або з нот, або з пам'яті.
- 1г. Учні грають пісню "Гоп, гоп, гу-ту-ту" на мелодичних дзвінках, дзвониках, металофонах чи ксилофонах.

- 2а. Вивчають або пригадують "Я Лисичка".
- 2б. Виділяють перші два такти пісні. Учитель показує висхідним рухом рук під час співу, що мелодія підноситься. Коли діти співають цю фразу, вони також підносять руки.
- 2в. i. Учні співають пісню двічі і підносять руки, щоб показати, як мелодія підноситься у перших двох тактах.
 ii. Учні знов двічі співають пісню, але мовчать під час першої фрази /Я Лисичка, я Сестричка/, лиш показують мелодію висхідним рухом рук.
- 2г. i. Учитель питає дітей, куди йде мелодія /вгору/. Тоді він креслить на дошці чи таблиці, а також показує, як то виглядає в нотному письмі.

- ii. Цю першу фразу співають, а вчитель вказує на ноти.
- 2г. i. Учні плещуть до такту луною за вчителем і вимовляють ритмічні назви. Учитель позначає ритмічний модель:
- ii. Учні плещуть до такту під час співу пісні, але підносять руки, щоб позначити напрям мелодії.
-
- iii. Учитель показує, як цю фразу грають на мелодичних інструментах. Він підкреслює, що грає на клявішах почергово, зліва вправо. Він показує учням, що нижчі тони грає на більших клявішах, а вищі тони на менших. Учитель також показує, на котрій ноті висхідна мелодія переходить у гру на тій самій ноті.
- iv. Тоді учні вдають, що грають мелодію на уявному інструменті перед собою під час співу. Треба звертати увагу на правильний рух зап'ястка. Якщо молоточка не підняти зараз, то звук переривається.
- v. Учні спершу мають нагоду грати саму першу фразу, а тоді, під час співання, цілої пісні.
3. Цю саму процедуру можна повторити з іншими піснями, що мають висхідні чи низхідні мелодичні фрази.

6.

86

- чи спускається вниз. Учитель звертає увагу на ті місця, де мелодія йде рівними кроками, а де стрибає.
- ii. Учитель грає мелодичні фігури в довільному порядку, а учні кажуть на підставі таблиці котра, це мелодична фраза.

Поняття:

5. На нотному письмі мелодія розвивається зліва вправо.

*На це поняття треба звертати увагу при кожному читанні ритмічних текстів чи нот. Учитель підкреслює, що це так само, як письмо у книжках. Це поняття музичної грамоти треба підкреслювати при кожній нагоді.

У першій класі найбільше читання нот буває з дошки або табличок, і учитель керує читанням. Коли учні пишуть ритмічні чи мелодичні зразки, треба підкреслювати цю напрямність зліва направо, а ж діти цього вповні не засвоять.

Біля кінця першої класи учні почнуть читати поодинокі нотні тексти тих пісень, що вони співають. До того часу напрямність вправо вже повинна бути засвоєною й автоматичною.

Ритм - друга кляса

Поняття:

7. Ритмічні моделі можуть акомпанювати мелодії.

Музика:

ВІРШІ

"Зайчик у колі"	- <u>Українське дошкілля</u> стор. 94
"Наша грушечка"	- " " стор. 67
"Гукалочка лісова"	- Шутенко стор. 14
"Теплий дощик"	- Шутенко стор. 31
"Лисичка-Сестричка"	- Пауш стор. 15
"Пирogi"	- Пауш стор. 17
"Косарі"	- <u>Ігри</u> стор. 43
"Дударики"	- <u>Ігри</u> стор. 12

Слухання: Танок звірів - Качечка-прачечка ч.4

Таночок - Качечка-прачечка ч. 10

Мета: Діти вчаться вживати "ostinati" як акомпаньямент до віршів чи музики.

Стратегія: Можна вживати таблицю ч. 9 Mary Helen Richards щоб показати, як різні ритми можуть супроводжати одини одного.

Будь-які слова, що підходять до кляси, можна підставити під ритмічні моделі.

а. Діти повторяють і обговорюють значення знаків повторення (повторити вірєць один раз).

Наприклад:

1. ♪ | | | ♪

мов - чи

2. :: | | | ::

не жу - рись

3. :: [] [] [] [] ::

ти - хо, ти - хо, ти - хо, ти - хо

Для методики вживати Mary Helen Richards, Threshold to Music, pp. 22-23
Діти вчаться, що 'ostinato' означає стало повторюваний
ритмічний модель.

б. Діти вчаться вживати 'ostinati' як акомпаньямент до віршів.

Наприклад: "Зайчик у колі"

А. Сірий зайчик сів і жде, □ □ □ |
Спритно вухами пряде. □ □ □ |
Ось так, ось так | | | |
Спритно вухами пряде. □ □ □ |

i. Діти вчаться вимовляти слова.

ii. Діти плещуть у ритм рецитуючи слова.

iii. Діти плещуть рівномірні удари (| | | |) рецитуючи слова.

iv. Діти вивчають 'ostinati' наприклад:

ti-ti ti-ti ti-ti та □ □ □ |

який вони плещуть вживаючи ритмічні склади.

v. Діти плещуть 'ostinati' чотири рази не пропустивши ні
удару.

vi. Діти вправляють плескання 'ostinato' під третій рядок
вірша.

vii. Діти ляскають або плещуть 'ostinato', вимовляючи
ритмічні склади коли учитель рецитує вірш; коли діти
рецитують вірш.

viii. Діти можуть грати 'ostinato' на ритмічному інструменті
рецитуючи вірш.

Б. Зимно зайчику стоять, □ □ □ |
Треба трошки поскакати. □ □ □ |
Скік, скік, скік, скік, | | | |
Треба трошки поскакати. □ □ □ |

i. Діти вчаться вживати | | | | як 'ostinato' за вищеподаною
процедурою.

ii. Діти стрибають до |||| рецитуючи другу стрічку вірша.

В. "Наша грушечка"

А у нашому садочку □ □ □ □
Грушечка росте, □ □ | }
Сонечко щодня цілує □ □ □ □
Гіллячко густе. □ □ | }

Вживаючи вищеподану процедуру, діти вчаться такого 'ostinato' до "Нашої грушечки";

- i. Плескати в долоні партнера
ляскати

- ii. На ритмічних інструментах

- iii. 'Ostinato' виконується на дві партії: Одна група дітей грає | | | | на колодочках або барабанчиках, а друга грає □ □ □ □ на трикутниках.

-Кожна група вправляє свою партію, заки всі заграють разом.

-Групи міняються інструментами та вправляють окремо, а тоді грають разом у дві партії.

Г. Діти вивчають наступні пісні напам'ять (наслідуючи).

Вживати всілякі "тілесні" інструменти (плескіт, ляскіт долонями чи пальцями, стукіт), ритмічні інструменти, або видобувати звуки разом з партнером у акомпаньямент 'ostinato' будь-якій пісні.

"Гукалочка лісова"

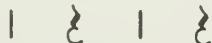

"Теплий дощик"

дзвоники

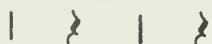
трикутник

"Лисичка-сестричка"

"Пирог"

"Дударики"

"Косарі"

палички або
колодочки

решето

"Танок звірів"

"Таночок"

поодинокі,
парами або троїстим
ансамблем

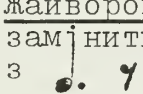
Діти вигадують свої 'ostinati' в акомпаньямент пісням, що вони собі вибрали.

- iv. Групи роблять то саме на ритмічних інструментах.
- v. Групи міняються ролями.
- б. i. Кляса маршує до рівномірних долей пісні.
- ii. Діти плещуть, ляскають або грають на інструментах 'ostinato' (4 або 8 долей) співаючи пісню.
- iii. То саме, але з іншим 'ostinato'.
- iv. Клясу ділиться на дві групи й кожна виконує один з моделей.
- v. Клясу ділиться на три групи. Одна група маршує навкруги кляси, а другі грають різні 'ostinati'.
- в. Це саме робиться з награною музикою.

Поняття:

9. Тривалість звуків і павз різняться.

Музика:

"Тече вода із-за гаю"	- <u>Ігри</u> ч. 11
"Зайчик і хлопчик"	- Вавринюк стор. 12
"Лисичка"	- <u>Жайворонок</u> ч. 26 Бровар стор. 2
"Пастушок"	- <u>Жайворонок</u> ч. 26 замінити 4тий такт на d
"Маю я пилочку"	- <u>Українське дошкілля</u> стор. 145
"Диби, диби"	- <u>Маленькому піяністу</u> стор. 6
"Дударик"	- " " стор. 6
"Усміхнися, сонечко"	- <u>Ігри</u> ч. 6
"Іде коза"	- СУА стор. 19
"Вийде сонечко"	- СУА стор. 29
"Ой сніжку, ти сніжку"	- СУА стор. 33
"Марш"	- СУА стор. 40 (ігра)
"Панас"	- СУА стор. 65 (ігра)
"Пташки й котик"	- <u>Зірочка</u> стор. 12
"Сірі зайчики сидять"	- <u>Зірочка</u> стор. 12
"Тиха ніч лягла"	- Пауш стор.

"Прилетіла пташка"	- <u>Музика в дитячому садку</u> ч. 2
"Ой літає соколенько"	- <u>Жайворонок</u> ч. 31
"Будуємо дім"	- <u>Українське дошкілля</u> стор. 144
"Ой перепеличка"	- Гайворонський ч. 2 стор. 9
"Спи, мій малесенький"	- Вавринюк стор. 26
"Кролику пухнастий"	- Шутенко стор. 23
"Рече та стогне Дніпр широкий"	- Бровар стор. 12
"Ми танок заведем"	- <u>Українське дошкілля</u> стор. 65

Мета: Діти вчаться відчувати, відчитувати, писати й грати половинну ноту - (2 долі).

Стратегія:

- i. Учитель грає ритмічні моделі на таких мелодичних інструментах як клявішні гуслі, або на таких ритмічних інструментах як решето, барабан або акордами на фортепіано. Діти відповідно рухаються, або міняють рух, коли вчитель змінює модель.

				- діти йдуть
				- діти біжать маленькими кроками,
				- діти йдуть нормальними кроками, але витримують кожен крок на дві долі.

Цю вправу треба робити часто.

- ii. Дітей заохочується слухати звуки оточення, наприклад: кухні, кляси, природи, і розрізняти довгі й короткі звуки.

Наприклад: цвірінькання птахів – короткі звуки
мотор у русі – довгий звук

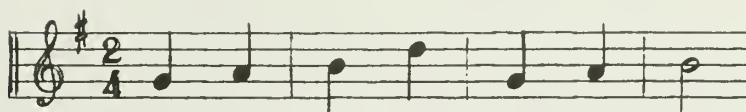
Учитель може виписати список на дошці або на таблиці.

- iii. Дітей заохочується експериментувати довгими та короткими звуками на різних інструментах і по-різному грати на тому самому інструменті. Використовувати всі доступні інструменти, Наприклад:

<u>довгий звук</u>	<u>короткий звук</u>
металофон	ксилофон
трикутник	колодочка

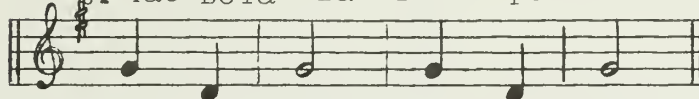
- iv. Діти вчаться співати пісню "Тече вода із-за гаю", та "Зайчик і хлопчик". Учитель звертає увагу, що в пісні є і довгі, і короткі звуки. Діти мають слухати, де виступають довгі звуки і тоді піднести руки, або грати на маракасах чи решеті, коли співається довга нота. Діти вчаться співати пісню "Дзвони"

ДЗВОНИ

1. Дзво-ни дзво-нять ра-нень-ко.

2. Час вста- ва- ти ра-нень-ко.

Бім бам бом; Бім бам бом.

("Ringing Bells" from Silver Burdett Book II, p. 102)

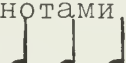
-Діти підносять руки під час довгої ноти.

-Діти читають і співають з дошки

бім бам бом

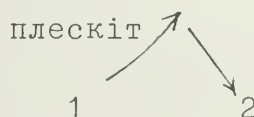
Учитель питає дітей, котре слово має найдовший звук.

-Діти грають цей модель (коротко-коротко-довго,) на ритмічних інструментах, а тоді грають це у відповідному місці пісні.

-Учитель показує табличку або діапозитив з нотами пісні (текст вгорі). Діти показують модель у пісні і кажуть, скільки разів він появляється (тричі).

-Діти показують котрий знак представляє довгий звук.

-Учитель показує як плескати . Кажеться "та-а" (дві долі), плещеться на першу долю і опускається злучені руки на другу.

-Учитель плеще ритм мелодії, співаючи або рецитуючи слова. Діти наслідують (по рядочку).

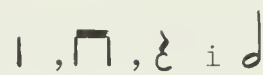
-Учитель плеще ритм мелодії, співаючи або рецитуючи назви ритму.

Наприклад: другий рядочок

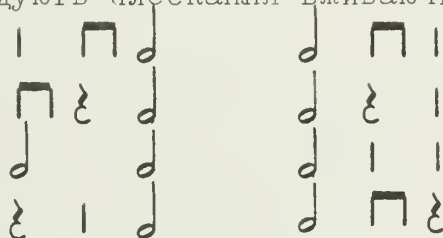

-Учитель показує на ноти, а діти читають назви ритму та плещуть його (це можна робити з мелодією краще, як з рецитацією).

-Діти вчаться писати .

-Діти наслідують плескання вживаючи .

Наприклад:

Інші пісні в яких виступає у мелодії:

"Лисичка"

"Пастушок"

"Маю я пилочку"

"Ми танок заведем"

"Диби, диби"

"Дударик"

"Усміхнися сонечко"

"Іде коза"

"Вийде сонечко"

"Ой сніжку, ти сніжку"

"Марш"

"Панас"

б. Половинна павза

Мета: Діти вчаться відчувати, читати та писати половинну павзу
(2 долі).

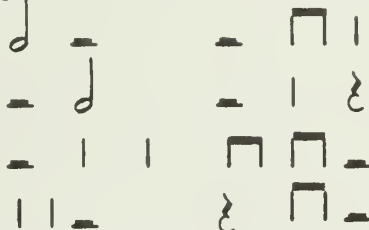
Стратегія:

- i. Учитель вивчає, що на шепчеться "жди-два" ("пав-за") і кладеться палець на губи.

- ii. Плескіт-наслідування: У кожному ритмічному моделі виступає (вживати ритмічні назви).

Наприклад:

Діти повинні відчувати, що є павзою, яка триває дві долі.

- iii. Учитель показує на дошці, як виглядає .

Діти відчитують з дошки чи таблиць різні (наприклад вищеподані) ритмічні моделі, що мають у собі .

Читаючи ритми, діти вимовляють їхні назви.

*Учителі повинні допомогти учням збагнути, що дорівнює .

*Треба пригадати дітям, що і є павзами або беззвучними долями, отже в той час не плещеться, ані не співається.

- iv. Діти вправляють писати .

- v. Діти пишуть ритмічні моделі розміру $\frac{4}{4}$ за диктантом учителя (плескання).

- vi. Гра. Діти встають, щоб плескати наслідуючи. Якщо хтось помилиться, наприклад заплеще під час павзи, мусить сідати. Це продовжується, аж стоятиме тільки декілька "переможців".

- vii. Дві пісні, що мають чотири такти з у третім рядку:

"Пташки й котик"

"Сірі зайчики сидять"

Діти співають перші два рядки пісні, а потім шепчуть "цить-два" ("пав-за") під час кожного такту з павзою, а вчитель грає акомпаньямент для третього

рядка. Закінчити співанням четвертого рядка.
(можна використовувати записаний акомпаньямент).

viii. Вживати — в моделях 'ostinato' як акомпаньямент.
Наприклад: "Я Лисичка"

палички	— —	} грати в дві партії
брязкальця	— —	
або решета		

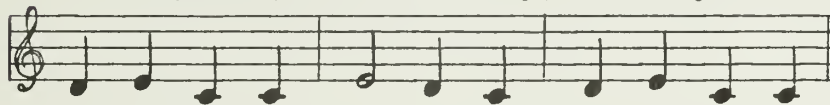
"Тиха ніч лягла"
трикутник — □ | | — □ |

"Дударик"
трикутник — □ □ | — □ □
тарілки | { — | | { —
барабан

"Дударик"

Ді-ду мій, ду-да-ри-ку, Тиж бу-ло

се-лом і-деш, Тиж бу-ло в ду-ду гра-єш.

ix. Діти (повторяючи) вивчають напам'ять пісню
"Прилетіла пташечка".

-Коли виступає — діти підносять руки і махають
ними двічі.

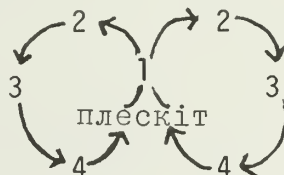
-Діти по черзі грають на решеті, коли виступає
— на дві долі без співу - "пташка тоді співає"

в. -ціла нота ○ й -ціла павза. ▮

Мета: Діти вчаться відчувати, грати, відчитувати й писати цілу
ноту - і цілу павзу ○, ▮ .

- i. Діти вчаться співати:
 "Ой літає соколенько"
 "Будуєм дім"
 "Ой перепеличка"
- ii. У кожній пісні діти знаходять дуже довгу ноту, що має чотири долі. Коли діти співають таку ноту, вони підносять руки.
- iii. Діти вчаться плескати цілу ноту - ○ .

Рух руками:

Кожною рукою виконується коло після плескоту на першу долю, а на другу, третю і четверту руки знаходяться в зазначених позиціях.

Діти кажуть "ціла нота", вимовляючи кожен склад на одну долю.

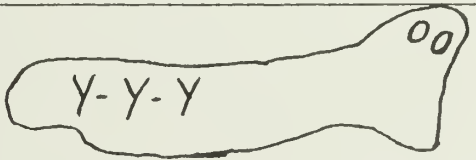
- iv. Діти відчитують наступний ритм з дошки або таблички і рівночасно правильно виплескують ноти. Першу ноту видержується на всі чотири долі.

○ ді-	1 2 3 4
○ гра-	1 2 3 4
○ в бу-	1 2 3 4
○ ра-	1 2 3 4

тоді плещеться й відповідається назви ритму:

○	1 2 3 4
ціла нота	та цить цить цить

v. Учитель показує класі таку таблицю:

				 1	2	3	4
				 1	2	 3	4
				 1	 2	 3	 4
				 1	 2	 3	 4

-Діти деклямують цей віршик у поданому ритмі. Треба дати багато примарного виразу. Останній рядочок - - ой! треба дуже раптово вимовити.

Чотири групи дітей грають кожен рядок на інструменті. Наприклад 1. рядок - решето, 2. - трикутник, 3. - брязкальця, 4. - тарілки.

-Учитель плеще або диригує долі, а дві групи дітей виконують віршик канонем.

vi. Учитель звертає увагу, що на припадають чотири долі, отже ця нота сама може заповнити чотиридольний ритмічний модель. Щоб це зрозуміти, діти плещуть, наслідуючи вчителя. У цій вправі часто появляється -ці-ла но-та. (Вживати , , , і у різних ритмічних моделях).

* Обов'язково вживати ритмічні назви та правильні рухи на кожен знак.

vii. Діти вправляються писати .

viii. Впровадити "Цить-два-три-чотири" і звернути увагу на подібність до - цілої ноти, обі тривають чотири долі

і займають цілий такт розміру $\frac{4}{4}$. Вживати $\blacksquare$ як одну цілу одиницю при наслідуючому плесканні. Її використовується серед різних ритмічних моделей, так як і з $\circ$. На $\blacksquare$ діти шепчуть "цить-два-три-чотири" і тримають палець на губах (як і при $\blacksquare$).

іх. Діти вивчають "ostinati" для пісень вичислених у § в і.

решето $\quad | \quad | \quad | \quad | \quad | \quad \blacksquare \quad :||$

тарілки $\quad \blacksquare \quad \quad \quad | \quad \circ \quad :||$

х. Діти вчаться писати $\blacksquare$ і $\circ$ як один такт розміру $\frac{4}{4}$.

Наприклад: $\frac{4}{4} \circ |$
 $\frac{4}{4} \blacksquare |$

*Увага: Не писати $\frac{4}{4}$ як дріб. Між двома числами немає черточки.

г. д. - Половинна нота з крапкою.

Мета: Діти вчаться слідувати за музикою розміру $\frac{3}{4}$. Вони вчаться співати, читати, писати й грати половинну ноту з крапкою д. (три долі).

Стратегія:

i. Учитель виконує або грає з плівки (по можності у виконанні самої класи) пісню "Ой літає соколенько, а діти плещуть та рахують:

$\quad | \quad \quad | \quad \quad | \quad \quad | \quad \quad |$
 раз два три чотири

(Зертати увагу, щоб діти вимовляли "чотири" на одну долю).

ii. Підчас виконання пісень "Спи, мій малесенький", "Кролину пухнастий", чи "Реве та стогне Дніпр широкий" Діти стараються плескати

$\quad | \quad \quad | \quad \quad | \quad \quad | \quad \quad |$
 раз два три чотири

і переконатися, чи це підходить. Їм скоро стане ясно, що щось не так. Тоді діти плещуть до музики.

$\quad | \quad \quad | \quad \quad |$
 раз два три

Вони повинні відчувати, що це підходить і гарно звучить.

- * Учитель звертає увагу, що ці пісні мають три долі на кожен такт.
Розмір $\frac{3}{4}$ має тактову риску після трьох долей, а не після чотирьох.

iii. Діти читають та плещуть наступний ритм до пісень:

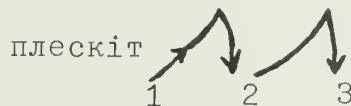

iv. Діти вчаться співати пісню "Спи, мій малесенький".

v. Діти плещуть ритм мелодії співаючи.

- * Учитель покаже, що на d. плещеться так само, як на d. , але додається ще одну, третю долю.

- vi. Діти відчитують цей ритмічний модель вживаючи ритмічні назви і кажучи та-а-а на три долі d. .
- vii. Діти грають ритмічні моделі на інструментах, вимовляючи назви ритму, а тоді грають ритмічні моделі на інструментах, співаючи пісню.
- viii. Плескання-наслідування в розмірі $\frac{4}{4}$ з d. .
- Наприклад:

ix. Плескання-наслідування в розмірі $\frac{3}{4}$; вживається по два такти, в одному з них виступає d. .

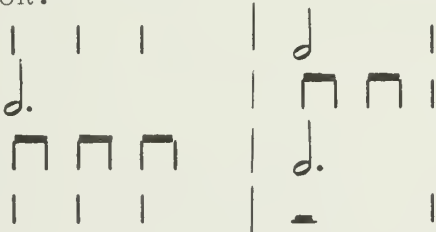
Наприклад:

*Дітям забере трохи часу, щоб привикнути плескати дві групи по три долі замість чотирьох долей. Тому треба часто плескати-наслідувати в розмірі $\frac{3}{4}$, використовуючи ♩. в одному такті. Щойно тоді можна приступити до інших ритмів в обох тактах.

х. Діти відчитують ритмічні моделі розміру $\frac{3}{4}$ з дошки або з табличок.

Наприклад:

xi. Діти пишуть шестидольні ритмічні рядки і в правильному місці пишуть тактові риси (після трьох ударів), або вчитель може виготовити друковані картки, на яких діти пишуть тактові риси.

xii. Діти вправляють писати ♩. як один такт розміру $\frac{3}{4}$, а тоді komponують другий такт.

Наприклад:

xiii. Діти вивчають багато інших пісень розміру $\frac{3}{4}$.

Поняття:

10. Наголос означає акцентована доля.

Мета: Діти вчать відчувати, читати, писати й грати наголошені ноти.

Стратегія:

- а. Учитель вимовляє фразу "Вийшов зайчик в поле погуляти".
([>]п [>]п [>]аа [>]п) Діти слухають, як наголошуються різні слова.
Вони повинні пізнати те слово, що вимовилося найголосніше.
Їм треба вияснити, що це слово є "наголошене". Кожного разу діти наслідують фразу й наголошують те саме слово. Діти вибирають собі, як їм найкраще подобається вимовляти цю фразу.

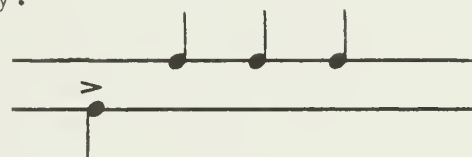
-Це саме повторяється з іншими чотиридольними фразами.

- б. і. Прослухати звукозапис будь-котрого українського танцю (Коломийка, Аркан) і звертати увагу на наголошені долі.
іі. Діти тупають ногою, ляскають або плещуть на наголошену ноту.
- в. і. Учитель показує дітям табличку з чотирма долями в кожному рядку, але кожен рядок інакше наголошується. Вияснити, що > позначає наголошену ноту.
іі. Кляса відчитує та плече кожен рядок, наголошуючи позначену ноту.
>				
	>			
		>		
			>	
(	та	та	та	)
- ііі. Гра. Вживається табличку з § іі. Учитель плече один з чотирьох рядків, а діти слухають і підносять руки, щоб зазначити котрий рядок учитель плескав (розміщення наголосу). Або вони можуть писати числа 1, 2, 3, або 4 на папері. Можна дати поодиноким дітям нагоду бути провідником і виплескувати наголошуючи, а кляса прислухається і вибирає правильну відповідь. Це саме можна робити граючи на ритмічному інструменті.
- г. Четверо дітей стають перед клясою. Кожна дитина представляє собою долю. Кляса підспівує фразу з чотирьох слів - чотири назви кольорів, чотири тварини, чи якісь інші слова. Кожна дитина представляє собою слово у фразі (діти читають зліва вправо). Учитель стає за одною з

чотирьох дітей і кляса наголошує відповідне слово у співі. Хай інші діти грають ролю слова, змінюють самі слова, або впроваджують інші зміни.

- г. і. Діти вчаться писати наголоси: Спершу вони пишуть | | | | на чотири долі. Тоді вони прислухаються, як учитель плеще, грає або каже чотири долі – одна з них наголошена – і діти ставлять знак (>) на ту долю. Пізніше, як діти наберуться вправи, можна міняти ритмічні моделі чи словесні фрази. Діти повинні завжди правильно відчитувати й виконувати фразу, коли вони її написали.
- іі. Учитель може впроваджувати всякі зміни: рецитацію, спів, плескання, ляскання, гру на інструменті, або поєднання вищезгаданих, а діти мають знайти наголошену долю.
- д. Діти вчаться співати пісню "Чабан", наголошуючи першу долю в такті. Коли діти вивчили пісню, вони співають її та плещуть на наголошену долю. Можна використовувати ритмічні інструменти в тій долі, або можна на них грати рівномірні ноти, але з наголосом на першій (> | | | |). Під час співу можна використовувати різні інструменти для підкреслення наголошеного складу.

Напр. трикутник або колодочка
тарілки або барабан

Поняття:

11. Наголоси відзначають групування долей. (Перша доля в такті має наголос).

Музика:

РОЗМІР $\frac{4}{4}$

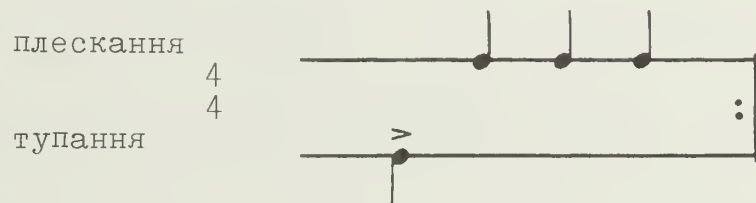
"Чабан"	- Гнатишин стор. 52
"Будуємо дім"	- <u>Дошкілля</u> стор. 144
"Маю я пилочку"	- <u>Дошкілля</u> стор. 145
"Подоряночка"	- <u>Ігри</u> ч. 67
"Засвітали козаченьки"	- Гнатишин стор. 28

"Гей там на горі Січ іде"	- <u>Заспіваймо собі</u> ч. 3
"Бог Предвічний"	- <u>Ігри</u> ч. 58, Бровар стор. 14
"Во Вифлесмі"	- <u>Ігри</u> ч. 60а
РОЗМІР $\frac{3}{4}$	
"Взяв би я бандуру"	- Гнатишин стор. 14 <u>201 Українських народних пісень</u> ч. 46
"Наша хата"	- <u>Ігри</u> ч. 5
"Човен"	- <u>Ігри</u> ч. 9
"Гоп, гоп, козуню"	- Гайворонський ч. 151 стор. 79
"Бодай ся когут знудив"	- <u>201 Українських народних пісень</u> ч. 57
"Мати доню"	- Бровар стор. 4
"Там на горі сніг біленький"	- Гнатишин ч. 24
"Нова радість стала"	- Вавринюк ч. 51, Бровар стор. 16
"Світи, ялинко"	- <u>Ігри</u> ч. 61

Мета: Діти вчать, що першу долю такту наголошується. Вони вчать диригувати у розмірах $\frac{4}{4}$ і $\frac{3}{4}$, визначаючи низхідним змахом першу долю кожного такту.

Стратегія:

- Діти слухають музику й рахують 1,2,3,4 чи 1,2,3. В такий спосіб вони визначають чи ноти йдуть по чотири, чи по три, залежно від наголосу. (Учитель підкреслює першу долю такту під час грання чи співання пісень). Тим часом це можна називати розмір "4" або розмір "3", щоб спочатку не ускладнювати справи.
- Діти виконують наступні рухи під час співання чи слухання музики у даному розмірі:

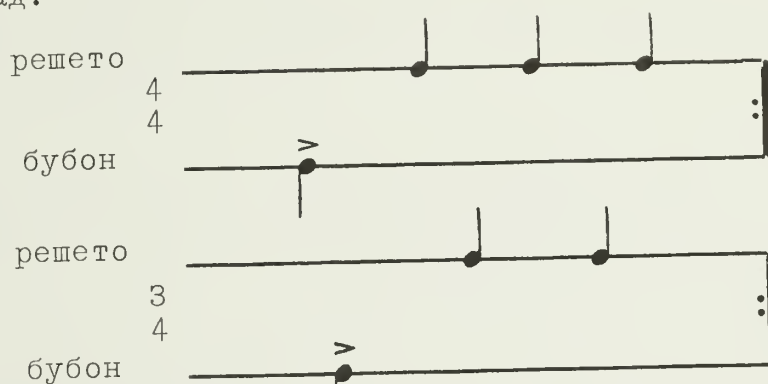

Можна вживати інші комбінації тілесних звуків.

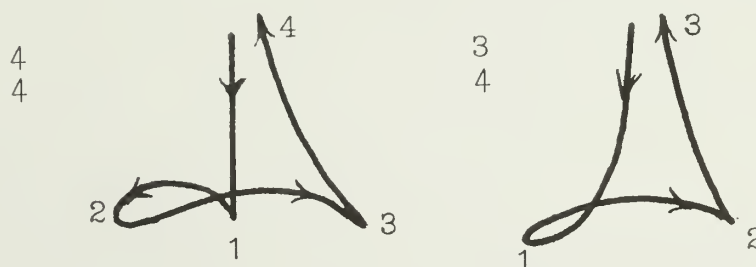
- в. Діти грають на різних інструментах і в той спосіб відчують наголошену долю такту.

Наприклад: Одна група грає тільки наголошені долі на тарілках чи бубнах. Інші діти грають усі ненаголошені долі на решетах чи інших ритмічних інструментах. Усі діти повинні колись грати і мати нагоду виконати кожен партію.

Наприклад:

- г. Діти вчаться позначувати розмір музики диригентськими змахами. Низхідний змах збігається з наголошеною першою долею.

Поняття:

12. Інструменти або голоси можуть надавати наголоси.

Музика:

"Танцювати починаймо"

- (Гречаники-слова) Ігри - ч. 65

"Соловєєчку, сватку, сватку"

- Ігри ч. 71

"Куку, куку, чути в ліску"	- Пауш стор. 26
"Загадка"	- Гайворонський ч. 41, стор. 9
"Кухарі"	- <u>Сніжинки</u> стор. 27

- i. Усі діти можуть уживати диригентські змахи коли вони слухають музику розміру $\frac{4}{4}$ і $\frac{3}{4}$.
- ii. Одна дитина може диригувати при допомозі цих змахів або цілою класою, або групою учнів.
- iii. Диригуючи діти можуть випробовувати різні темпи - швидко чи повільно.
- iv. Діти можуть собі диригувати, коли вони вправляють різні партії ритмічної партитури.
- г. Дітей можна навчити прості танцювальні кроки до музики розміру $\frac{3}{4}$ і $\frac{4}{4}$. Наприклад: $\frac{3}{4}$ - вальс (простий "коробковий" крок), $\frac{4}{4}$ - український народний танець (польковий крок).
- д. Діти самі видумують танцювальні кроки або повторні рухи до музики розміру $\frac{3}{4}$ і $\frac{4}{4}$.

Мета: Діти вчать ся співати й грати наголошені ноти.

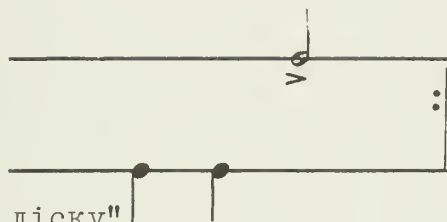
Стратегія:

- а. "Танцювати починаймо"
 - i. Діти слухають пісню.
 - ii. Учитель грає пісню, а діти слухають і плещуть на наголошену долю ($\overset{>}{\text{гоп}}$).
 - iii. Співаючи пісню, діти акцентують ті самі ноти своїми голосами.
- б. "Соловейку, сватку, сватку"
 - i. Діти вчать ся співати пісню.
 - ii. Учитель співає або грає пісню, а діти слухають і плещуть, коли зачують наголошені ноти ("так" і "мак") в останніх чотирьох тактах.
 - iii. Діти співають пісню, наголошуючи слова "так" і "мак" в останніх чотирьох тактах. Можна вживати таке "*ostinato*" під час співу, щоб підкреслити, що склад наголошений.

плескання

ляскання

пальцями

в. "Куку, куку, чути в ліску"

i. Вивчаючи пісню діти вчаться сильно наголошувати перший склад "куку".

ii. Діти мають нагоду грати соль - мі (A - F#) на "куку" (в усіх чотирьох тактах) на мелодичних інструментах, наприклад на дзвіночках (гльокеншпіль), металофонах, ксилофонах чи резонаторних дзвониках. Діти наголошують "А" під час грання. Кожна група окремо вправляє свою інструментальну партію, а потім всі приграють до співу кляси.

* Дітям треба пригадувати, щоб співали й грали акценти. Інструментальну партію можна грати чотири рази як пригравку (вступ) до пісні і як акомпаньямент до "куку".

iii. Діти вчаться грати таку ритмічну партитуру пригри пісні. (Тут написано в $\frac{3}{4}$, щоб дітям було легше читати).

палички

тонові колодочки

перші дві фрази

"ostinato" протягом цілої пісні.

iv. Можна грати ансамблем вживаючи мелодичну пригру в § ii і ритмічну в § iii як акомпаньямент для співу.

г. "Загадка"

i. Діти вимовляють слова, наголошуючи помічені склади. Це можна читати або з діяпозитива, або з дошки.

Діти повторяють за вчителем по одному рядочку

– чотири фрази.

Рі-жуть ме-не но-жа-ко-ю

і б'ють ме-не ло-ма-ко-ю

за те ме-не от-так гу-блять

що всі ме-не ду-же лю-блять

ii. Діти грають ритм на ритмічних інструментах або плещуть, наголошуючи помічені ноти.

г. "Кухарі"

i. Діти вивчають пісню, наголошуючи помічені ноти мелодії.

ii. Діти грають ритм слів з таблиць наголошуючи помічені ноти.

iii. Діти співають та грають ритм, наголошуючи помічені ноти.

Гармонія - друга кляса

Поняття:

4. Існують мажорні й мінорні акорди.

Музика:

З 1 кл., ПОНЯТТЯ 3:

"Дзвінок"	<u>Жайворонок</u>	ч. 1		
"Коляда"	Гайворонський	ч. 15, стор. 11		
"Ходить гарбуз по городі"	Гайворонський	ч. 101, стор. 99		
"Коляд-колядниця"	СУА	стор. 22		
"Де ж ти, кицю"	СУА	стор. 24		
"Пригода Киці"	СУА	стор. 25		
"Обжинкова"	Гайворонський	стор. 16, ч.31		
НОВІ ПІСНІ				
"Щебетала пташка"	<u>Ігри</u>	ч. 20	D мажор	D F# A
"Горобець"	<u>Ігри</u>	ч. 32	D мажор	D F# A
"Човен"	<u>Ігри</u>	ч. 9	C мінор	C E G
"Ой піду я на базар"	<u>Ігри</u>	ч. 24	D мінор	D F A
"Колискова"	<u>Ігри</u>	ч. 16	C мінор	C E G
"Ой де ж тії квіти"	Гайворонський	ч. 99, стор. 48	E мінор	E G B
		G-мажор	G B D	E G B

Мета: Діти вчаться відрізняти мажорні й мінорні акорди.

Діти вчаться співати й грати мажорні й мінорні акорди та вживати їх, як гармонічну пригру до пісень.

Стратегія:

1. а. Учитель каже клясі, що гратиме два акорди на клявішних гуслях, а учні мають сказати, чим вони різняться.
Він грає будь-який мажорний акорд, а тоді мінорний акорд тої самої тоніки, наприклад, G мажор і G мінор.
- б. Дискусія: Помогти дітям висловити думку, що мажорні акорди є радісні, а мінорні - сумовиті. Дітям кажеться, що радісний акорд називається мажорним, а сумовитий - мінорним.

- в. Учитель грає мажорні й мінорні акорди в довільному порядку, а учні мають сказати, котрий акорд вони чули.
- г. Гра: Класу ділиться на дві групи. Коли вчитель грає мажорний акорд одна група встає, а коли мінорний, друга. Після кількох прикладів групи міняються ролями.
- г. Гра (перевірка): Діти дістають аркуші із щасливими й сумними обличчями:

Вони мають підкреслити

щасливе лице, коли почують мажорний акорд, а сумне, як почують мінорний.

2. а. Спів-наслідування до-мі-соль з мажорними та мінорними терціями.

Напр. учитель учні інші приклади
наслідують

*Називайте мажорну ноту "мі", а мінорну "ме".

- б. Співайте або грайте мажорний і мінорний акорди з тою самою тонікою.

мажор	мінор
C E G	C E $\flat$ G
D F $\sharp$ A	D F A
E G $\sharp$ B	E G B
F A C	F A $\flat$ C
G B D	G B $\flat$ D
A C $\sharp$ E	A C E
B D $\sharp$ F $\sharp$	B D F $\sharp$

Діти мають сказати котрий тон, чи до, чи мі, чи соль змінюється, щоб вийшов мінорний акорд. (Їм треба допомогти відкрити, що мі змінюється, а до і соль лушаються без змін.)

- в. Учитель виставляє чотири резонаторні дзвінки: до, мі-бемоль, мі, і соль. На кожному гратиме інший учень. (Дітям треба показати, що мі дасть мажорний акорд, а мі-бемоль дасть мінорний.) Коли вчитель скаже "мажорний акорд", учні спершу по черзі грають до-мі-соль, а тоді всі рівночасно дзвонять мажорний акорд. Коли вчитель скаже "мінорний акорд", учні дзвонять до-ме-соль, спершу по чергово, а потім разом. Кляса наслідуює співом.
- 3 а. Коли учні добре навчаться співати нижчеподані пісні, вони можуть грати гармонічний акомпаньямент у формі мажорного акорду на першій долі кожного такту. Це можна грати на резонаторних дзвінках, металофонах, ксилофонах чи клявішних гуслях.

Пісні, що вживають до-мі-соль у мажорі:

"Дзвінок"
 "Коляда"
 "Ходить гарбуз"
 "Коляд-колядниця"
 "Де ж ти, кицю"
 "Пригоди киці"
 "Горобець"
 "Щебетала пташка"

Учні приготувляються до дзвонення на першій долі кожного такту тим, що вони раніш ляскають, плещуть і тупають до ритму музики. (Цьому заняттю присвятити два тижні.)
 Наприклад,

плескати	2	_____X	3	_____XX	4	_____XXX
тупати	4	X_____	4	X_____	4	X_____
ляскати пальцями	2	_____X	3	_____XX	4	_____XXX
ляскати долонями	4	X_____	4	X_____	4	X_____
плескати	2	_____Z	3	_____ZZ	4	_____ZZZ
	4	X_____	4	X_____	4	X_____

- б. Коли учні добре навчаться співати нижчеподані пісні, вони можуть грати гармонічний акомпаньямент у формі мінорного акорду на першій долі кожного такту.

Пісні, що вживають мінорний тонічний тризвук:

"Обжинкова"

"Човен"

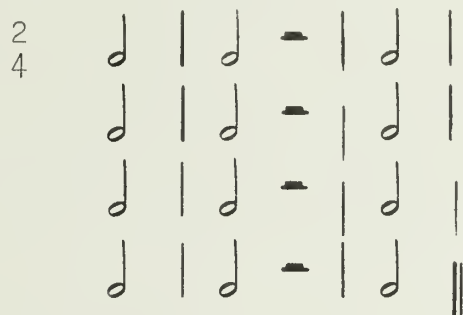
"Колискова"

"Ой піду я на базар"

Учні приготуються до гравання акорду на першу долю такту в такий самий спосіб, як у § 3 а.

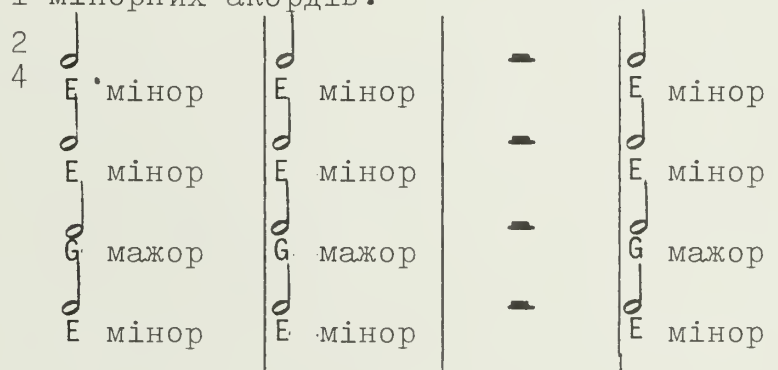
i. Коли учні вивчили мажорні й мінорні тризвуки, вони вивчають пісню "Ой де ж тії квіти".

ii. Учитель пише на дошці

а учні відчитують, плещуть, тупають і ляскають цей ритм. Діти вправляють співати пісню і витупувати ритм.

iii. Коли діти добре засвоїли і пісню, і ритм, учитель їм каже, що вони тепер навчаться грати гармонічний акомпаньямент до цієї пісні, що вимагає і мажорних і мінорних акордів.

Учитель виставляє дзвони E G B для акорду E мінор і G B D для акорду G мажор. Одна група учнів гратиме тони E мінор, а друга G мажор. Учитель показує на

таблиці акомпаньяменту, коли учні мають грати свій акорд, а під час павз нічого не грати і тоді, коли звучить другий акорд. Це вправляється кількакратно: Групи учнів грають акорди на дзвінках, а ціла класа співає мелодію. Потім міняється склад груп, щоб усі діти мали нагоду грати акорди.

iv. Пригра на клявішних гусях:

Коли діти навчилися грати на дзвінках акорди до пісні "Де ж тії квіти", їх учать грати на клявішних гусях. На кожних гусях грає двоє дітей – одна дитина натискає клявіші, а друга бренькає по струнах. Вони спершу вправляють гру першого рядка, а потім зміну акорду в третьому рядку. Врешті вони відчитують та грають цілу партитуту акомпаньяменту. Коли вони це засвоїли, ціла класа долучується та співає мелодію.

Поняття:

5. Рівночасно можуть розвиватися дві або більше мелодій.

Музика:

"Горобець" Ігри ч. 32

"Човен" Ігри ч. 9

"Колискова" Ігри ч. 16

Мета: Діти вчаться вживати мелодичні "ostinato" для гармонії.

Стратегія:

1. а. Учні співають одну з пісень на списку, а потім додають мелодичне "ostinato". Діти мають сказати, коли була лиш мелодія, а коли мелодія з гармонією.
- б. Дискусія: Учитель вияснює дітям, що гармонічний акомпаньямент не мусить бути лиш у формі акордів,

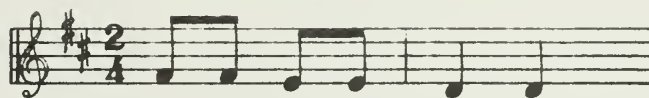
але може бути у формі другої мелодії, що додається до головної:

або

2. а. Повторити або вивчити пісню "Горобець".
- б. і. Коли учні добре вивчили цю пісню, учитель учить їх співати

аж па-ла-ють о-чі

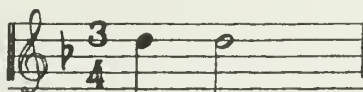
- ii. Діти вчаться співати цю фразу "ostinato" і грати її на мелодичному інструменті чотири рази.
- iii. Коли учні добре вивчать це "ostinato", то мала група грає його на мелодичних інструментах, а класа співає. Учитель помагає учням збагнути, як мелодія "ostinato" додає гармонію до пісні.

3. а. Повторити або вивчити пісню "Човен".
- б. Учні вивчають перше "ostinato" напам'ять

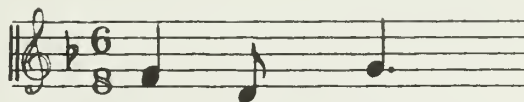
Ві-тер з га-єм
в такий спосіб, як у § 2б. Це "ostinato" повторюється
12 разів, якщо повторювати останній рядок пісні, а
8 разів, якщо цей рядок не повторювати.

- в. Коли малі групи навчилися грати перше "ostinato"
під час загального співу кляси, діти вчать грати
друге "ostinato" в такий самий спосіб.

чо-вен

- г. Коли малі групи навчилися грати друге "ostinato"
під час співу кляси, оба "ostinati" полу-чується із співом.
4. а. Повторити або вивчити пісню "Колискова".
 - б. Перше "ostinato"

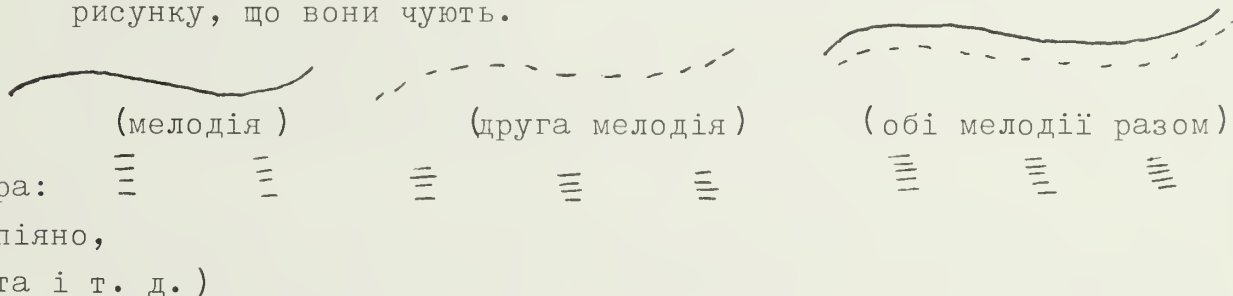
- в. Друге "ostinato" ⁸му-дрий кіт

сів на пліт

Вчити так само, як попередні пісні.

5. а. Учитель грає пісню "Sleigh Bells" і звертає увагу
дітей на різницю у виконанні пісні, коли співають самі
мелодії і коли співають обі мелодії разом.
- б. Учні щераз слухають музику і тоді показують на
рисунку, що вони чують.

* Sleigh Bells Silver Burdett bk. 5 no. 10

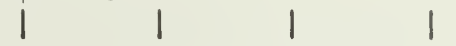
в. Діти вчатьсЯ тілесних рухів до фраз пісні.

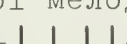
Наприклад:

1. мелодія вліво
біг біг біг біг крок крок

2. мелодія вправо
біг біг біг біг крок крок

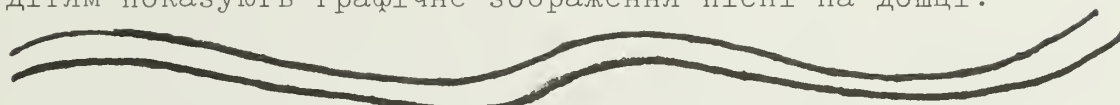
Інструментальна музика:

л. п. л. п.
крок крок крок крок

г. Діти стають у два концентричні кола. Внутрішнє коло посувається взірцем вліво під час першої мелодії (вперше й втретє). Зовнішнє коло рухається вправо взірцем під час другої мелодії (вдруге й втретє). Усі діти виконують рух під час інструментальної музики після співу.

6. а. Учитель грає з пкатівки вокальні твори, як напр. "Ой сивая зозуленька" ("Мережі"). Діти мають відчути, коли співають саму мелодію, а коли співають з гармонічним акомпаньяментом інших мелодій.

б. Дітям показують графічне зображення пісні на дошці:

Учитель вияснює, що слова "Ой сивая зозуленька всенькі сади облітала" – це сама мелодія; на слова "всенькі сади облітала, в жодному не кувала" долучується друга – гармонічна – мелодія. Тоді приходить третій голос і всі три голоси співають гармонійно до кінця пісні. Тоді вчитель знов грає пісню і показує на таблиці розвиток гармонії під час грання.

в. Тому, що в другій стрічці є той самий порядок, діти мають піднести руки коли почують лиш мелодію, спустити їх, коли долучується другий голос.

Збагачення:

7. а. Учитель повторює процедуру в § 6 б. та в. з інструментальним (фортепіянними) творами, що їх грає, або які записав на платівку

Наприклад: "Інвенція" Бровар 2. кн.
"Двоголосні інвенції" Й-С. Бах.

Мета: Діти прислухаються, як мелодія підноситься й спадає, вони відкривають мелодичні взірці й фрази, пізнають голоси й інструменти і слухають різну музику.

Стратегія:

1. "Мазурка" – Косенко

Композитор: Віктор Косенко народився 1896 р. в Петербурзі, а вмер 1938 р. Він вивчав фортепіано й композицію в Петербурзькій Консерваторії, а від 1929 він був професором Київської Консерваторії.

- Його музика відзначається ліричністю, нераз навіть смутком і меланхолією.
- У Косенка класичні форми; його гармонізації ніколи не виходили поза рамки новоромантичного стилю /Косенко – представник новоромантизму в українській музиці/.
- Композитор – дуже талановитий піаніст; його твори для фортепіано відзначаються високою художністю й витонченістю.
- Він komponував опери, оркестрові твори, фортепіанні й солові, а також вокальні твори.
- Серед його вокальних творів /деякі з них є найкращими зразками новоромантичного стилю/ найкраще відомими є "Вони стояли мовчки", "Співа зима", "Колискова", "Вечірня пісня" та ін.

Музика: У своїй збірці дитячої музики Косенко вживає форми трьох танців – вальса, польки і мазурки. Настрій цього парного танцю-кола /мазурки/ -- *con moto* та швидкий, але одночасно делікатний та статечний. Мазурка /польський народний танець, що поширився в багатьох європейських країнах/ відзначається специфічним ритмом, що має сильно наголошену третю долю такту.

- "Мазурка" Косенка дуже мелодійна й витончена.
- Твір складається з трьох малих частин /АБА/; друга /після повторення/ має жвавіший характер; третя – повторення першої мелодії з дещо зміненою пригрою.

Інструмент: Фортепіано

2. "Пташка (Vöglein)" – Гріґ

Bowmar Orchestral Library #52

Композитор: Норвезький композитор Гріґ /1843 – 1907/ створив живий, незалежний та оригінальний стиль. Його музику просякає краса норвезького краєвиду, звичаїв, свят, народних казок та переказів. Він komponував для оркестри, голосу та сольових інструментів.

Музика: "Пташка" – легка, світла й ясна; настроїй пристрасний, палкий з меланхолійним забарвленням.

– Мелодія переходить від високого голосу до пригри.

– Стрибки в октаву в мелодії представляють пурхання пташки з дерева на дерево в лісі та її спів.

3. "Сміливий вершник" – Шуман

Композитор: Німецький композитор Роберт Шуман /1810 – 1856/ почав komponувати в сім років; коли йому було 14 років він допомагав своєму батькові написати книжку. Він вивчав право, але найбільше уваги присвячував музиці. Його дружина була славна піаністка, що популяризувала його твори, виконуючи їх по цілій Європі. Шуман написав чимало творів для дітей, деякі з них появилися у збірці "Kinderszenen" /Дитячі сцени/. Ці твори дуже мелодійні й змальовують різні картини при допомозі музики.

Музика: Гострий ритм і рвучка мелодія цієї композиції змальовують вершника на баскому коні. Ритмічна пригра передає рівномірне тупотіння кінських копит.

Інструмент: Фортепіано

4. "Танець лебедят" – Чайковський

– див. плян лекції

* Adventures in Music

* Reader's Digest Selection #12

* Golden Records: A Child's Introduction to the Great Composers

5. "Неаполітанська пісенька" – Чайковський

Композитор: див. 2 кл., ч. 4

Музика:

- В балеті "Лебедине озеро" є сцена, в якій запрошують усіх гостей танцювати разом з господарями. Гості-італійці виконують неаполітанський танець. /неаполітанський - це такий, що походить із міста Неаполю /Наполі/, де музика дуже плавна й мелодійна/.
- Для цього танцю Чайковський оркестрував мелодію дуже жвавої й палкої неаполітанської пісні.
- Пісня складається з двох частин /АБ/. У першій темп поміркований, а в другій темп міняється на жвавий (*vivace*).

6. Дві стрілецькі пісні - обробка С. Яременка

Оброблювач: Сергій Яременко - нар. 1912 р. в Бесарабії

- Сучасний композитор, оброблювач, скрипаль і вчитель гри на струнних інструментах /скрипка, альт, бандура, мандоліна/ в Едмонтоні.
- Закінчив Чернівецьку Королівську Консерваторію з класи скрипки.
- 1944 р. емігрував до Голяндії, а згодом до Канади /Ванкувер - 1952 р., Едмонтон - 1953 р./.
- Яременко - український громадський діяч у Едмонтоні; присвячує багато часу й праці поширенню української музики.
- Він автор симфонічної поеми, сюїт, квінтету для духових інструментів, концертів, численних вокальних творів для ансамблю й сольо та хорових композицій /його симфонічну поему виконала Едмонтонська Симфонічна Оркестра /ЕСО/ 1974 р.; він оркестрував програму української музики, яку виконали ЕСО і хор "Дніпро" в листопаді 1978 р./.
- художній керівник ансамблю "Мережі"

Інструмент: Народний інструмент мандоліна - струнний інструмент, що має вісім парно настроєних струн /тобто дві струни на кожну ноту/. На мандоліні грають при допомозі плектра, медіатора, якого тримають між пальцями. коли плектр швидко вдаряє по струнах, витворюється дрижачий звук (*tremolo*).
пригра - фортепіано

Музика:

Стрілецькі пісні були дуже популярні зокрема під час Першої світової війни, коли вони постали; мають народний характер. /Їх не годиться плутати з народними піснями, хоч вони не менш відомі; вони не народні пісні, бо їхні автори й композитори добре відомі./

- Тематика стрілецьких пісень зв'язана з відходом вояків на війну, смерть в бою, тугою за рідним краєм і т. д.; деякі мають дуже привабливчу мелодію і жвавий ритм.
- Найбільш відомі стрілецькі пісні - "Ой видно село", "Ой у лузі червона калина", "Журавлі", "Їхав стрілець на війноньку"; їх komponували М. Гайворонський, Р. Купчинський, Л. Лепкий.
- вступ для фортепіано.
- мандоліна починає тремолом на першій ноті.
- обрис мелодії А
 позначення тремоло
- обрис мелодії Б
- форма: А - фортепіанна інтерлюдія - Б - А - фортепіанна інтерлюдія - Б - кода

7. Колядки, щедрівки, веснянки

Коляди – старовинні пісні, в яких іноді згадується про Народження Ісуса Христа.

Але також бувають колядки, в яких знаходимо згадки з дохристиянської ери. У мелодиці можна впізнати характер первісних /старовинних/ пісень.

Інші колядки – чисто християнського походження. Вони почали розвиватися з XI століття. Це були церковні співи, які завдяки своїй простій і співучій мелодії, дуже скоро та легко популяризувалися.

Колядки співають кількома голосами чи хорами.

- * Українські коляди - капеля бандуристок
- * Ukrainian Bandurists Chorus
- * Ukrainian Christmas Carols: St. Josaphat's Ukrainian Catholic Cathedral Choir, Edmonton

Щедрівки – цілком своєрідний тип українських пісень. Їх пов'язують з колядками, бо вони частинно зв'язані з празником Різдва Христового, але вони постали в дохристиянську епоху. Вони мають дуже короткі мелодії, що складаються здебільшого з трьох нот і побудованих на інтервалах секунди й терції. У щедрівках висловлювалися побажання з нагоди нового господарського року і ці побажання нероз були отлучені із забавою чи грою. Вони завжди мають веселий характер – відповідно до радісного настрою святкової пори.

Щедрівки співали на Щедрий Вечір. Їх можна виконувати або хором, або одним голосом.

* Перепелички співають

Веснянки /гаївки, гагілки/ – назви старовинних українських обрядових пісень, що зв'язані з початком весни і наближенням весняних польових робіт. Їхні мелодії побудовані на багаторазовому повторенні однієї-двох поспівок у межах невеликого звукоряду. У них з'являються всілякі птахи та звірі, дерева, квіти й зілля.

Тільки дівчата виконували веснянки, в унісон¹. Під час їхніх ігор парубки мали свої власні, але без співів. За новітніх часів старовинний звичай зазнав зміни: парубки почали брати участь у співах дівчат.

* Перепелички співають

1. А. Рудницький, "Українська музика" /Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1963/, с. 24

Пляни лекцій: друга кляса

Плян лекції: П. Чайковський – "Танець лебедят"

1. Потрібні матеріяли: звукозапис
кратинки балету чи балерини
2. Учитель розповідає про композитора (можна скоротити).

Петро Ілліч Чайковський народився 1840 року в селищі Воткінськ (Росія), а помер 1893 року. Маленькому Петрові подарували музичну скриньку, що грала кілька мелодій Моцарта і ця музика його так зацікавила, що в сім років почав вчитися грати на фортепіяно. Коли йому було десять років, він уже komponував. Але тоді вважали, що музика – не кар'єра, отже молодий Чайковський пішов до шкіл, щоб стати державним урядником. У 19 років він став канцеляристом у Міністерстві справедливості, але почувався нещасливим на цій праці, отже він повернувся до музичних студій. Згодом він став професором композиції. Його твори здобули йому славу і коли йому було 26 років, багата вдова запропонувала йому досить грошей, щоб він міг присвятитися виключно komponуванню. Хоч вона утримувала його 13 років, вона з ним ніколи не стрічалася. Пізніше Чайковський дістав пенсію від російського царя і міг далше писати свої гарні твори.

Чайковський був дуже сором'язливим і вперше диригував оркестром, щойно як йому було 50 років. Він бував у Парижі, де він скомпонував багато гарних творів, м. ін. сюїту з "Лускунчика". Він також поїхав до Англії, де вивчив англійську мову, щоб прочитати класиків в оригіналі. 1891 року Чайковський поїхав до Сполучених Штатів на відкриття славної концертної зали "Карнегі гол". Тут він диригував оркестром, що грала деякі його композиції. Вкоротці перед смертю від одержав почесний докторат музичних наук від Кембріджського університу в Англії. Це було велике відзначення для нього і його творчості, що здобула світової слави.

3. Учитель оповідає сюжет "Лебединого озера", звертаючи окрему увагу на "Танець лебедят".

Пристійний принц полює з друзями в лісі. Вони приходять до озера, в якому плаває кілька лебідок. Одна – принцеса, яку злий чарівник перемінив на лебідку, але на голові вона дальше носить корону. Мисливці хочуть постріляти лебедів, але принц їм боронить. Вночі лебеді перемінюються на людей і танцюють на березі лебединого озера. Лебедята танцюють і граються з лебідкою-принцесою у "Танці лебедят". Згодом принц убиває злого чарівника, розриває чари і лебідка перемінюється знов на гарну принцесу. Вона потім щасливо живе з принцом.

4. а. Заки вчитель заграє звукозапис, він питає учнів, яка музика найкраще описала б лебедят. Він натякає їм про опис рухів. Дітей можна спитати, чи музика буде висока, чи низька, чи голосна, чи тиха, а тоді – чому саме така?
- б. Після такої розмови він грає звукозапис, а тоді питається учнів, чи такої музики вони сподівалися (високої й тихої).
- в. Чайковський написав багато творів, що поєднують рух з музикою. Учитель грає композицію й каже учням уявити собі лебедят, що танцюють край озера. Тоді каже учням, щоб вони уявили собі, що вони – лебедята і щоб вони рухалися до музики.
- г. Кляса оглядає образки найважливіших інструментів, що грають цей твір.

Діти плещуть до одностайного стаккато фагота . Діти показують піднесенням рук, що вони пізнають, коли мелодію грають дерев'яні духові інструменти чи скрипки. Коли почують, учні плещуть ритм мелодії:

- г. Коли діти вислухали й обговорили музику лебедят, вони малюють, що музика їм представляє.

Поняття:

7. Частина часом повторюється.
8. Ряд частин творять музичний твір.
9. Частини позначаються буквами /АБ, АБА, АБАБ/.

Музика:

- "Чабан" /АБ/
"Верховино" /АБ/
"Пісенька про птахів" /АБ/ Шутенко стор. 18
"Теплий дощик" /АБ/ Шутенко стор. 24
"Гагілка" /АБА/ Український нар. хор
ім. Г. Г. Верьовки
"Прогулянка" /АБА/ Ігри ч. 44
"Козачок" /АБАБ/
"Танець квітів, травички та дерев" /АБА/
"Танець парами" /АБ/
"Танець для дітей"
"Berceuse" (із "Dolly") /АБА/ (Faure) Adventures in Music Grade II
"Laranjeiras" (із Sandades do Brazil) (Milhaud) /АБА/ A in M II
"Fountain Dance" (із Wand of Youth Suite #2) (Edgar) /АБА/ A in M II
"Балет невисиджуваних курчат" /із "Картинок з виставки"/
/Мусоргський/ /ААБА/

Мета: Діти вчаться пізнавати повторення й контраст частин музичного твору. При допомозі буков /наприклад АБ, АБА і т. д./ вони помічуватимуть прослухані чи відспівані частини.

Стратегії:

Для навчання пісень типу АБ: "Чабан" /тільки одна стрічка/, "Верховино" /тільки одна стрічка/, "Пісенька про птахів", "Теплий дощик".

- 1а. Навчають кожну частину пісні, спершу А, тоді Б. /У пісні "Чабан" можна спершу вивчати частину Б./ Тоді співають цілу пісню.
- 1б. Діти мають пізнати дві інакші частини пісні та обговорити різницю в мелодії, ритмі, темпі, настрою й пригрі.
/Мелодія є завжди тим головним чинником, що розрізняє поодинокі частини. Інші чинники можуть бути або інакшими, або подібними./

1в. Дискусія

- i. Учням вияснюють, що до кожної частини входить кілька фраз, а це й називається "частина".
- ii. Учні вчаться, що першу частину позначається А, а другу - Б /АБ/. Якщо музичний твір має більше частин, їх позначають буквами в алфавітному порядку. /Це добра нагода, щоб діти повторили українську й англійську абетки./

1г. Пісню співає поділена класа. Спершу одна група співає частину А, а тоді друга в темпі починає співати частину Б і співає до кінця.

Потім групи міняються ролями.

1г. i. До кожної частини виготовляється малюнок. /Малюнки повинні бути інакшими, але пов'язаними./ Наприклад для "Чабана":

А - малюнок чабана з вівцями.

Б - малюнок чабана, що танцює чи стрибає.

- ii. Коли учні слухають або співають пісню, одна дитина вказує на відповідну картинку, відповідно до частини.
- iii. Діти самі малюють картинки до частин А і Б якоїсь іншої пісні. На одній картці паперу самі пишуть назву пісні, папір ділять на дві половини і на цих половинах креслять свої малюнки.

1д. i. Поняття контрастових частин музичного твору можна представити при допомозі геометричних символів для А і Б.

наприклад:

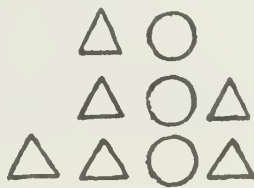

А

Б

- ii. Учням показують табличку з різними формами, наприклад:

АБ

АБА

ААБА

Діти мають визначити форму пісні, яку вони якраз вивчають / Δ $\bigcirc$ /. Вони можуть відмалювати символи і покрасити їх.

- 1е. Щоб учні краще засвоїли зміни частин, їм кажуть виконувати різні фізичні рухи для А і Б.

Наприклад для "Чабана" або "Верховино":

А Учні ходять у крузі вправо /проти стрілки годинника/ вдаряючи в решето над головами до такту.

Б Учні виконують короткі кроки бігом вліво у колі /за стрілкою годинника/ і трясуть решетом.

Пізнання форми АБА

2. "Гагілка" у виконанні Державного українського народного хору ім. Г. Г. Верьовки.

2а. Дискусія:

Учні пригадують, що частина – кілька фраз, які об'єднують мелодія, темп, настрій і т. д. Обговорюється контраст між частинами.

- 2б. Під час слухання "Гагілки" учні підносять руки, коли почнеться нова частина.

- 2в. i. Учитель допомагає дітям відкрити три частини в пісні.
ii. Вислухавши пісню знову, учні з поміччю вчителя відкривають, що перша й третя частини пісні однакові.
iii. На табличці /1д ii./ знаходять відповідну форму. Тому що А повторюється при кінці пісні, цій частині не дають нової назви, але далі називають її А /АБА/.
iv. Щоб учні краще засвоїли різницю між обома частинами, на кожну виконується інакший рух.

Наприклад:

А – діти плещуть руками, а тоді ляскають пальцями в такт.

Б – Учні повільно вимахують руками форму "8"

- 2г. i. Дітям дають папір, на якому надруковано два трикутники й два кола. Вони розмальовують трикутники на синьо, а кола на червоно та вирізують їх.

ii. Під час слухання музики діти виставляють символи що відповідають тій частині, яку вони чують. Вони можуть наклеїти $\triangle$ $\bigcirc$ $\triangle$ на кусок паперу, або залишити собі їх для дальших лекцій про форму.

2г. i. Розглядають різниці між частинами А і Б під оглядом мелодії, ритму, темпу, настрою.

ii. Слухова гра: На картці паперу біля кожного числа написано А і Б, наприклад:

1	A	B
2	A	B
3	A	B

Коли грає музика, діти закреслюють ту частину, яку щойно чули – А чи Б.

3. "Berceuse"

За. Щоб учні зрозуміли, що форма АБА не завжди буває такою очевидною, як у "Гаївці", їм грають іншу пісню типу АБА, але цим разом частина Б буде дуже подібною до частини А, і тому вони може не зразу пізнають її. Грають Berceuse і питають дітей, чи середня частина була дуже відмінна від першої й останньої частин. /Різниця невелика./

3б. i. Показують таблицю мелодії А

"Berceuse"

A

sol sol mi fa sol mi do re mi do sol

sol sol mi fa sol mi do do ti la sol

- ii. Твір грають знову, а діти підносять руки, коли вони почують ту саму мелодію. Учитель звертає їм увагу, що сердуща частина різниться від частини А.
- iii. Показують таблицю мелодії, якою починається частина Б.
"Berceuse"

Учитель грає цю мелодію кількакратно на фортепіано, а учні мугикають або співають "ля", аж вони не засвоять мелодію, так само, як вони вивчали частину А.

- iv. Платівку грають знову, і цим разом учні підносять руки, коли зачують цю мелодію. Учитель пригадує, що мелодія на таблиці лиш початок частини Б і ціла частина /до повторення частини А/ називається Б.

в. Діти плещуть до такту і вимовляють ритмічні слова до мелодій А і Б. При порівнянні виявиться, що мелодії А і Б мають інакші ритми.

г. Учитель навчає дітей сольфеджо до мелодій А і Б. Діти тоді співають пісню назвами нот, а вчитель приграє на дзвіночках, металофоні або фортепіано.

г. Щоб діти краще засвоїли різницю між частинами, їм кажуть виконувати різні рухи до частини А і Б.

Наприклад:

А – Діти стають лицем до партнера. Праві руки складають над головами і кожна дитина по чергово йде під міст рук; так ходять колом.

Б – Діти гойдаються з боку в бік до такту. /Звернути увагу на рітардандо./

* Примітка вчителям: Є маленький вступ перед початком А, а також кода з повторною мелодією, що сповільнюється й стихає.

4. Ті самі стратегії /з чч. 2 і 3/ вживаються з наступними творами.

4a. "Laranjeiras" /форма АБА/

* Примітки до музики:

А - дві мелодії у високому регістрі із сталим ритмом настрій здержаний:

" Laranjeiras"

A

la la sol mi la la sol do

do do re fa fa sol fa fa re do

Фігура латиноамериканського ритму із синкопами

Б - зміна до менш мелодійного, схвильованого настрою з невиразним синкопованим ритмом.

А – ті самі дві мелодії А з двома перервами /павзами/ при кінці з високими пискливими акордами.

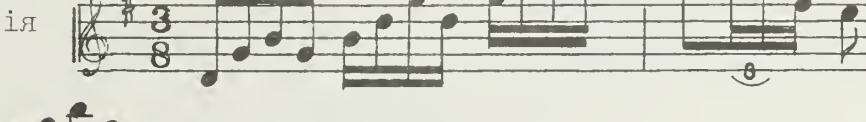
– можлива драматизація:

- i. танець-маскарада - вир, тупання, кидання папірців.
- ii. танець ліхтарів-гарбузів, який переривають відьми, що мішають чарівні напої.
- iii. кловни або маріонетки - танці або жарти.

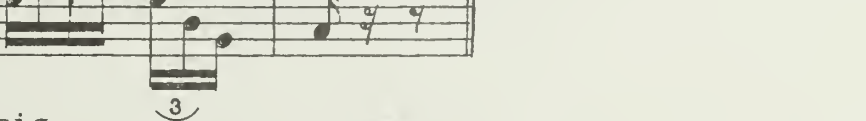
46. "Fountain Dance" /форма АБА/

"Fountain Dance"

мелодія
А

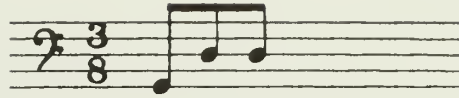
мелодія
В

pp

форма:

Короткий вступ із фігурою

А – плавна, витончена мелодія

Б – більш рішуча мелодія

А – як раніше

кода – уривки А і Б

5. Гра:

5а. Учитель показує табличку з різними формами

АБ АБА ААБА АБАБ

5б. і. Учитель грає різні твори, які діти вже знають, і

вони вибирають відповідну форму з таблички.

ii. Діти самі виписують форму твору, який вони чують.

Як тільки почнеться твір вони мають написати А.

Учитель може зробити якийсь узгіднений знак на дошці або рух при початку нової частини. Якщо діти чують, що перша частина повторюється, вони знов пишуть А; якщо почують якусь інакшу частину, вони пишуть Б.

Поняття:

10. У музичному творі може бути вступ і закінчення /кода/.

Музика:

"Тато й мама"

Пауш стор. 1

"Пироги"

Пауш стор. 7

"Мудра киця"

Пауш стор. 9

"Гукалочка лісова"

Шутенко стор. 14

"Як минув ми вік дитячий"

Пауш стор. 19

"На чому граю"

Музика в дитячому садку стор. 42

"Автобус"

Нашим дітям стор. 11

"В зоопарку"

Наші знайомі стор. 3

} вступ

} кода

*"Tambourin"- Gretry - Adventures in Music II

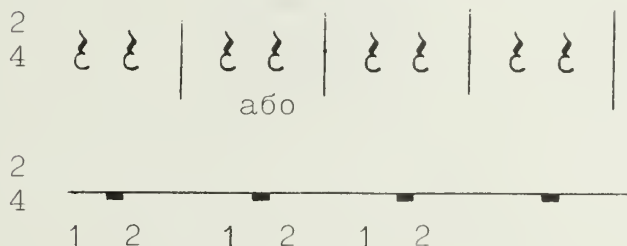
*"Fountain Dance"- Adventures in Music II

Мета: Діти вчаться, що вступ – це початок твору.

Вони навчаться почати співати на правильну долю, якщо пісня має вступ. Вони творитимуть свої власні вступи. Учні навчаться, що інструментальний пасаж при кінці твору /для ефективного закінчення/ називається кода. Вони матимуть нагоду komponувати відповідні коди до відомих пісень.

Стратегія:

- 1а. Учні вивчають одну з перших чотирьох вищезгаданих пісень напам'ять.
- 1б. Учитель каже, що пісня не починається тоді, коли діти починають її співати; вона має інструментальний вступ, під час якого не співається. Його виконується перед співом або головною мелодією пісні; учні зокрема вивчають то місце, де кінчиться вступ, а починається спів.
* Учитель може вживати якийсь диригентський сигнал, наприклад кивок головою, щоб діти почали разом співати.
- 1в. і. Обговорюють різницю між вступом, а тою частиною пісні, що діти вже знають. Підкреслюють каденцію при кінці вступу, яка дає сигнал, що зараз почнеться спів.
ii. Учитель знов грає пісню; діти підносять руки під час вступу, але спускають їх на ту долю, коли починається спів.
- 1г. і. Учитель знов грає пісню; діти підносять руки під час вступу, але спускають їх на ту долю, коли починається спів.
- 1г. і. Учнім в'яснюють, що вступ допоможе їм своєчасно почати співати. На дошці або таблиці пишуть цю табелю:

Можна вияснити, що в розмірі $\frac{2}{4}$ не може бути більше, як дві долі в такті. Ціла павза займає цілий такт, але вона має лиш дві долі в розмірі $\frac{2}{4}$.

Учитель вказує на павзи, діти сліdkують за ним і рахують тихенько 1 2, 1 2. Зараз після восьми долей павз учні починають співати пісню. Це треба вправити кілька разів.

ii. Учитель грає вступ, а учні тихенько рахують павзи і починають співати на правильну долю. Дуже здібну дитину вибирають, щоб вказувала на павзи.

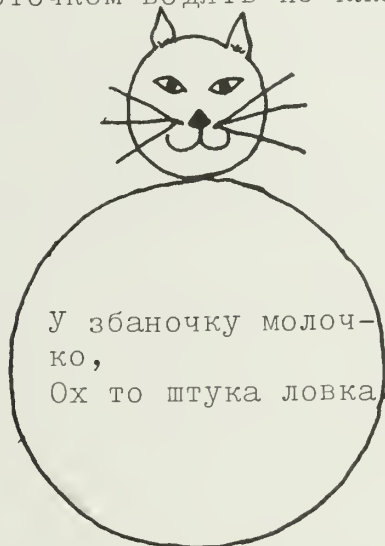
iii. Тепер забирають зоровий сигнал. Діти або тихенько рахують долі, або по мелодії пізнають, коли треба почати співати.

- 1д. Збагачення: Дітям дають можливість творити власні вступи. Учитель підкреслює, що звуки повинні відповідати духові пісні. Він каже скільки долей /чи тактів/ можна вживати на вступ. Учні мають до розпорядимости багато ритмічних і мелодійних інструментів, їх заохочують вживати інші матеріали, якими можна видобувати звук. Наприклад: Ґлісандо на дзвониках може наслідувати м'явкання, отже добрий вступ до пісні "Мудра киця"

/тобто молоточком водять по клявішах зліва вправо./

2. Табеля

вступ

пісня

- 2а. Дітям показують цю табелю, але без котячої голови. Щоб показати, що вступ приходить перед піснею, учитель причіплює котячу голову /вступ/ – вона перед тілом /піснею/.
- 2б. Учні співають пісню, а різні діти по чергово мають нагоду вказувати то на голову, то на тіло під час грання і співання пісні. Інші учні можуть вказувати на свої голови під час вступу, а на свої животи під час решти пісні.
- 3а. Одну з останніх чотирьох пісень на списку вивчають з кодою.
- 3б. Прийоми із стратегії ч. 1 вживаються при навчанні пісень із вступом.
- 3в. Вживають таку табелю, як у стратегії ч. 2, але з інакшими словами на тілі кота.
- 3г. Учитель каже дітям, що вони мусять прислухатися до чогось нового цим разом при співі. Цим разом він гратиме коду при кінці композиції. Діти повинні пізнати, що цим разом є інакше закінчення. Це можна показати намалювавши котові хвіст. Учитель вияснює, що хвіст музики приходить після слів пісні так само, як хвіст при кінці кота. Пісню співають знову, а при кінці вчитель грає коду.
- 3г. Під час коди виконується якийсь рух, наприклад одною рукою беруть лікоть другої руки і махають нею наче хвостом.

Збагачення: При такій пісні, як "Автобус" учні можуть грати ритм коди на ритмічних паличках, або вигадувати власну коду, наприклад на свиставках грають простий ритм.

4. Прислухатися до коди в двох звукозаписах.
- 4а. "Fountain Dance" – У коді є уривки відомих першої й другої мелодій у формі АБА.
- 4б. "Tambourin" – кода – довгувате закінчення "шумної" музики. Вона приходить після трьох довгих акордів після форми АБА.

Поняття:

9. Музика може бути швидкою або помірною; ці темпи можуть змінюватися раптовно або поступово.

Музика:

"Киця"	Ігри ч. 15 /помірно-швидко- помірно/
"Ой піду я на базар"	Ігри ч. 24 /помірно-швидко/
"Верховино"	Бровар стор. 40 /помірно- швидко/
"Безконечна"	Гайворонський ч. 7 /раптом- швидко або прискорюючи/
"Перепілка"	Гайворонський ч. 67 /помірно- швидко/
"Три сини"	Гайворонський ч. 102 /приповільнюючи/
"Пригода киці"	СУА ч. 25 /помірно-швидко/
слухання	
"Сонечко"	<u>Дитячі пісні і казки України</u>

Мета: Учні повторюють поняття швидкий і помірний темп. Вони вчать, що темп музичного твору може змінюватися раптовно або поступово. Діти опановують нотне позначення прискорюючи (*accelerando*) і уповільнюючи (*ritardando*). Темп додає творові виразності.

Стратегії:

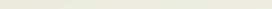
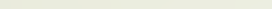
- 1а. Повторюють таблицю предметів, що рухаються повільно й швидко - наприклад:

вода - річка/водопад
кінь - тягне віз/перегони
їзда лижвами /лещетами/ - навіпростець/
слалом

Повторення поняття "темп".

- 1б. Дискусія: Предмет може рухатися швидко або повільно, а також може змінювати свою швидкість /темп/. У музиці теж можливі зміни темпу.
Наприклад: Учитель співає пісню "Ой піду я на базар" /помірно-швидко/ і це допомагає пізнати помірну й швидку частини.

- 1в.
 - i. Учні вивчають пісню "Ой піду я на базар".
 - ii. Учитель вибирає відповідні контрастні рухи тіла, якими відмічують ритм повільної й швидкої частин.
- 1г. Це поняття закріплюють при допомозі інших пісень на списку. Учні грають на різних інструментах для відмічення швидкої й повільної частин.
- 2а. Учитель показує слова "помірно" й "швидко" і учні вчать їх.
- 2б. Співаючи пісні, які вивчили раніше /1в, 1г/ учні визначають темп кожної частини і показують на відповідне слово на таблиці /помірно/швидко/.
3. Кожен учень вибирає собі чотири звуки /наприклад: скреблення, удар і т. д., або високий тон, низький тон і т. д./, які він виконуватиме на ритмічних інструментах, або на інших предметах, що приніс із дому.
 - i. Учень виконує свій "звуковий твір" довільним темпом, а кляса каже, який це темп.
 - ii. Один учень вибирає темп /показує на відповідне слово на таблиці/, а виконавець має заграти свій твір тим темпом.
- 4а. Учитель komponує чотиридольний ряд, що використовує тілесні інструменти. Наприклад:

Плескания	
ляскання пальцями	
плескання	
ляскання долонями	

Кляса має наслідувати за вчителем.

- i. Цей ряд повторюють цілий час починаючи від помірнього темпу і поступово прискорюючи (*accelerando*) . Учні мають сказати, що темп змінюється /прискорюється/. Тоді вчитель показує, що це позначається так:

(1 1 1 1 1 1 1 1)

Довільне: учні вправляють таке наПисання.

- ii. Вживаючи цей сам ряд тілесних звуків, що в /4i/, учитель виконує його разом з дітьми, але починає від швидкого темпу і поступово приповільнює (*ritardando*). Учні знов кажуть, як темп змінюється /приповільнюється/; це можна позначити так: / |||| | | | | /.
- Довільне: учні вправляють таке написання на табличках, що легко стираються.

- 4б. Учитель приготував інший чотиридольний ряд тілесних звуків і виконує його разом з класом, щоб вивчити *accelerando* /прискорюючи/ і *ritardando* /приповільнюючи/. Учні мають пізнати зміну темпу і пізнати котрий віршець / | | | | |||| чи |||| | | | | / змалював цю зміну.
- 4в. i. Вивчають "Безконечну". Це виконують із різкою зміною темпу в другій частині, так як написано. Обговорюють цю зміну.
- ii. Виконують пісню впроваджуючи *accelerando* в першій частині. Або виконують пісню кілька разів, прискорюючи темп при кожному повторенні першої частини.
- 4г. Вивчають "Три сини" і звертають окрему увагу на те, що в останніх трьох тактах є *ritardando*. Розмовляють про те, як ця зміна додає до виразності останньої фрази пісні.

Поняття:

10. Музичні твори бувають тихі або голосні; перехід від одного до другого може бути раптовим або поступовим. /динаміка/

Музика:

"Учітеся, брати мої"

"Мати доню колихала"

"Стоїть явір"

"Перепілка"

"Яглілочка"

"Весна іде"

"Дудар"

"Три сини"

"Над колискою"

"Два хлопчики"

"Журавель"

Ігри ч. 8

Бровар стор. 4 / *p* /

Гайворонський ч. 37

Гайворонський ч. 67 / *f* - *p* /

Гайворонський ч. 70 / *f* - *p* /

Гайворонський ч. 74 / *mf* - *f* <=> /

Гайворонський ч. 75 / *mf* - *p* /

Гайворонський ч. 102 / *p* - *f* > /

Від льоду до льоду стор. 7 / *p* /

Від льоду до льоду стор. /15 *p* - *f* <=> /

Пісні для дітей - А. Кос-

-Анатольський стор. 19 / *p* - *f* <=> /

"Пливи, віночку"

Пісні для дітей - А. Кос-
-Анатольський стор. 21 / **f** /

"Зелений дубочку"

Твори для дитячого хору
стор. 3 / **p** /

Мета: Учні вчать пізнавати рівень динаміки і динамічні зміни в музиці та навколишніх звуках.

Вони вивчають слово "динаміка" і позначають динамічний рівень.

Діти пізнають, що динаміка додає до виразності музики.

Стратегії:

- 1а. Щоб розвинути вразливість на динаміку учні спершу
 - i. кричать, а тоді
 - ii. шепчуть.
- 1б. Учитель впроваджує поняття "динаміка" для визначення, чи даний твір голосний, чи тихий. Цей вислів уживають протягом цілої одиниці.
- 2а. Учитель читає такий вірш, що підходить до голосного читання. Тоді класа має визначити динаміку /голосно/. Учнім вияснюється, що в музиці "голосно" називають **forte** /фортє/ і вони вчать пізнавати відповідний символ / **f** /.
- 2б. Учитель читає вірш, що надається на тихий голос. Класа знов визначає динаміку /тихо/. Учнім вияснюється, що в музиці "тихо" називають **piano** /п'яно/ і вони вчать пізнавати відповідний символ / **p** /.
- 2в. Учнім показують карточки із знаками **f** і **p** ; вони мають голосно кликнути "фортє", коли покажуть **f** , а тихенько сказати "п'яно", коли покажуть **p** .
- 2г. Учитель виготовляє карточки з простими ритмами, що мають позначення **f** або **p** ; учні мають відчитати й флексати ці ритми з відповідною динамікою.

Наприклад:

□	□ ξ
f	p

3. Діти вивчають пісні "Мати доню колахала", "Над колискою", "Зелений дубочку" чи "Попливи віночку". Коли учні засвоїли слова й мелодію, їм показують ноти /табличка, діяпозитив чи відбитки/ і кажуть знайти символи, що вказують динаміку. Тоді учні мають заспівати пісню з відповідною динамікою; вони бачать, як динаміка додає до виразності пісні.

- 4а. Учитель виготовляє карточки з двотактовим ритмом, де наступає зміна динаміки, наприклад: $\text{p} \quad \text{f}$

Учні мають відчитати й плескати ці ритми, звертаючи увагу на динамічні зміни.

- 4б. Діти вивчають або "Перепілку", або "Ягілку" напам'ять, підкреслюючи переходи з **f** на **p**.
- 4в. Ціла кляса співає пісню/пісні з відповідними динамічними змінами, а один учень показує на відповідний символ / **f** чи **p** / на великій таблиці чи дошці.
- 4г. Діти вчаться грати ритмічну пригру цих пісень. Вони мусять уважати, щоб динаміка акомпан'яменту відповідала динаміці співу. /Якщо співають **f**, то треба й грати **f**, а коли співають **p**, то й грають **p**./

"Перепілка"

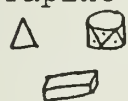
/Цю пісню можна вивчати як вправу читання, щоб закріпити
пізнання знаків **f** і **p** ./

група будь-яких
інструментів

"Ягілка" /вивчають напам'ять/

тарілочки

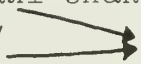
- 5а. Дискусія: Учні виготовляють список звуків і наслідують їх, таких, що

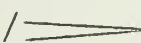
- i. починаються p , а тоді стають p , чи
- ii. починаються f , а тоді стають f .

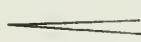
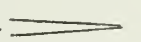
Учитель вияснює, що в музиці також можна поступово переходити з одного динамічного діапазону в другий.

- 5б. і. Вибирають відому пісню /наприклад: "Я лисичка"/.

Учитель каже співати спершу тихо, але потім співати кожну фразу щораз голосніше. Під час співу вчитель розширює руки по вертикалі знаком *crescendo*, щоб позначити голоснішання звуку .

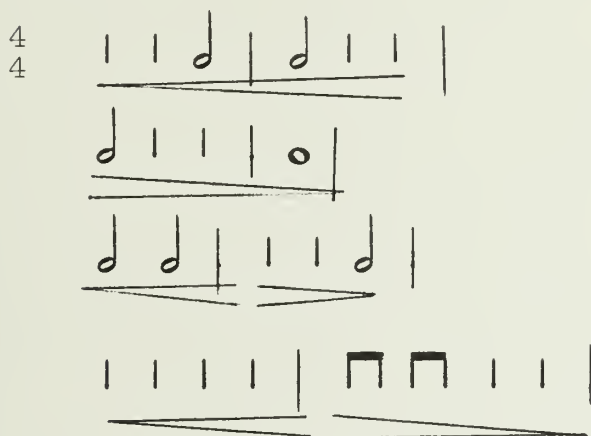
ii. Учні співають знов, але цим разом починають **f** і поступенно тихішають. Тепер учитель зводить руки до купи по вертикалі знаком дімінуендо, так позначуючи, що звук тихішає / /.

5в. Учні вивчають знаки **crescendo** / /, що означає "збільшуючи силу звука" і **diminuendo** / / - "зменшуючи силу звука".

5г. При допоміж карточок учні правильно називають динамічні символи **p**, **f**, та .

5г. Учні засвоюють символи крешендо й дімінуендо при допоміж ритмічних вправ з позначенням динаміки.

Наприклад:

6. Діти вивчають пісні "Весна іде" і "Три сини", звертаючи окрему увагу на позначення **crescendo** і **diminuendo**.
Учитель обговорює, як різні динамічні рівні дозволяють виконувати ці пісні більш музикально.

Поняття:

11. Слова відграють важливу роль в розумінні пісні.

Стратегії:

1. При допоміж дискусії про різні пісні учні відкривають, як слова пісні передають різні думки, почування чи настрої. Цю дискусію можна поєднати з іншими предметами /див.:
поняття 6, 7 і 8 "Експресія" - 1 кляса/, щоб діти побачили скільки текстуальних сигналів буває в музичних творах.

Довільне:

Учням дають виразисті слова вірша, які виконують або сильно, або лагідно. Обговорюють настрій. Тоді діти мають нагоду створити мелодичну чи ритмічну пригру до вірша. Учням треба допомогти вибрати відповідні інструменти /кольорит/, темп та динаміку, що підходили б до вірша.

Учитель звертає увагу, що текст пісні допомагає встановити мелодію, темп і динаміку, бо слово – найважливіший елемент при виконуванні пісні. Експресія /темп, динаміка, кольорит/ підходять до тексту пісні.

Поняття:

6. Музичне письмо вказує напрям мелодії.

Музика:

"Настуся"	↘	<u>Ігри</u> ч. 21
"Кого я люблю"	↘	<u>Ігри</u> ч. 27а
"Мишки й котик"	↘ ↘ ↘ ↘ ↘	<u>Ігри</u> ч. 45
"Ой під гаєм, гаєм"	↗	<u>Ігри</u> ч. 51
"Гей, там на горі Січ іде"	↘ ↗	<u>Ігри</u> ч. 76
"Дитяча молитва"	↘ ↗	<u>Ігри</u> ч. 90
"Снігова хатинка"	↘	<u>Нашим дітям</u> стор. 26
"Пастушок"	↗	<u>Жайворонок</u> ч. 26
"Пригода киці"	↗ ↘	<u>Жайворонок</u> ч. 20
"Мишачі танці"	↗	<u>Жайворонок</u> ч. 8

Мета:

Діти вчаться розпізнавати напрям різних музичних фраз і як це позначається в нотному письмі. Вони вчаться співати, записувати нотами і грати мажорну гаму. Учні пов'язують напрям з грою мелодії на клявішнім інструменті.

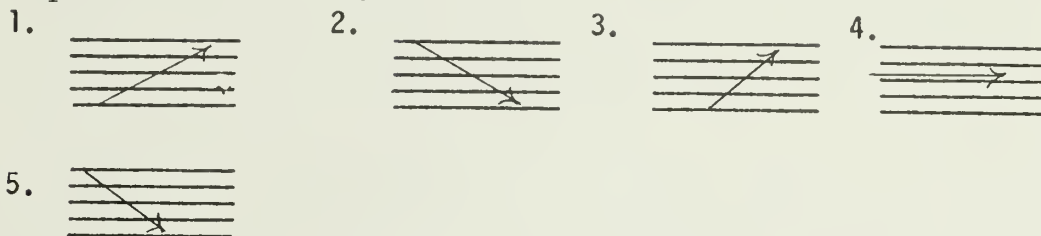
Стратегії:

1а. Учні мають пізнати й назвати напрям різних мелодій, які вчитель заспіває чи заграє на фортепіано або на іншому мелодичному інструменті /дзвіночки, металофон, ксилофон, мелодичні дзвоники/.

Наприклад:

- 1 d r m f s
- 2 d' t l s f m r d
- 3 d m s d'
- 4 | П | П | | | }
- 5 s f m r d

16. Коли учні навчилися правильно визначати напрям мелодії, учитель показує їм, як це можна символічно позначити стрілкою на нотному стані.

- 2а. i. Учитель впроваджує поняття "гама". Діти вчаться співати гаму сольфеджо /Довільне; Дітей можна навчити пісню "Do Re Mi" з оперети "The Sound of Music"/.
- ii. Учитель показує, як позначають напрям мелодії нотним письмом. Обговорюють висхідний і низхідний поступенний рух при допомозі послідовних місць на лінії і між лініями. Повторення одної ноти позначає горизонтальний рух мелодії.
- iii. Пропоновані варіації для пісні "Учитель ділить класу на дві групи. Одна співає до ре мі /сольфеджо/, а друга співає решту пісні. Наприклад:

1 група

2 група

Усі:

Класу можна поділити на гомогенні або гетерогенні групи. 1 група встає й співає до і сідає, коли друга група співає свою партію і т.д.

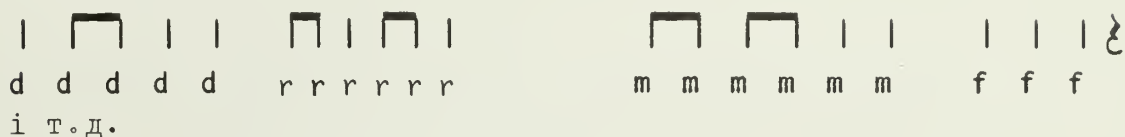
- 2б. На долівці роблять п'ятилінійний нотний стан наклеївши стрічки і по цьому учні можуть ходити по гамі. Ідуть вгору й вниз ступаючи по чергово на лінії й між лінії.

Залежно від довжини нотного стану, від восьми до дванадцяти учнів можуть ходити вгору й униз по стані, співаючи гаму. Тим часом інші учні можуть позначувати висхідну чи

низхідну гаму відповідними рухами рук.

Збагачення: Учні можуть співати висхідні гаму наслідуючи чотиридольні ритмічні взірці на кожній ноті. Вони можуть стрибати на відповідних лініях чи між лініями нотного стану на підлозі для кожної ноти.

Наприклад:

- 2в. і. Діти вчать писати висхідну й низхідну мажорну гаму на стані.
- вживають повстані дошку й кружельця,
 - вживають пластмасові таблички, що легко стираються, або
 - вживають папір, на якому видруковано великий стан.

Тим часом уживати тільки цілі ноти.

Учням пригадують про чергування місць на лініях і між лініями.

Учні можуть писати гаму починаючи з різних позицій стану - C, D, E, F, G але завжди рахують ступнями сольфеджо.

ii. Учні співають висхідну чи низхідну гаму, яку вони щойно написали.

- 2г. Учитель показує табличку з нотами гами. Учні кажуть, чи це висхідна, чи низхідна / ↗ або ↘ /, а тоді співають гаму і грають її на мелодичних інструментах. Вживати правильні клявіші для гам C мажор, F мажор чи G. мажор.

C	-	C	D	E	F	G	A	B	C
F	-	F	G	A	B	C	D	E	F
G	-	G	A	B	C	D	E	F	G

Учні слухають, співають і грають усі три гами.

- 3а. Діти вивчають будь-котрі пісні з тих, що подано при початку цього поняття.

- 3б. Учні мають визначити напрям окремих фраз.

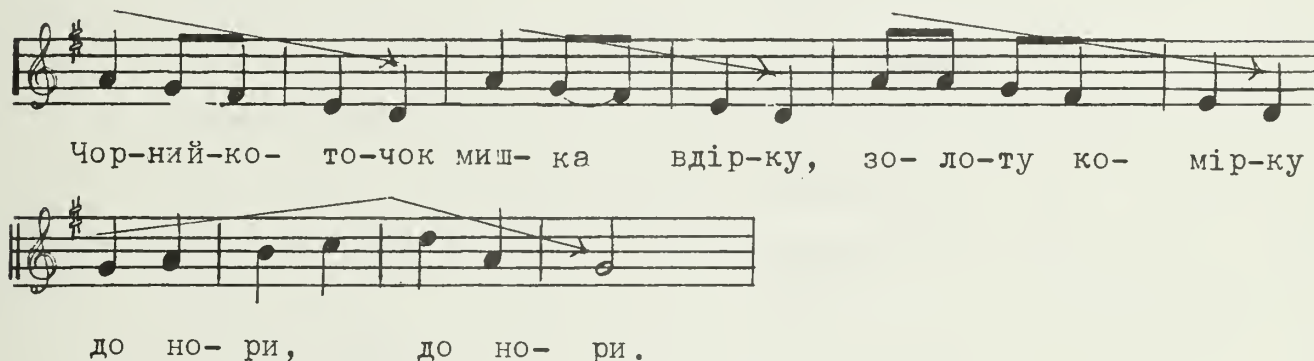

- Зв. і. Учитель показує ноти даної фрази на таблиці,
тоді обговорюють напрям мелодії.
- ii. Окрему фразу співають слідкуючи за нотами.
Учні почергово вказують на ноти.
- Зг. iii. Учні вчаться грати поодинокі фрази на мелодично-
му інструменті. / За прикладом див.: Мелодія
- 1 кл., поняття ч. 3/.
4. Оцінювання: Учитель співає чи грає кілька відомих
фраз. Учні мають намалювати стрілки /   /
для позначення напрямку кожної фрази, яку вони почують.

"Кого я люблю"

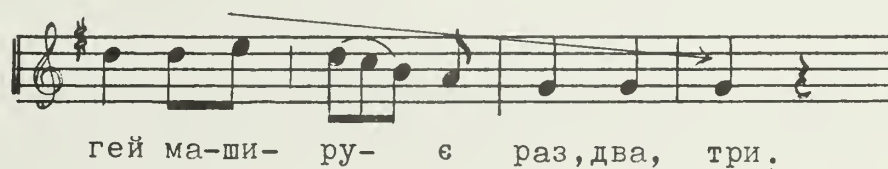
"Мишка й котик"

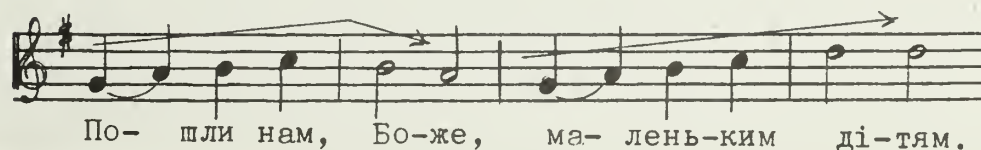
"Ой під гаєм, гаєм"

"Гей там горі Січ іде"

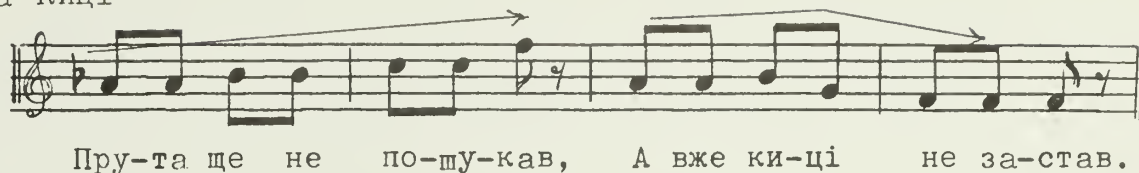
"Дитяча молитва"

"Пастушок "

"Пригода Киці"

"Мишачі танці "

Поняття:

7. Мелодії можуть кінчитися на високій або низькій ноті.

Музика:

"Ранок" ↑	Гайворонський ч. 23
"Ой літає соколонько" ↓	Жайворонок ч. 31
"Ку-ку, ку-ку" ↓	Гайворонський ч. 24
"Чом, чом, чом, земле моя" ↑	Жайворонок ч. 54
"Качки й рибаки" ↑	Жайворонок ч. 76
"Наша хата" ↓	Ігри ч. 5
ДЛЯ СЛУХАННЯ:	/платівка/
"Чумарочка"	Мережі ч. 2
"Ти до мене не ходи"	Мережі ч. 1

Мета:

Діти мають пізнавати, що пісня закінчується або високою, або низькою нотою.

Стратегії:

1. Повторюють поняття високих і низьких звуків співаючи й граючи пісню "Павуки" /Мелодія - 1 кл., поняття 1, стратегія ч. 3/.
2. Навчаючи вищезгадані пісні, учитель звертає увагу, що пісня кінчиться на високу або низьку ноту /у відношенні до загального регістру пісні/.

3. Учні прислухаються до різних закінчень у піснях "Чумарочка" і "Ти до мене не ходи" і вказують пальцями вгору чи вниз залежно від закінчення пісні.
4. Дискусія. Учитель допомагає учням висловити думку, що деякі пісні можуть закінчитися на високу ноту, інші на низьку.
5. Збагачення /довільне/. Навчивши пісню "Я Лисичка, а Сестричка" учитель допомагає учням збагнути, що першого разу пісня кінчиться на високу ноту, а другого – на низьку.

Поняття:

8. Деякі інструменти видають високі ноти, а інші – низькі.

Музика:

Платівка оркестрових інструментів і супровідні таблиці.
Звукозаписи українських народних інструментів.

Мета:

Діти вчаться, що в кожній групі інструментів – струнні, дерев'яні духові, духові й ударні – є широкий діапазон регістрів. У кожній групі є інструменти із низьким звуком, а інші – з високим.

Стратегії:

- 1а. Просту мелодію грають на низькому, середньому й високому регістрі фортепіано. За кожним разом учні вказують, чи це був низький, середній чи високий звук.
- 1б. Повторюють пісні з поняття ч. 7, щоб закріпити поняття високих і низьких тонів мелодії.
- 1в.
 - i. Повторюють спів і гру гами висхідно й низхідно, вживаючи мелодичні інструменти. При розмові звертають увагу на те, що великі клявіші видають низькі тони, а малі – високі.
 - ii. Учні пробують добувати високі і низькі тони на клявішних гуслях. Обговорюють співвідношення довгих товстих струн до низьких тонів і коротких тонких струн до високих тонів.

- 2а. Учитель показує таблицю смичкових струнних інструментів – скрипка, альт, віолончеля й контрабас. На підставі розміру й відносної довжини струн учні встановлюють регістр кожного інструмента.
- 2б. Діти вивчають назву кожного інструмента групи смичкових струнних: скрипка, альт, віолончеля, контрабас.
- 2в. Учитель грає платівку з коротким уривком музики у виконанні кожного інструмента симчкової групи і одночасно вказує на малюнок даного інструмента на таблиці.
- 2г. Дискусія: Повторюють назви інструментів і закріплюють співвідношення між довжиною струн і регістром того інструмента.
3. Учнів знайомлять з 3–4 інструментами з групи дерев'яних духових інструментів, наприклад, флейта, клярнет, фагот. Вживаючи процедуру в стратегії ч. 2 знов закріплюють співвідношення між довжиною трубки і регістром інструмента.
4. Так само вивчають духові /мідні/ інструменти.

Поняття:

9. Мелодія може кінчатися на кінцевий або стійкий тон.
10. Деякі мелодії не кінчаються на кінцевий або стійкий тон.

Музика:

"Баба і курчата"	<u>Жайворонок</u> ч. 89
"Гей, там на горі Січ іде"	<u>Жайворонок</u> ч. 90
"Сидить Василь на припічку"	<u>Ігри</u> ч. 31

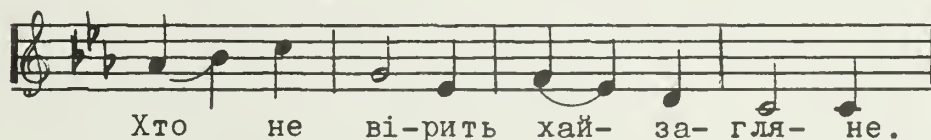
Мета:

Діти вчаться пізнавати тон, до якого тяжіє якийсь музичний твір. Цей тон називають кінцевим або стійким; композиції, що мають такий тон звуть тональними, а без нього – атональними.

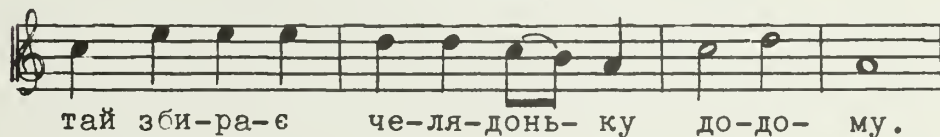
Стратегії:

- 1а. і. Повторюють одну із знаних пісень з поняття ч. 7.
Учні повинні відчувати, як пісня закінчується на останній ноті.
- ii. Коли учні доспівують ці пісні, вони грають останню ноту на мелодичному інструменті або на резонаторних дзвінках, щоб підкреслити, що це закінчення пісні.
- iii. Дискусія: Учитель вияснює, що в музичних творах буває один тон, який є важніший за другі і даний твір тяжіє до цього тону, спочиває на ньому.
- 2а. Учитель співає одну з вищеподаних пісень, а учні прислухаються до тої важної ноти, до якої тяжіє твір.
- 2б. Діти вивчають цю пісню.
- 2в. Учитель впроваджує поняття "стійкий тон". Учні грають цю останню ноту на мелодичних інструментах чи резонаторних дзвониках, щоб підкреслити стійкий тон даної пісні.
- 2г. В такий самий спосіб вивчають інші пісні із списку і визначають стійкий тон. Учні підкреслюють цей тон граючи його на мелодичних інструментах.
3. Учитель виготовляє таблицю кінцевих фраз відомих пісень. Він співає ці пісні з учнями, а вони знаходять важний /стійкий/ тон у кожному зразку; учні відчують, як усі тони даної фрази тяжіють до нього.
- Наприклад:

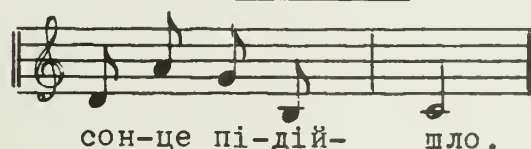
"Наша Хата" - Ігри 5

"Ой літає соколонько" - Жайворонок 31

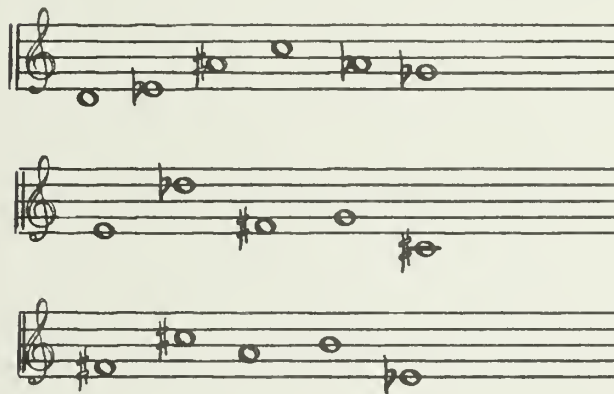
"Пастушок" - Жайворонок 26

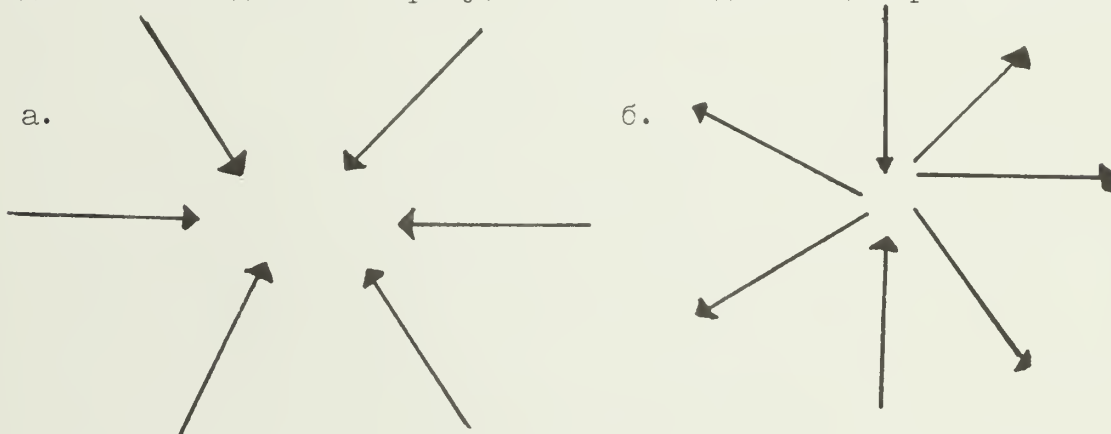
"Мишка й котик"- Ігри 45

- 4а.
- i. Учитель вияснює, що в усіх цих зразках був кінцевий або стійкий тон і ці твори називають тональними. А тепер він заграє їм композиції, в яких усі тони так само важні і немає якогось одного стійкого тону. Такі твори називають атональними.
 - ii. Учитель грає наступні атональні мелодії на фортепіано або мелодичних дзвінках.

- 4б.
- Учитель показує учням таке креслення, а пісні дискусії дає кожній дитині картку, на якій відбито це креслення.

Дискусія: Учнів питають, у котрім кресленні стрілки вказують на одне місце. Тоді вияснюють, що це графічне представлення тональної музики, в якій усі тони тяжіють до одного важного чи кінцевого тону даної пісні. Друге креслення /б/ змальовує атональну музику, в якій не можна виділити якогось важливого чи стійкого тону.

- 4в. Оцінювання: Учитель грає різні зразки тональної й атональної музики із стратегій ч. 3 та 4. Після кожного зразка учні вказують на відповідне креслення та кажуть, чи даний уривок тональний, чи атональний.

Ритм – третя класа

Поняття:

13а. Бувають довгі і короткі звуки і павзи. Нота може бути ціла, половинна, четвертна, восьма, а павзи так само.

Музика:

"Їхав козак за Дунай"

– Бровар стор. 8

"Женчичок"

– Бровар стор. 27

Andante

– Симфонія ч. 94 "Несподіванка"

(G мажор)

Й. Гайдн (залучено)

Мета: Діти повторюють наступні ноти й павзи:
Вони також відчитують ритмічні партитури.

 ціла нота }
 ціла павза } 4 долі

 половинна нота з крапкою – 3 долі

 половинна нота }
 половинна павза } 2 долі

 четвертна нота }
 четвертна павза } 1 доля

 восьма нота, 2 восьмі ноти = 1 доля

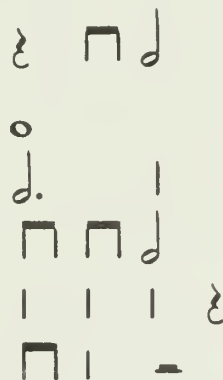
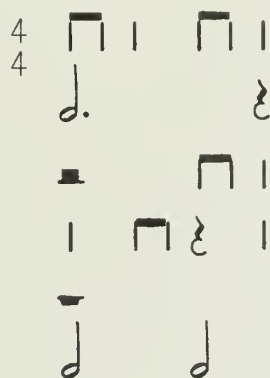
 1 восьма нота = 1/2 долі

 восьма павза

Стратегія:

- а. Відносну часову вартість нот і павз можна добре повторити при допомозі плескання-наслідування. Усі вищезгадані ноти й павзи вживаються в різних комбінаціях. Передусім вживається розмір $\frac{4}{4}$, але $\frac{3}{4}$ можна також повторити.

Наприклад:

і т.д.

- б. Діти укладають словесні фрази, що підходять до ритмічних моделей. Учитель пише ритмічний модель на дошці, а діти плещуть модель і вимовляють назви ритму. Коли діти добре познайомляться з ритмічними моделями, вони укладають різні словесні фрази, що підходять до моделю. Учитель може написати їх на дошці, щоб діти їх відчитали та плескали ритм.

Пізніше вживається два або три чотиридольні ритмічні моделі підряд, або рівночасно у виконанні різних груп, що собі взаємно приграють.

Наприклад: $\square \mid \square \mid$ пироги, де вони?

крашанка, писанка.

$\mid \mid \mid \mid$ мама тато; раз, два, три, гоп!

- в. Під відповідну маршову музику (яку грає або вчитель сам, або із звукозапису) діти маршують до різних ритмів. Діти змінюють ритм, коли вчитель виголосить назву того ритму. Учитель може грати той ритм на решеті або бубні.

Наприклад:

та	та	та	та	та	та	та	та
♪		♪		♪		♪	
та-а	та-а	та-а	та-а	та-а	та-а	та-а	та-а
та	та	та	та	та	та	та	та
▬	▬	▬	▬	▬	▬	▬	▬
ті-ті	ті-ті	ті-ті	ті-ті	ті-ті	ті-ті	ті-ті	ті-ті
○						○	
ці-ла	но-та					ці-ла	но-та

Якщо завжди повертатися до четвертних нот (♪ - та), дітям легше буде порівнювати тривалість різних нот.

- г. Діти вигадують рухи відповідні до ритмічних моделей учителя. Треба заохочувати дітей творити оригінальні рухи, що підходили б до ритму.

Наприклад:

▬	▬	▬	▬	▬	♪
стрибок	стрибок	стрибок	стрибок	стрибок	переворотом

- г. При плесканні-наслідуванні діти тепер вже повинні запам'ятати два такти $\frac{4}{4}$ і два такти $\frac{3}{4}$.

Наприклад:

$\frac{4}{4}$			▬		♪	♪
$\frac{4}{4}$	▬	▬	♪		▬	▬
		♪		♪		♪
	▬	▬	▬		▬	▬
	♪				○	

і т.д.

$\frac{3}{4}$					♪
$\frac{4}{4}$		▬			▬
	♪			♪	♪
	♪		▬	▬	
			♪		♪

і т.д.

д. Діти відчитують двотактові ритмічні моделі й грають їх (на тілі або ритмічних інструментах). Це вживається як "ostinato" до пісень, які грає вчитель або звукозапис (той сам розмір).

е. Необов'язкове.

Якщо побажано, то тут можна вживати ритмічне рондо з поняття 8 15 і для повторення.

є. Щоб краще засвоїти часові вартості нот і павз, діти вчаться грати наступні ритмічні ансамблі. Учителі розуміється можуть укладати ще інші. Коли діти грають свою партію, вони не співають, бо треба зосередити всю увагу на ритмічну партію пісні.

і. "Їхав козак за Дунай"

дзвоники

палички

бубни

The musical score consists of four systems, each representing a different rhythmic instrument. Each system has three staves, all with a 4/4 time signature. The notation includes various rhythmic values: quarter notes, eighth notes, and rests. The first system shows a complex pattern of eighth and quarter notes. The second system features a mix of quarter and eighth notes with some rests. The third system has a more varied pattern with quarter and eighth notes. The fourth system concludes with a final cadence, indicated by a double bar line and repeat dots.

ii. "Женчичок-Бренчичок"

трикутник

тарілочки

колодочки

The musical score is arranged in three systems, each with three staves. The first staff of each system is for the triangle (трикутник), the second for cymbals (тарілочки), and the third for castanets (колодочки). The triangle part is written in a 3/4 time signature, with notes corresponding to the melody. The cymbals and castanets parts provide rhythmic accompaniment using various note values and rests. The score is divided into measures by vertical bar lines, and the final measure of the last system is marked with a double bar line.

Партія трикутника збігається з ритмом мелодії пісні.

Діти можуть навчитися співати цю пісню, заки приступлять до вивчення ритмічних партій.

Andante із Симфонії ч. 94 "Несподіванка" - Й. Гайдн
 "Surprise Symphony"

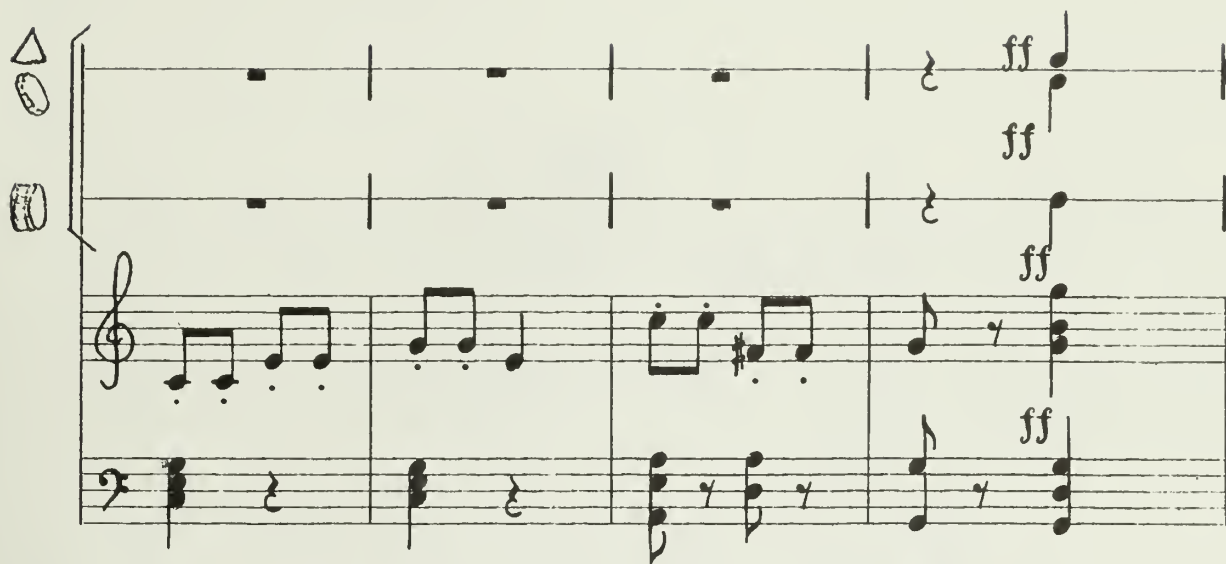
икутник
шето

убон

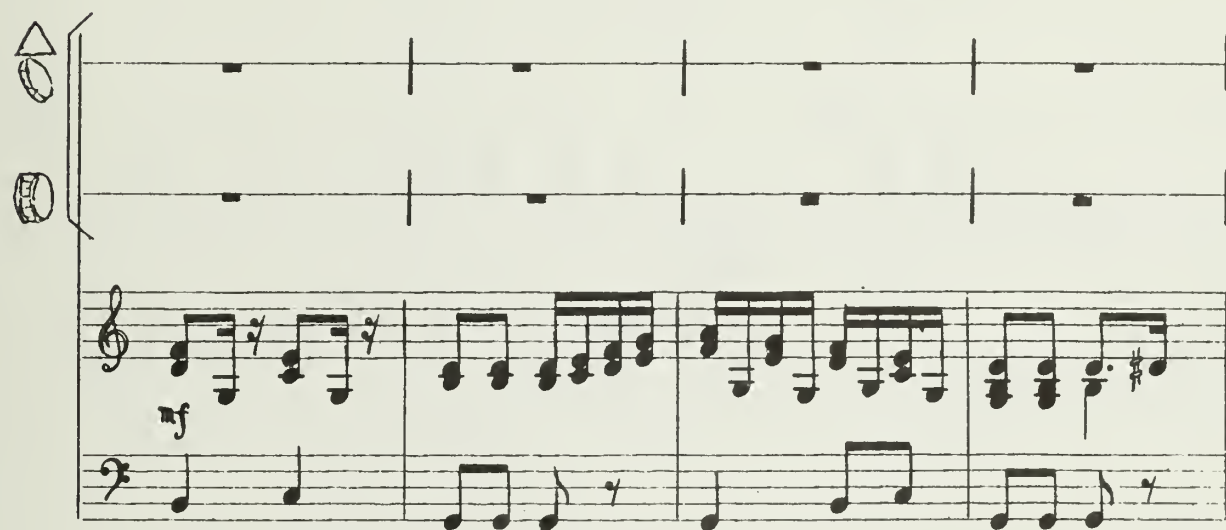
First system of musical notation. It includes staves for triangle, cymbals, snare drum, violin, and piano. The tempo is Andante and the key is G major. The first system shows the initial measures with a forte (*mf*) dynamic marking.

Second system of musical notation. It continues the melody for the triangle, cymbals, snare drum, violin, and piano. The piano part features a melodic line with a sharp sign indicating a key change or modulation.

Third system of musical notation. It shows the continuation of the piece, with the triangle and cymbals playing a steady rhythm. The piano part has a piano (*pp*) dynamic marking.

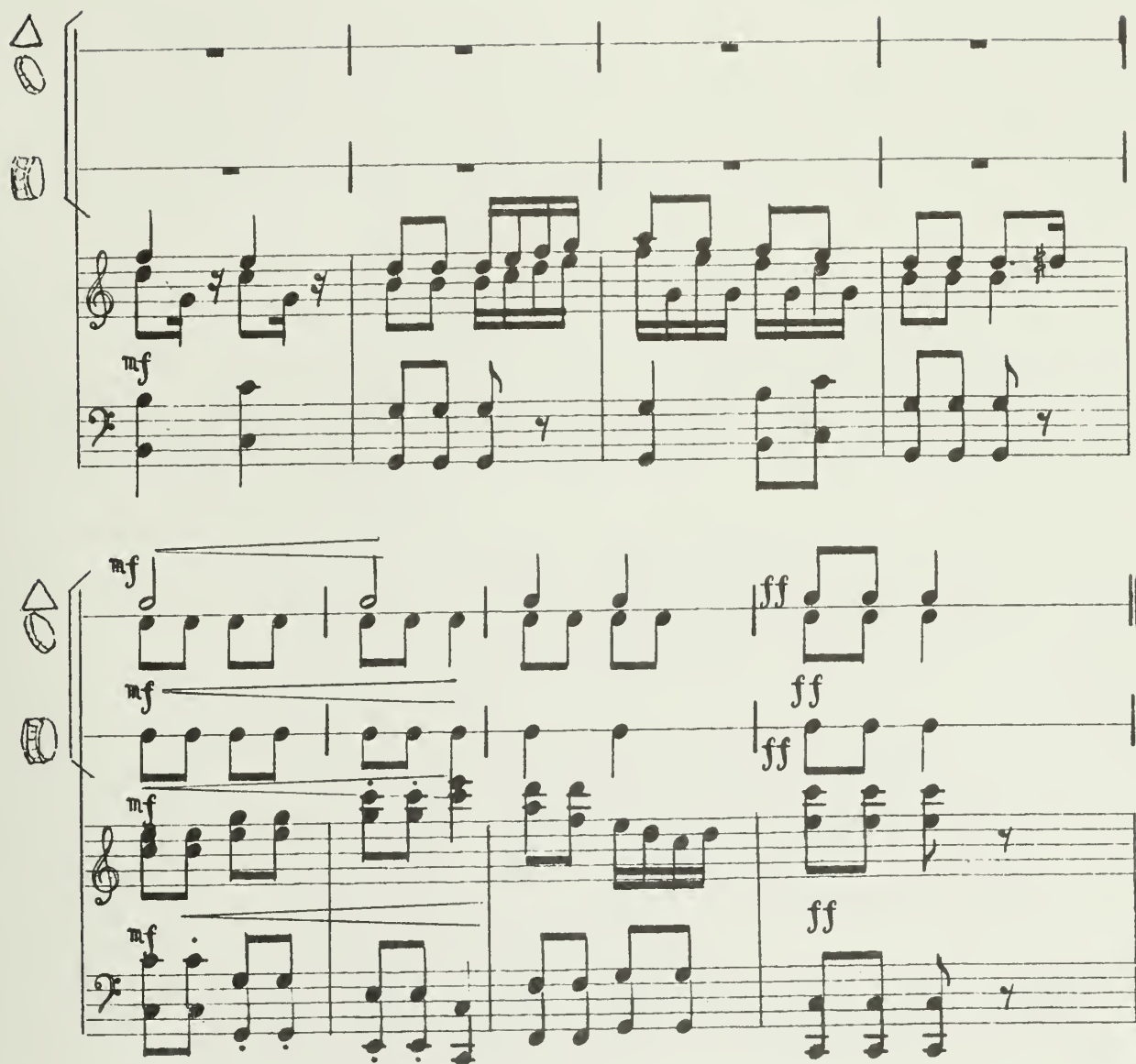
First system of a musical score. It features two staves at the top, each with a triangle and a circle icon to its left. The first staff has a series of rests followed by a double forte (**ff**) chord. The second staff has a series of rests followed by a double forte (**ff**) chord. Below these are two staves with musical notation. The third staff (treble clef) contains a sequence of eighth and quarter notes, ending with a double forte (**ff**) chord. The fourth staff (bass clef) contains a sequence of eighth and quarter notes, ending with a double forte (**ff**) chord.

Second system of a musical score. It features two staves at the top, each with a triangle and a circle icon to its left. The first staff has a series of rests. The second staff has a series of rests. Below these are two staves with musical notation. The third staff (treble clef) contains a sequence of eighth and quarter notes, ending with a double forte (**ff**) chord. The fourth staff (bass clef) contains a sequence of eighth and quarter notes, ending with a double forte (**ff**) chord.

Third system of a musical score. It features two staves at the top, each with a triangle and a circle icon to its left. The first staff has a series of eighth and quarter notes, starting with a piano (**p**) dynamic. The second staff has a series of eighth and quarter notes, starting with a piano (**p**) dynamic. Below these are two staves with musical notation. The third staff (treble clef) contains a sequence of eighth and quarter notes, starting with a piano (**p**) dynamic. The fourth staff (bass clef) contains a sequence of eighth and quarter notes, starting with a piano (**p**) dynamic.

Щоб приготувати дітей до цієї мелодії, учитель оповідає, що композитор Гайдн хотів упевнитися, що публіка не засне під час спокійної музики і тому він написав "несподіванку". Діти повинні заплющити очі, уявити собі, що вони є публікою і старанно звертати увагу на динаміку. По всій імовірності діти zareагують на "несподіванку". Тоді їм дається інструменти і вони голосно грають на "несподіванку" **ff** (на фортіссімо). Вони передбачатимуть, коли прийде відповідне місце в мелодії. При грі своїх партій діти мусять звертати увагу на динамічні позначення.

* Замітки для вчителів:

Щоб учити читання партитур, напишіть кожну партію на дощці крейдою іншого кольору, або на діапозитивах, знову ж уживаючи пера різних кольорів. Наприклад:

трикутник	-	синє
тарілки	-	червоне
колодочки	-	жовте або чорне

У такий спосіб діти можуть краще відчитувати свою партію і бачити її відношення до цілості. Пізніше вони вчать самостійно читати свою партію 1, 2, 3, або 4 без кольорового шифру.

- i. Ціла класа вивчає кожну партію, - спершу без супроводу, а тоді діти плещуть або грають на ритмічних інструментах вимовляючи назви ритму, під музику на фортепіано.
 - ii. Тоді класу ділиться на групи і кожна дитина відчитує вголос, плече та грає лиш свою партію.
 - iii. Діти вголос читають і грають свої партії разом, а вчитель числить і грає мелодію.
 - iv. Кожен грає свою партію, не вимовляючи вголос назв ритму (лише в думці).
- ж. Діти komponують і пишуть ритмічні моделі для певних інструментів - акомпаньямент до простої пісні, яку діти або вчитель вибрали.

НЕОБОВ'ЯЗКОВА ЛЕКЦІЯ

Поняття:

13 б. Нова нота ті-кі-ті-кі

Музика:

"Котику сіренький"

- Ігри стор. 19

"Ой татусю, соколе"

- Жайворонок ч. 46

"Косарі"

- Жайворонок ч. 58

"Вакації"

- Вавринюк стор. 42

Музика, яка показує комбінації .

"Качки й рибаки"

- Жайворонок ч. 76

"Та туман яром котиться"

- Жайворонок ч. 120

"Гей, до школи"

- Вавринюк стор. 8

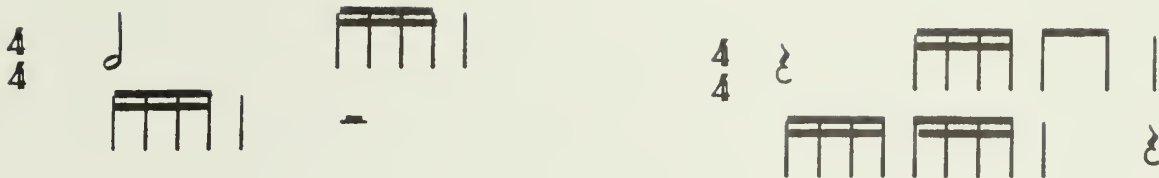
Мета: Діти вчатьсЯ відчувати, читати, писати й грати шістнадцяті ноти. Чотири шістнадцяті ноти дорівнюють одній долі.

Стратегія:

- а. Плескання-наслідування. Діти чують ритмічні моделі, в котрих виступають дуже швидкі ноти, які вимовляються "ті-кі-ті-кі". У тих ритмах, де виступає "ті-кі-ті-кі", на одну долю припадають чотири ноти.

- б. Діти вчаться читати вищеподані моделі з табличок чи дошки. (Якщо діти ляскають, то на "ті-кі-ті-кі" кожною рукою відмічується що другу ноту).
- в. Діти вчаться писати , пишучи чотири доземні палички, бо плещемо чотири рази, а тоді верхи злучуємо двома лініями. Тим зазначається, що ці ноти грається дуже скоро (тобто скорше як "ті-ті ті-ті" , які дорівнюють двом долям.) Діти повинні вміти вживати при писанні ритмічних моделей. Учитель плеще модель (напр. з § а), діти наслідують, вимовляють назви ритму, а тоді пишуть ритмічний модель. Учитель повинен кількакратно плескати модель, коли діти його записують. Тоді на дошці пишеться модель, щоб діти могли перевірити свої диктанти й поправити їх.
- г. Діти грають на інструментах ритмічний модель, де виступає , або з диктанту в § в, або на підставі якогось взірця, який учитель подав на дошці чи табличках. Ці ритмічні моделі можна вживати як "ostinati" для пісень чи віршів.

Поняття:

- 14а. Доли можна групувати по два або три; часом оба метри можуть існувати в одному творі.

Музика:

ДВОДОЛЬНИЙ МЕТР

2	"Зайчик в житі"	- <u>Жайворонок</u> ч. 40
4	"Дударики"	- <u>Ігри</u> стор. 12
	"Пісня про Муху"	- <u>Ігри</u> стор. 29
	"Сіяв мужик просо"	- <u>Жайворонок</u> ч. 50
		- Гнатишин ч. 54
	"Дощик"	- <u>Жайворонок</u> ч. 52
	"Ой де ж тії квіти"	- <u>Ігри</u> ч. 37

ТРИДОЛЬНИЙ МЕТР

3	"Соловейко"		- <u>Жайворонок</u> (для дітей змінити
4			з $\frac{3}{8}$ на $\frac{3}{4}$)
	"Там на горі сніг біленький"		- Гнатишин ч. 24
	"Вечірній дзвін"		- <u>Жайворонок</u> ч. 113А
	"Лісовий карнавал"		- <u>Зірочка</u> стор. 23
	"Весна"		- <u>Сніжинки</u> стор. 23
	"Суниці і синиці" ($\frac{3}{8}$)		- <u>Сніжинки</u> стор. 23

ДВОДОЛЬНИЙ МЕТР (побічний наголос на третій долі)

4	"Конику сіренький"	$\left \quad \left \quad \left \quad \left \right. \right.$	- <u>Ігри</u> стор. 19
4	"Чабан"		- Гнатишин, стор. 52
	"Засвистали козаченьки"		- Гнатишин, стор. 28
	"Слава Кобзареві"		- Вавринюк стор. 55
	"Зима йде"		- Вавринюк стор. 45

Мета: Діти вчаться розрізняти між дводольним і тридольним метром. Діти вчаться, що $\frac{4}{4}$ є дводольним метром і тому є сильний наголос на першій долі і другорядний на третій.

Стратегія:

- а. Діти відмічують метр пісень, що вони вивчають, спершу слухаючи, а потім співаючи.

Напр.:

$\frac{2}{4}$ ДВОДОЛЬНИЙ МЕТР

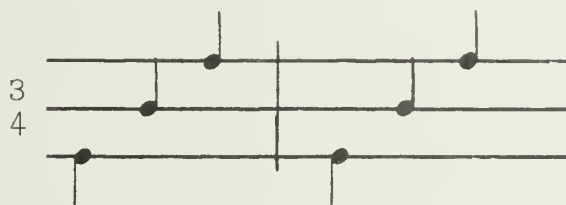

тупання, плескіт

або

плескіт, ляскання пальцями
плескіт в долоні, по голові
ляскіт, плескіт по плечу

$\frac{3}{4}$ ТРИДОЛЬНИЙ МЕТР

тупання, плескіт, ляскання пальцями

або

тупання, плескіт, у долоні, по голові

або

ляскання, плескіт по плечу, по голові

Вживати різні рухи для різних пісень у кожному метрі.

- б. Діти вчаться писати ||| для позначення наголошеної й ненаголошеної долей музики дводольного метру, яку вони слухають.

Діти вчаться писати ||| для позначення наголошеної й неноголошених долей музики тридольного метру, яку вони слухають.

- в. Гра: "Що ти чуєш?"

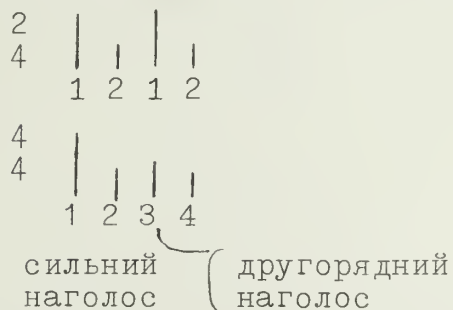
На видрукованій карточці написано дводольні й тридольні взірці. Діти слухають музику й вибирають котрий взірець підходить.

1			або			
2			або			
3			або			
4			або			
5			або			

Вчитель грає п'ять різних творів на фортепіано, магнітофоні чи з платівки. Вони можуть бути або знані, або нові. Діти обводять кругом відповідний символ дводольного чи тридольного метру. Тоді дається дітям правильні відповіді і знов грається музику, щоб діти могли узгіднити долі, коли їм метр відомий.

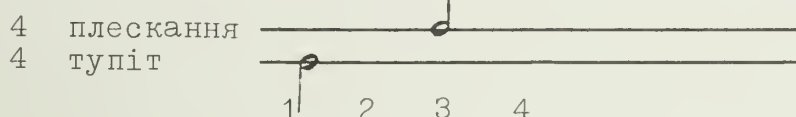
* Учитель помагає дітям збагнути, що метр вказує, як чергуються наголошені й ненаголошені долі.

- г. і. Діти слухають одну з пісень розміру $\frac{4}{4}$. Коли вони рахують то "1 2 1 2", то "1 2 3 1 2 3", вони усвідомлюють собі, що пісня має дводольний метр (бо "1 2 1 2" підходить).
 ii. Учитель вияснює, що пісня має розмір $\frac{4}{4}$, отже є чотири долі в кожному такті. Він показує на дошці, що дводольний метр підходить до чотиридольного такту, але наголос на третій долі не є такий сильний, як на першій.

iii. Діти плещуть до розміру $\frac{2}{4}$ і все наголошують першу долю (рахуючи вголос "1 2 1 2"). Тоді вони плещуть до розміру $\frac{4}{4}$, рахують вголос "1 2 3 4" і найсильніше наголошують першу долю, а дещо слабше третю.

iv. Щоб краще відчуті сильні і слабкі наголоси, діти мітять лиш наголошені долі. Вони тупають на "1", плещуть на "3" і все вголос рахують. Вони не виконують ніякого руху на "2" і "4", бо вони не наголошені.

v. Діти виконують ті самі музичні рухи до музики розміру $\frac{4}{4}$ і читають вищеподаний зразок. (Пригадати дітям, що на припадають дві долі.)

vi. Цей модель можна виконувати на інструментах, щоб виділити сильно й слабо наголошені ноти. Наприклад: "1" – барабан, "3" – трикутник.

Поняття:

146. Часом обидва метри можуть існувати в одному творі.

Музика:

"Ходім, хлопці, в ліс"	- Пауш стор. 21, <u>Жайворонок</u> ч. 36
"Пиріжок"	- <u>Музика в дитячому садку</u> стор. 17
"Хлопець і ластівка"	- <u>Жайворонок</u> ч. 49
"Ой посіяв я конопельки"	- <u>Жайворонок</u> ч. 119
"Великондя пісня"	- <u>Жайворонок</u> ч. 137

Мета: Діти вчаться співати й грати пісні із змінними метрами.

Стратегія:

"Хлопець і ластівка"

"Ходім, хлопці, в ліс"

"Ой посіяв я конопельку"

Мета: Діти вчаться співати й грати пісні із змінними метрами.

Стратегія:

- Діти показують на таблиці з метричним ходом музики, де в пісні метр змінюється з дводольного на тридольний, або відворотно.
- Діти слухають пісню, яку вчитель награв на плівку і

слідкують за долями на таблиці (вчитель показує).

Коли діти познайомилися з піснею, вони плещуть або ляскають підкреслюючи наголошені долі і згодом рахуючи "раз, два" і "раз, два, три" відповідно до змін у метрі пісень.

- в. Дітей ділиться на дві групи – одна для дводольного, а друга для тридольного метру. Кожна група вживає ритмічний інструмент іншого тембру. Учитель показує долі на таблиці, а кожна група грає лиш тоді, коли їхній метр появляється в пісні.

Замість грати на інструментах, можна виконувати інші рухи тілом і вголос числити (може іншими тонами) відповідний метр.

- г. Діти вчаться співати пісню.

- г. Діти ляскають на наголошені долі, а на ненаголошені плещуть руками або ляскають пальцями, коли співають пісню (учитель показує на таблиці) можна також уживати інші інструменти для наголошених і ненаголошених долей.

*Це вимагає дуже зосередженої праці і може прийдеться кілька разів переводити, щоб діти опанували матеріал.

Поняття:

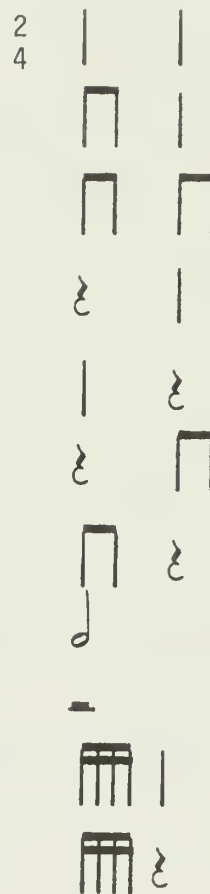
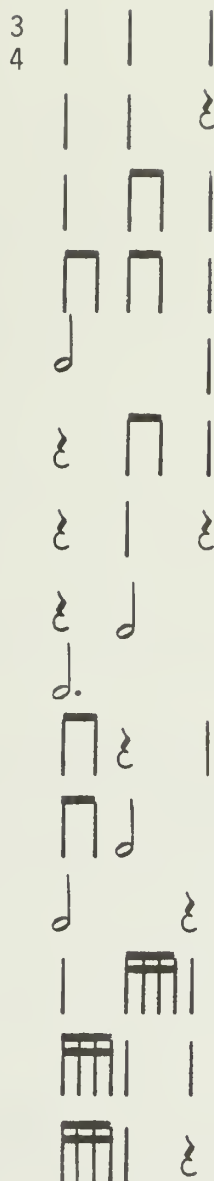
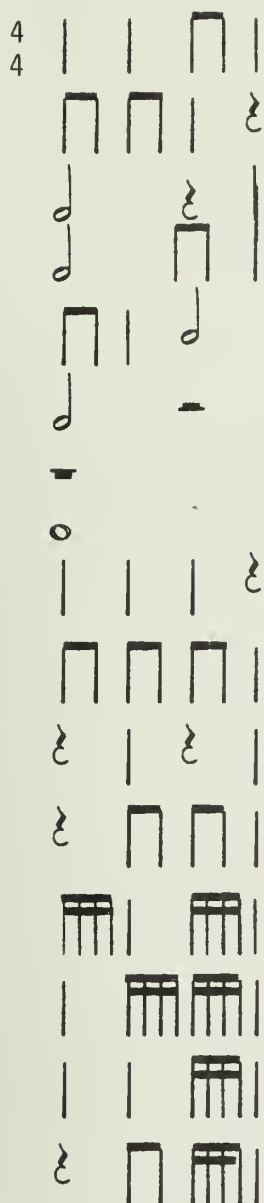
15. На початку стану пишуть розміри у вигляді $\frac{2}{4}, \frac{3}{4}, \frac{4}{4}$. У кожному такті, без огляду на розмір, є однакова кількість долей.

Музика: Те саме, що в § 4.

Мета: Діти вивчають значення часових розмірів, вчаться відчувати, читати, писати й грати ритм і мелодію в розмірах $\frac{4}{4}, \frac{3}{4}$ і $\frac{2}{4}$.

Стратегія:

- а. Діти роблять багато вправ плескання-наслідування в усіх трьох розмірах. Приклади подаються нижче. (Не вживайте , якщо діти не вивчали цього ритму.)

Діти повинні відчувати, що в кожному розмірі тривалість поодиноких моделей є однакова без огляду на кількість нот чи павз у взірці.

- б. Діти бачать розміри $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$ і $\frac{4}{4}$ на дошці. Учитель вияснює, що горішнє число вказує скільки долей буде в кожному такті (між тактовими рисками). Долішнє число вказує, що на четвертну ноту припадає одна доля.

Отже в такті $\frac{4}{4}$ є чотири четвертні ноти. В такті $\frac{3}{4}$ є три четвертні ноти.

- є. Уживаючи моделі з § д і § е діти вчать рахувати долі під час плескання різних ритмів.

Напр.: $\frac{4}{4}$ | | □ | | ■ | | $\frac{3}{4}$ | □ | $\frac{2}{4}$ | ■ |

1 2 3 4 1 2 3 4 1 2 3 1 2 3 1 2

* Увага:

1- □- ■- ♩- — усі по доній долі

■- — по дві долі

— по три долі

○- , ■- чотири долі

- ж. Діти співають і аналізують ритми пісень розміру $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$.

- з. Гра: Питання й відповідь

Ця гра відрізняється від плескання-наслідування тим, що кожна дитина відповідає соло і мусить відповісти іншим ритмічними моделю, як учитель заплескав. (Учитель плече "питання", а дитина плече "відповідь"; відповідь мусить бути інакшою від питання.) Цю гру треба виконувати тільки в розмірі $\frac{4}{4}$. Ідеально не повинно бути перерви в ритмі між плесканням учителя й відповіддю учня. Потім гру можна повторити в розмірі $\frac{3}{4}$.

- и. Рондо – Діти вчать, що рондо має форму А Б А Б А Г А і т. д. Цей вірєць можна з'ясувати при допомозі словесного рондо, пісні з приспівом:

А приспів
Б стрічка₁
А приспів
В стрічка₂
і т.д.

- i. Рондо можна також виконувати рухами. Діти вибирають якийсь рух на "А" і всі виконують його, взявшись за руки. Вони можуть стрибати чотири кроки до середини кола і чотири кроки з середини кола. Поодинокі діти чи групи або навіть ціла класа можуть виконувати частини "Б", "В", "Г" і т.д. Всі частини мусять бути однакового розміру, тобто тривати вісім тактів. Дотримуватися форми А Б А В А Г А.
- ii. Ритмічне рондо. Класа komponує ритмічний модель для "А". Його можна написати на дошці і він може тривати 8 долей, тобто два такти розміру $\frac{4}{4}$. Для "Б", "В" і "Г" поодинокі учні укладають чотиридольні моделі, і їх наслідуює ціла класа. Так постає восьмидольний модель і після нього повторюється "А", який виконує ціла класа. Частини "Б", "В" і "Г" і т. д. можуть бути восьми-тактовими моделями, які приготували й виконують по чергово малі групи.
Ціла класа завжди виконує "А" після кожної частини, не пропустивши ні долі. Кожна група може рецитувати на інший тон, творити різні ритмічні звуки, вживати інші тілесні чи ритмічні інструменти.

* Учитель повинен заохочувати дітей творити різnorodні взірці, грати наголоси й уживати динаміку.

й. Ритмічний канон.

Учитель виконує безперервний ритмічний модель, лиш змінює рухи та ритми. Діти наслідують через один такт і також виконують безперервний модель.

Наприклад:

учитель	(плече)	(ляскас)	(плече)	(плече)
	ПППІ	ІІІІ	ІІІІ	О
класа		(плече)	(ляскас)	(плече) (плече)
к. Гра:	Лябіринт	ПППІ	ІІІІ	ІІІІ О

Вказівки: Покажи, що вмієш пізнати, грати й чути ритмічні моделі, довгі й короткі звуки й павзи та наголоси, граючи доріжкою через лябіринт. Вибери партнера. Кожному з вас потрібний ритмічний інструмент; можна вибрати дзвони G і E і C.

Кожен грач постановляє, з котрого "старту" хоче починати. Разом починаєте й ідете доріжкою через клітки, стараючись першим добратись до середущої (червоної) клітки і граючи ноти дзвінками. Якщо попадеш до клітки без виходу, то починай іншою дорогою.

Переможець грає на дзвінках мелодію, аж партнер не дійде до середущої клітки.

Коли ти доберешся до середини, не кажи нікому котра дорога правильна. Грай тоді з новим партнером вживаючи нову карточку-лябіринт.

-Діти можуть самі вигадувати лябіринти з новими ритмічними моделями.

-Діти можуть вимінюватися карточками і грати з них.

старт				
				
				
старт				

л. Гра: "Кобза" - грається як "Вигра"

Учитель виготовляє головну карточку, на якій під кожною буквою у слові КОБЗА є декілька ритмічних моделей.

Тоді на підставі головної карточки виготовляється п'ять-шість типів карточок для учнів з різними комбінаціями ритмічних моделей. Виготовляється копії учнівських карточок і роздається їх дітям з паперовими значками.

Коли вчитель викликає букву, він плеще ритмічний модель, який буде на деяких учнівських карточках. Якщо учень знайде той модель на своїй карточці, то він накриває його значком. Так ідеться, аж хтось не кликне "КОБЗА!", зазначаючи тим, що має пряму лінію. Тоді діти плещуть ритм учителеві, який перевіряє його за головною карточкою. Це можна спершу робити, вживаючи назви ритму, а потім лиш плесканням, без слів.

щ. Зразок учнівської карти

К	О	Б	З	А
♪ □	■	- ♪	□ □ ♪	♪
♪	■ ♪	□ -	□ ♪	□
♪	■ ■ ■ □	Д А Р О М	♪ □ □	
□ □ ♪	□ ■	-	□	♪
♪ ♪	■ ■	♪ □ -	□ □ □	□ □

В той сам спосіб можна вживати наголоси та інші вивчені музичні поняття.

Гармонія - третя кляса

Поняття:

6. Музика може розвиватися такими способами: самою мелодією, мелодією з акордами або двома одночасними мелодіями. Цей склад може мінятися в одному творі.

Підпоняття:

- 6а. Музика може розвиватися самою мелодією.

Музика:

"Іди, іди дощику" (Змінити G на A у восьмому такті)	<u>Ігри</u>	ч. 83	F мажор
"Ой по горі льон"	<u>Ігри</u>	ч. 84	F мажор
"Вийди, вийди"	<u>Ігри</u>	ч. 40	E мінор
"Бігла кізка топиться"	<u>Ігри</u>	ч. 88	A мажор

Мета: Діти слухають музику, щоб розпізнати наявність чи відсутність гармонії. Діти пізнають мелодичний рисунок і вчать грати мелодії тих пісень, що вони співають.

Стратегія:

1. а. Діти вивчають одну пісню, напр. "Ой по горі льон, льон". Вони спершу співають пісню без пригри, а вчитель питається їх, чи є гармонія. (Діти повинні відповісти "ні".)
- б. Учитель каже дітям ще раз співати пісню і махати рукою до мелодії.
- в. Учитель обговорює напрям мелодії і рисує на дошці чи таблиці обрис мелодії:

- Спершу вчитель, а потім учні вказують на обрис мелодії під частого, як кляса співає пісню.
- г. Учитель виготовляє діяпозитив або таблицю з мелодією і учні відчитують мелодію із стану. (Учитель вказує місце під час співу.)

г. і. Учні вчать грати частини мелодії на інструментах у ритмі до співу кляси; учитель вказує на стан.

напр. група 1	такти 1, 3, 5
група 2	такти 2, 4
група 3	такти 6, 7, 8

"Ой по горі льон, льон"

ii. Учитель вказує на стан, три групи грають свої партії і так розвивається ціла мелодія.

2. Так само, або подібно робиться з іншими піснями у цьому розділі.

Підпоняття:

6б. Мелодія може розвиватися одночасно з акордами.

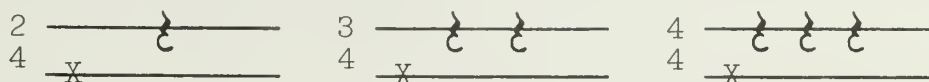
Музика: 3 підпоняття 6а

"Іди, іди дощику" (Змінити G на A у восьмому такті)	<u>Ігри</u>	ч. 83	F мажор
"Ой по горі льон"	<u>Ігри</u>	ч. 84	F мажор
"Вийди, вийди"	<u>Ігри</u>	ч. 40	E мінор
"Бігла кізка топиться"	<u>Ігри</u>	ч. 88	A мажор

Мета: Діти творять гармонію додаванням мажорних або мінорних акордів до мелодії.

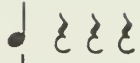
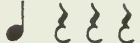
Стратегія:

1. а. Повторити або вивчити музику з підпоняття 6а.
- б. Учитель подає розмір пісні і каже клясі плескати

відповідно до ритму і каже, де грати акорд (перша доля такту).

- в. Діти приграють до пісні на клявішних гусях, резонаторних дзвінках чи мелодичних інструментах, вживаючи відповідні акорди:

"Іди, іди дощику"	F мажор	FAC	
"Ой по горі льон"	F мажор	FAC	
"Вийди, вийди"	E мінор	EGB	
"Бігла кізка топитися"	A мажор	AC#E	

*Якщо пригру до "Бігла кізка" виконують на мелодичному інструменті, то пісню треба транспонувати в G мажор G B D, .

2. Грання мелодій на інструментах (підпоняття 6а) поєднується з гармонічною пригрою.

Підпоняття:

6в. Мелодія може розвиватися з двох одночасних мелодій.

Музика:

"Вийди, вийди"	<u>Ігри</u>	ч. 40
"Бігла кізка"	<u>Ігри</u>	ч. 88
"Диби-диби"	<u>Ігри</u>	ч. 89
"Подольночка"	<u>Ігри</u>	ч. 67
"Соловейку, сватку, сватку"	<u>Ігри</u>	ч. 71
"Засмучений зайчик"	<u>Ігри</u>	ч. 75

"Коляда"	Гайворонський	ч. 15
"Ходить Гарбуз по дорозі"	Гайворонський	ч. 101
"Де ж ти, кицю"	СУА	стор. 24
"Пригоди киці"	СУА	стор. 25

"Іди, іди, дощику"	<u>Ігри</u>	ч. 83
"Чи ти спиш"	<u>Ігри</u>	ч. 49
"Ранок"	Гайворонський	ч. 28
"Іде Коза"	СУА	стор. 19
"Коляда"	Гайворонський	ч. 15

Мета: Діти вчаться додавати до пісень гармонічний акомпаньямент у формі мелодичних "ostinati" й контрмелодій, виконувати одночасно пісні та канони.

Стратегія:

1. Для пісень з мелодичними "ostinati"

"Вийди, вийди"

"Диби-диби"

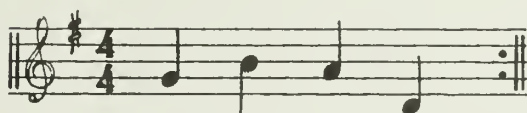
"Бігла кізка"

"Подольночка"

1. а. Повторити або вивчити пісню.

б. Діти вивчають нижчеподані "ostinati" за способом поданим у 2 кл., поняття 5, стратегія 2 і 3 (співати, плескати ритм, грати)

"Бігла кізка" (Співати й грати у G мажорі)

повторювати продовж 10 тактів

"Диби-диби"

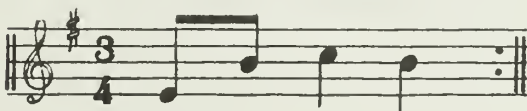

повторювати продовж 7 тактів, закінчити:

"Вийди, вийди"

повторювати продовж 8 тактів

ostinato 1

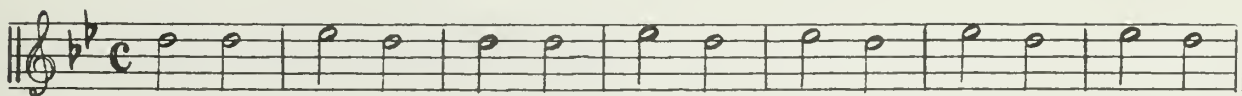
ostinato 2

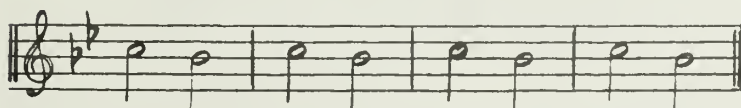
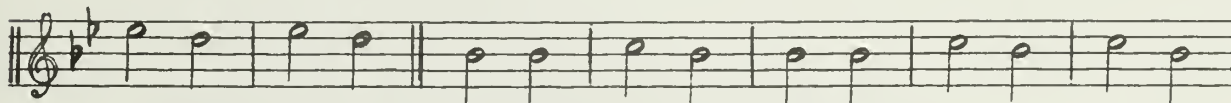
"Подольночка"

"ostinato" повторювати продовж 9 тактів

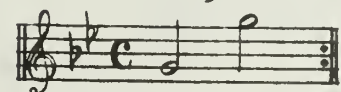
ostinato 1

ostinato 2

ostinato 3

повторювати продовж 9 тактів

2. Для пісень з контрмелодіями

"Соловейку, сватку, сватку"

"Засмучений зайчик"

2. а. Вивчити або повторити пісні.

б. Написати контрмелодію(ї) на діапозитиві або таблиці й навчити класу співати контрмелодію або буквеними позначеннями звуків, або сольфеджо.

в. Діти лякають або плещуть ритм контрмелодії під час співу.

г. Класа вчиться грати контрмелодію на мелодичному інструменті.

г. Кожна група учнів вправляє грати контрмелодію, коли ціла класа співає пісню. Один з учнів може вказувати на ноти контрмелодії (на діапозитиві) і так диригувати. Учитель мусить уважати, щоб мелодія і контрмелодія були синхронізовані.

Напр. "Соловечку"

ритм мелодії

ритм контрмелодії

д. Коли класа добре засвоїть першу контрмелодію, вона вивчає другу контрмелодію.

е. Обі контрмелодії вживаються одночасно як вокальний та інструментальний акомпаньямент мелодії.

"Соловейко"

контрмелодія 1

повторити 5 разів

контрмелодія 2 повторюється протягом 10 тактів

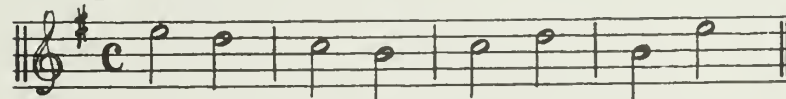

"Засмучений зайчик"

контрмелодія 1

контрмелодія 2

3. Для одночасних пісень

"Коляда" – "Ходить Гарбуз"

"Де ж ти, кицю" – "Пригода Киці"

3. а. Учні вивчають обі пісні, що співатимуться одночасно.

("Ходить Гарбуз" – Вживати тільки ту мелодію, яку подає Гайворонський (ч. 101, стор. 49); не допустити, щоб мелодія впала на октаву нижче у другому та четвертому такті.)

б. Кляса вправляє ці пісні без пригри під диригування вчителя.

в. Коли учні добре вивчили обі пісні, учитель їм вияснює, що обі пісні можна співати одночасно. Тоді учні співають одну пісню, а вчитель співає другу. Коли це вдасться, то вчитель та учні можуть помінятися піснями.

г. В такий спосіб учитель співає одну пісню, а кляса другу, аж учні впевнено не співатимуть свої партії. Тоді учитель ділить клясу на дві групи і кожна з них співає одну з пісень, а вчитель диригує.

*"Коляда" – "Ходить Гарбуз": Обі пісні починаються на ту саму долю, але "Коляду" треба співати двічі, щоб вона тривала так довго, як "Ходить гарбуз".

*"Де ж ти, кицю" – "Пригода киці": Співаючи "Пригоди Киці" зберігати одностайне темпо (не зміняти на "vivace ", де сказано) – або, хай та група, що співає "Де ж ти, кицю", співає тільки під час 1, 2, 5, 6, і 7 рядків "Пригоди Киці", а спочиває під час швидких 3 і 4 рядків. (В такому разі група, що співає "Пригоду Киці" поверталася б до первісного темпу на 5, 6, і 7 рядок.)

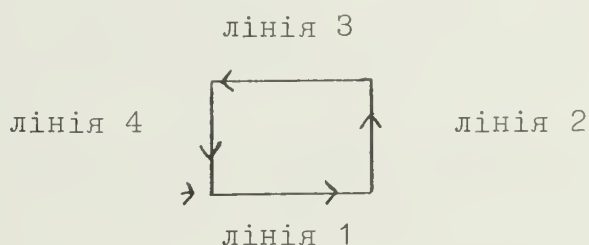
4. Для канонів

Підготовча праця

Прикладами тілесних, ритмічних та словесних ігор учитель приготує учнів до співання канонів.

4. а. Тілесні гри

Наприклад

Кляса вибирає собі чотири відповідні восьмидольні рухи на кожную сторону квадрату. Учитель вибирає чотири групи по чотири учнів. Кожна група виконує рух по квадраті (на підлозі) що вісім долей.

(Починає перша група; по восьми долях вони повертають у другий бік, виконуючи другий рух; третя група входить у квадрат, коли друга група пройшла по першій лінії, а четверта група починає, коли третя група виконала першу восьмидольну фігуру.)

б. Ритмічні канони

i. Канон – плескання-наслідування – учитель з учнями.

гл. Ритм, 3 кл., поняття 15, стратегія к.

ii. Учитель разом з клясою пише ритмічну партитуру канонів (напр. подану) для тілесних чи ритмічних інструментів.

	4				4
ляскання пальцями	4				4
плескіт	4			4	4
ляскання долонею	4	4	4	4	4
тупання	4	4	4	4	4

на два інструменти

на чотири інструменти

-Кляса тричі відчитує та виконує партію на тілесних чи ритмічних інструментах (канони звичайно виконується тричі.)

-Клясу ділиться на дві групи й виконується ритмічних канон (друга група впадає по першому, другому або четвертому такті за першою групою) спершу один раз, а потім тричі.

-Ритмічну партитуру тоді можна виконати на три голоси (три групи) і потім на чотири.

в. Словесні канони

Приповідки, куплети чи вірші можна використовувати як матеріал для канону. Кожну фразу можна вимовити іншим тоном, щоб підкреслити структуру канону.

г. Співані канони

"Коляда" (це найлегший канон)

"Іди, іди, дощику"

"Іде коза"

"Ранок"

"Чи ти спиш" (на 2, 3 або 4 голоси)

Учні вивчають пісню.

-Співання канону виконується в той спосіб, що класа починає співати, а вчитель починає пізніше, створюючи в той спосіб канон. Згодом учитель починає співати, а класа долучується канonom.

-Учитель ділить класу на дві групи і вони по черговому співають канон.

-Коли класа вивчить канон, кожна група співає свою партію тричі.

Поняття:

7. Чергування акордів доводить до тоніки мажорного або мінорного ладів.

Музика:

"Гоп-скок"	<u>Ігри</u>	ч. 18
"Горобець"	<u>Ігри</u>	ч. 32
"Дід і баба"	<u>Ігри</u>	ч. 42
"Прогулянка"	<u>Ігри</u>	ч. 44
"Ой на горі жито"	<u>Ігри</u>	ч. 47
"Літак"	<u>Ігри</u>	ч. 50
"Два півники"	<u>Ігри</u>	ч. 73
"Гей, там на горі"	<u>Ігри</u>	ч. 76
"Іди, дощику"	<u>Ігри</u>	ч. 83
"Чижику"	<u>Ігри</u>	ч. 86
"Бігла Кізка топиться"	<u>Ігри</u>	ч. 88

Пісні з акордами
I і V

"Колискова"	<u>Ігри</u>	ч. 16	} Пісні з акордами I і IV
"Котику сіренький"	<u>Ігри</u>	ч. 19	
"Ой піду я на базар"	<u>Ігри</u>	ч. 24	
"Вийди, вийди, Іванку"	<u>Ігри</u>	ч. 40	
"Подоланочка"	<u>Ігри</u>	ч. 67	
"Сорока-ворона"	<u>Ігри</u>	ч. 72	

Мета: Діти вчаться відрізнати акорди тоніки (I) і доміанти (V чи V₇) або субдоміанти (IV).

Діти вчаться пригравати до пісень акордами тоніки й доміанти або тоніки й субдоміанти і завжди закінчувати пісню тонікою.

Стратегія: Діти вчаться відрізнати акорди тоніки I, V₇ або V.

1. Розпізнавання слухом

Для слухового пізнавання краще вживати акорди I і V₇, бо дітям легше буде відчутти різницю між консонансом і дисонансом цих акордів, чим між консонансами акордів V і I.

- а. Учитель каже дітям, що гратиме різні акорди (на фортепіано або на клявішних гусях). Більшість з них буде акордами I або до-мі-соль, але учні мають прислухатися до акорду, що звучатиме інакше, тобто до акорду V₇.

Учитель мусить уважати, щоб діти не бачили, коли він змінює акорди, а розрізняли їх виключно слухом.

- б. Коли діти навчаться пізнавати дисонантні V₇ акорди, учитель грає довші ряди акордів I і V₇. Учні мають піднести руки, коли наступає зміна на акорд V₇, а опустити руки, коли знов залунає акорд I.

Дітям прийдеться досить довго вправляти, поки вони навчаться розрізняти зміни акордів.

Пригра на клявішних гусях.

2. а. Коли діти добре вивчили котрусь пісню з цього розділу, учитель грає пригру до тої пісні, вживаючи тільки акорд I (до-мі-соль). Діти мають піднести руки, коли почують дисонанс, тобто коли гармонія не годиться.

Учитель їм вияснює, що гармонія не годиться, бо треба якогось іншого акорду як до-мі-соль. Таким акордом є ті-ре-соль. (*Хоч учитель гратиме акорд V_7 на фортепіано чи клявішних гусях, цей акорд він називатиме "ті-ре-соль", бо так буде легше й послідовніше пізніше при праці з мелодичними інструментами.) Діти мають прислухатися до звучання нового акорду V_7 на відповідному місці в пісні. Знову учні мають піднести руки, коли наступить зміна на акорд V_7 . Щоб вони це краще відчули, вчитель наголошує цю зміну.

- б. Учитель показує дітям медіатори на клявішних гусях, які дають акорди I і V_7 у цій пісні. Одна дитина бренькає по струнах, а друга натискає клявіші за дорученням учителя. Він каже "зміна" і учні грають другий акорд. В такий спосіб кляса вивчає зміни акордів.

*Завжди треба починати та кінчати акордом I .

- в. Учитель учить, які акорди треба змінити в даній пісні. Він звертає увагу, що пісня завжди кінчиться акордом до-мі-соль, а нераз і починається цим акордом, бо це – перший акорд, найважливіший у даній тональності. Тоді учні співають, а вчитель показує зміни акордів. Потім він каже двом дітям пригравати до пісні, а словом "зміна" дає знак, що треба перейти на акорд V_7 .

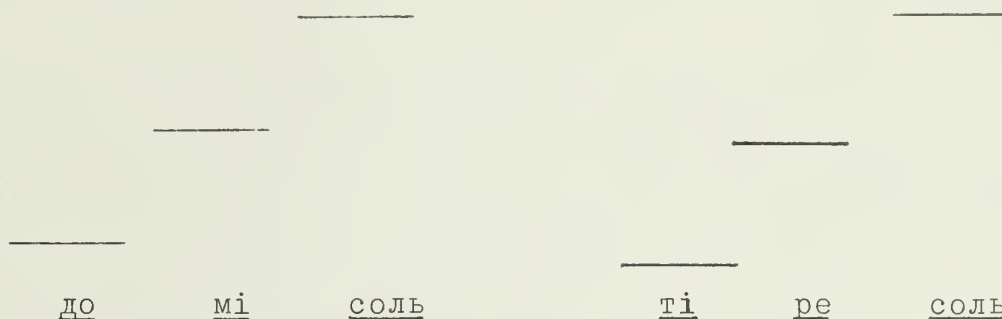
- г. Ціла кляса співає пісню, а малі групи приграють на клявішних гусях, змінюючи акорди де треба. (Спершу вчитель каже коли міняти, а після довгих вправ діти це роблять самі.)

Пригра на мелодичних інструментах

(Мелодичні дзвінки, дзвіночки, металофони, ксилофони)

- *Щоб гармонічний акомпаньямент на мелодичних інструментах легше укладвся, треба вживати домінантний акорд (V) ті-ре-соль, а не домінантний септакорд (V_7).

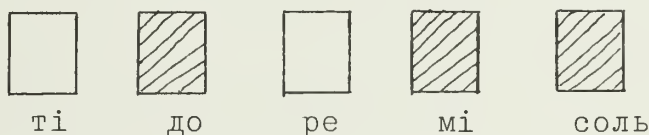
- 3 а. Діти співають наслідуючи акорди до-мі-соль і ті-ре-соль; вживається ручні сигнали для позначення прямої ноти.

Дітям треба звернути увагу на те, що ті-ре є нижче, як до-мі, отже молодія йде вниз, а на мелодичних інструментах рух іде вліво.

- б. Учитель показує дітям, як грати акорди I (до-мі-соль) і V (ті-ре-соль) на мелодичних інструментах.

Клявіші акорду I треба позначити кольоровою стрічкою, щоб дітям було легше пізнати ці ноти й зрозуміти їхнє значення. Якщо вживають дзвіночки, металофон або ксилофон, то треба усунути всі лишні клявіші.

Один учень грає соль для обох акордів, а другий грає то до-мі, то ті-ре відповідно до доручень учителя.

(Учитель повинен плескати та диригувати, а рівночасно казати коли треба змінити акорд. В такий спосіб учні гратимуть тони рівночасно, щоб виходив акорд. Учитель виголошує "зміна" на долю і учні грають новий акорд на наступну долю і грають його, аж учитель знов не виголосить "зміна").

Наприклад:

- в. Діти вивчають чергування акордів для пригри пісні.

(Напр. "Горобець" $\frac{4}{4}$ | | | |)
 | v | v |

Учні по чергово вправляють цю пригру, а ціла класа співає.

Учитель щераз звертає увагу, що пісня кінчиться акордом

- г. Учитель співає пісню й приграє на клявішних гусях, чи на мелодичних інструментах. Учні мають сказати, котрим акордом пісня кінчиться (I). Учні пробують грати на кінці пісні акорд (ті-ре-соль) і перевіряють, чи тоді пісня звучить "закінчено".
- г. В подібний спосіб учитель вчить дітей пригравати до всіх пісень з акордами I - V.

"Гоп-скок" Ігри ч. 18

Для пригри на мелодичних інструментах транспонувати у F мажор

клявішні гуслі

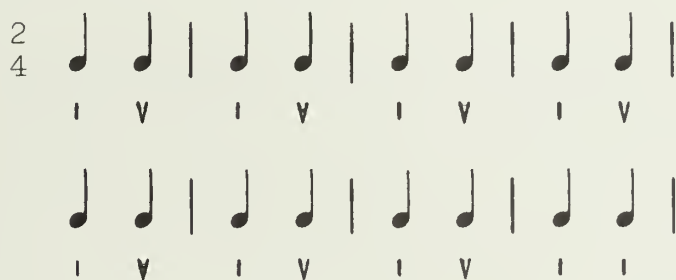
I = 5

V = C₇

I F A C

V E G C грати

"Горобець" Ігри ч. 32

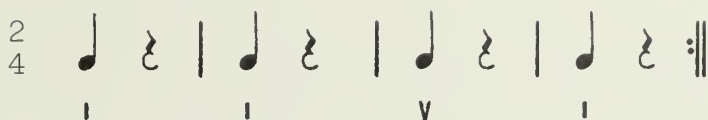
Транспонувати у

F мажор

I F A C (F)

V E G C (C₇)

"Дід і баба" ч. 42

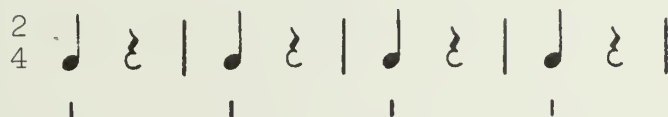

F мажор

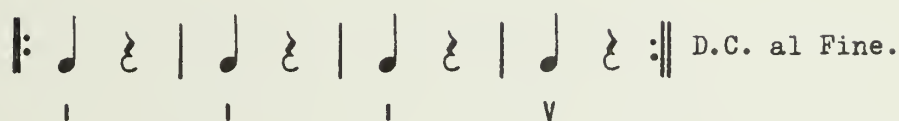
I F A C (F)
V E G C (C₇)

"Прогулянка" Ігри ч. 44

G мажор
I G B D (C)
V F# A D (D₇)

"Ой на горі жито" Ігри ч. 47

Транспонувати у
F мажор

I F A C (F)
V E G C (C₇)

"Літак" Ігри ч. 50

C мажор
I C E G (C)
V B D G (D₇)

"Два півники" Ігри ч. 73

Транспонувати у F мажор

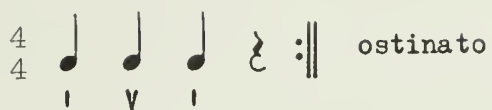
I F A C (F)
V E G C (C₇)

"Гей, там на горі" Ігри ч. 76

G мажор
I G B D (C)
V F# A D (D₇)

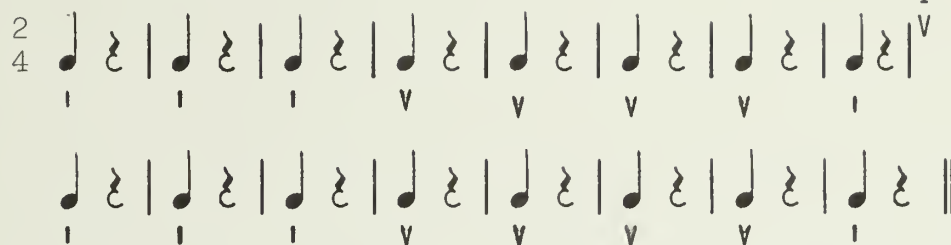
"Іди, іди дощику" Ігри ч. 83

F мажор

I F A C (F)
V E G C (C₇)

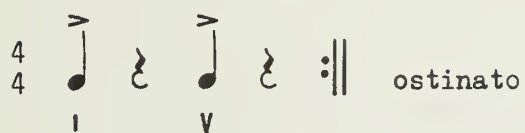
"Чижику" Ігри ч. 86

F мажор

I F A C (F)
V E G C (C₇)

"Бігла кізка топитися" Ігри ч. 88

Транспонувати у
G мажор

I G B D (G)
V F# A D (D₇)

останній такт

Для пісень з акомпаньяментом акордами I і IV.

Уживається процедура, яку подано для пісень з акордами I і V:

1 а та б Учні прислухаються до змін акордів;

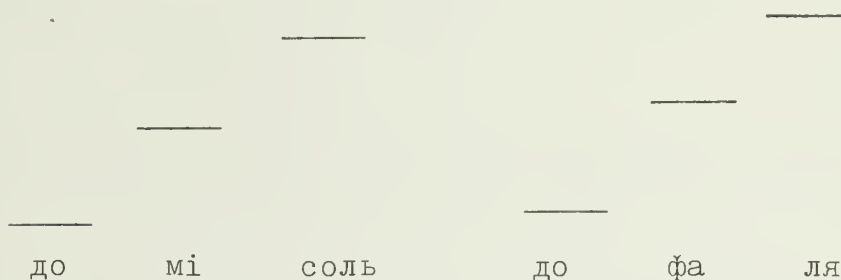
2 а. Учні прислухаються до змін акордів у пісні;

б. Учні вправляють зміни акордів на клявішних гусях;

в. Учні вивчають чергування акордів у котрійсь пісні.

г. Учні приграють на клявішних гусях до пісні.

3 а. Учні співають наслідуючи акорди до-мі-соль і до-фа-ля та рухами вказують напрям нот.

Дітям треба звернути увагу, що фа-ля є вище, як мі-соль, отже в цій зміні мелодія підноситься, а на мелодичних інструментах грається даліше направо.

б. Діти вчатьс я грати акорди до-мі-соль і до-фа-ля на дзвінках чи мелодичних інструментах.

в. Діти вивчають чергування акордів у пригрі.

г. Учні співають пісню та грають пригру.

г. Ця процедура повторюється для свіх пісень з акордами I - IV

Пісні, що вживають тільки акорди I - IV:

"Колискова" Ігри ч. 16

D мінор клявішні гуслі

I	D	F	A	Dm
IV	D	G	B ^b	Gm

"Котику сіренький" Ігри ч. 19

A мінор

I	A	C	E	Am
IV	A	D	F	Dm

"Ой піду я на базар" Ігри ч. 24

C мінор

I	C	E	$\flat$ G	Cm
IV	C	F	A $\flat$	Fm

"Вийди, вийди, Іванку" Ігри ч. 40

E мінор

I	E	G	B	Em
IV	E	A	C	Am

"Подольночка" Ігри, ч. 67

G мінор
I G B^b D Gm
IV G G E^b Cm

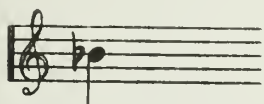
"Сорока-ворона" Ігри ч. 72

D мінор
I D F A Dm
IV D B B^b Gm

Додатки

Увага: Учителі мусять брати під увагу, що в Канаді називається "b", а в Україні (за європейським звичаєм) цей тон називають "h" (га).

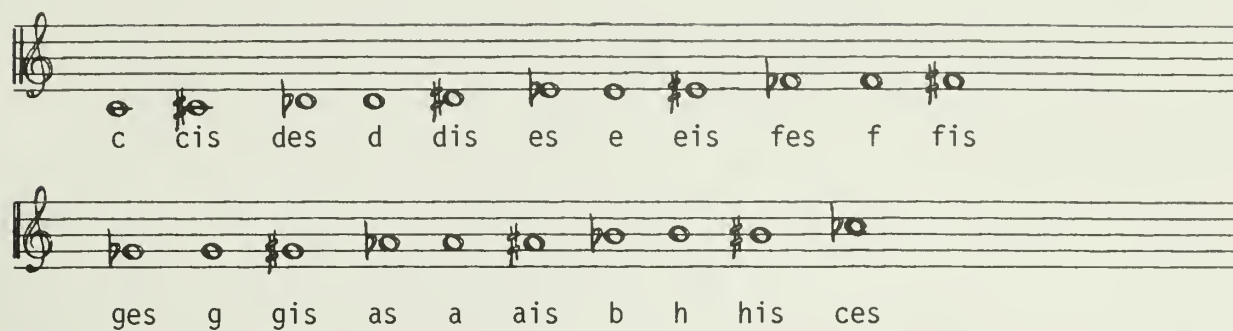

В Канаді називають "b flat ", а в Україні цей тон називають "b" (бе). У цій праці автори дотримуватимуться тут уживаної термінології, але вчителі мусять пам'ятати цю подробицю, коли вживають твори видані в Україні.

У методиці цієї праці система сольфеджіо достосовується до тональності. Буквенні назви (для дзвіночків) мають абсолютне значення.

Таким чином "А" завжди означає тон 440 гц. а "ля" означає шостий ступінь будь-якої гами.

Назви нот:

Вимова:

c	це	fis	фіс
cis	ціс	g	гес
des	дес	gis	гіс
d	де	as	ас
dis	діс	a	а
es	ес	ais	айс
e	е	b	бе
eis	ейс	h	га
fes	фес	his	гіс
f	еф	ces	цес
dur	дур (мажор)		
moll	моль (мінор)		

В Україні, як і в деяких інших краях, ноту ti називають ci.

Розуміння музики – третя класа

Мета: Діти вивчають мелодичний обрис; відкривають темп, колоритне забарвлення й динаміку; відкривають мажорні й мінорні акорди; знаходять повторення й контраст; пізнають форму /АБА/; пізнають стиль музики, якої вони слухають.

Стратегія:

1. "Із сиром пироги" – народна пісня

Мої ясени – Rusalka Records

- Співає Дмитро Гнатюк, сучасний український баритон, що часто виступає в Північній Америці.
- Комічна українська народна пісня.
- Баритон співає в мажорному ладі;
баритон – середній чоловічий голос.
- Декілька стрічок з приспівом, що повторюється:
"Ой чула, чула, чула
Ой чула, чула ти ..."
- Парубок кохає пироги більше, як дівчину.
- Жвавий танцювальний темп, що дещо приповільнюється при кінці.
- Співак часто вживає фермату для посилення драматичного ефекту, зокрема при початку приспіву.
- Кінчає на високу ноту.
- У пригрі широко використанно акордеон /баян/ та смичкові інструменти. Цей акомпаньямент не раз підсилює комічний ефект.
- Басова пригра виконується на контрабасі й літаврах.
При кінці є бій на літаврах.

2а. Sleigh Ride – українська народна пісня

* Silver Burdett book 5, No. 10

- Мелодія та сама, що в пісні "Ой джигуне, джигуне".
- Мінорна мелодія (ltdrrmmmm _- - - - - (la ti do))
типова для українських народних пісень.
- Темп такий, як в українських танцях.

- Вживається різний звуковий кольорит, включно з голосом, фортепіяном, челестю, дзвіночками та дзвінками.
- Гармонія передається двома мелодіями, що розміщені на терцію від себе

= = = = =

спершу: мелодія /А/

вдруге: друга мелодія /Б/ на терцію нижче

втретє: обі мелодії рівночасно /А і Б/

26. "Вальс на льоду" із "Зимового свята" – Прокоф'єв

Композитор: Сергій Прокоф'єв /1891 – 1953/ – широковідомий модерний композитор. Народився в с. Сонцівка в Україні і змалу виявляв любов до музики /його мати була піаністкою/. В шість років Прокоф'єв скомпонував вальс, рондо, два марші і галоп для фортепіяно, а в дев'ять років він написав триактну оперу "Велет". Прокоф'єв був блискучим піаністом і композитором фортепіанних концертів, симфоній та музики для дітей, яких він розумів і любив. /Прокоф'єв – автор відомого твору "Петрусь і вовк"./

Його музика мелодійна й забарвлена жвавим гумором. Цей гумор буває то добродушним і привітним, то зухвалим, він промовляє безпосередньо до слухача своєю простотою і щирістю.

Музика:

"Вальс на льоду" написано у формі рондо АБАВА. Всі три мелодії виразні й барвисті, а інтерлюдії між стрічками чітко відмежовують одну мелодію від другої.

- В частині А скрипка грає мелодію, а її скріплює валторня і гобой; у частині Б грають флейти, гобої і дзвіночки; у частині В фаготи й альти повторюють мелодію в низькому діапазоні.

- У поодиноких частинах виступають різні ударні інструменти:

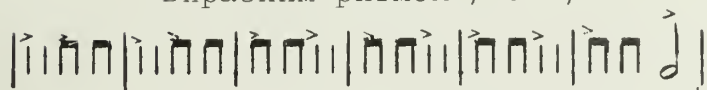
А : решето /барабан/

інтерлюдія й кода : бубон

кінець: трикутник і тарілки

3. "Аркан"

- Аркан - український народний танець із Карпат; традиційно чоловіки виконують його колом.
- дводольний метр.
- У "Аркані" повторюються симетричні музичні речення з виразним ритмом /ноти/

і виразним мелодичним обрисом.

4. Норвезький танець "Галінг" - Гріг

Композитор: Гріг - норвезький національний композитор і представник своєї батьківщини в світовій музиці; його композиції широко використовують норвезьку народну музику.

Музика: У "Галінг" Гріг використав норвезький народний парний танець; тут чоловіки можуть почергово виконувати складні кроки і так показати свій хист.

- У цій композиції видно світлий, сильно акцентований характер норвезьких народних мелодій.
- Пригра наслідує гудіння дуди /волинки/.

5. "Марш карликів" - Гріг

* Bowmar Orchestral Library #52

- див. плян лекції

6. "Місяць на небі"

- народна пісня.
- В деяких околицях народні пісні виконувалися унісоном, але й їх обробили композитори на хорове виконання з інструментальною пригрою. Найчастіше до народних пісень пригравали на кобзі, бандурі й скрипці.
 - Мінорний лад.
 - Тридольний метр.
 - Пісня має широкий діапазон і в мелодичній лінії бувають широкі стрибки.

Перша версія - мелодія унісоном, без пригри; дитячий голос.

Друга версія - жіноче тріо /С, С, А/ з пригрою на бандурі.

- фермата й уповільнення в третій стрічці.

Бандура – народний щипковий інструмент з 6-14 басовими струнами на грифі і до 50 коротших струн /приструнків/ на деці; застосовується для акомпанювання і до гри сольо.

7. "Казка" з "Музики для дітей" тв. 65 – Прокоф'єв

Композитор: Прокоф'єв – див. 3 кл., ч. 26

Інструмент: Фортепіано

Музика: Казку передано музичними засобами; має фантастичний характер.

- Сильний мотив для лівої руки /бас/
- переходить до правої руки /сопран/ і повертається до лівої руки.
- тридольний метр $\frac{3}{4}$.
- у середній частині є стрибки в октаву, що збільшують фантастичний ефект.
- При кінці пісні повторюється той сам мотив, що й на початку.

8. "Ведмежий танець" із "Угорських ескізів" – Бела Барток

Композитор: Народився 1881 р. в угорському придунайському містечку.

Його батьки були талановитими музикантами і в такій родині чотирирічний Бела умів грати сорок пісень одним пальцем на фортепіано з пам'яті.

- Барток публічно виконував свої композиції, коли йому було 10 років. Він зацікавився угорською народною музикою і вона мала великий вплив на його композиції з вільними ритмами, грецькими ладами, змінами темпу та змінними примітивними мелодіями.
- Цей твір є яскравим прикладом сили, енергії, дикої, майже варварської, чисто-суворої мелодики, яка характеризує угорську музику. Хоч цей твір був спершу написаний як фортепіанний твір для дітей, у оркестровці відчувається певний брак тональності і вжиток дисонансу та модерних гармоній. /Твір написано 1908 р./
- Настрій твору схильований і напружений. Відчувається сила, і діти можуть уявити собі різні незвичайні картини /до і після того, як вони дізнаються, як твір називається/.

Звернути увагу на:

гострі, сильно акцентовані тони,
голосна, пронизлива музика,
тони, що швидко повторюються,
дуже швидкий темп,
раптові переходи від дуже високих до дуже низьких
тонів,
схвильованість.

- Темп дуже швидкий, але іноді він стає повільнішим, а раз навіть зовсім зупиняється.
- Слідкуйте за дисонантними /напруженими/ звуками.
- Використання дуже різnorodних симфонічних інструментів.
Увага: Вступ – голосне гудіння /тремоло/ віолончель і контрабасів, а тоді чотири голосні звуки туби й літавр.
 - низькі туби й тромбони,
 - чисті тони вальторень,
 - носовий звук гобоїв,
 - гострі мелодії флейтів,
 - гриміння літавр,
 - ричання фагота й контрфагота,
 - чистий дзвін трикутника,
 - ксилофон.

9. "Вечірня пісня" – Стеценко

Композитор: Кирило Стеценко /1882 – 1922/

- Композитор глибоко відчував українську народну музику і написав багато чудових обробок народних пісень.
- Він здобув музичну освіту, м. ін. у Музично-драматичній школі М. Лисенка; навчав співу, диригував хорами, писав рецензії; Стеценко – співосновник музичного видавництва "Кобзар".
- Стеценко – автор сольових, хорових /світських і церковних/ творів, а також музики для театру; його найвідоміший твір – "Вечірня пісня"; він написав оперу для дітей "Лисичка, Котик і Півник".
- Стиль його композицій – ліричний з гладкою голосовою партією та милозвучними гармоніями.
- Під кінець свого життя прийняв ієрейські свячення.

Музика: "Вечірня пісня" написана в стилі романсу.
/Спочатку романс був композицією для сольо голосу до літературного тексту з інструментальною пригрою./

- дуже мелодична.
- багата гармонія (S, S, A).
- той сам приспів повторюється після кожної стрічки.

10. "Кину кужіль на полицю" - обробка М. Лобка
- Українська народна пісня.
 - Широковідому мелодію оброблено на шість ладів /мотив і п'ять варіацій/, які показують гнучкість бандури.
 1. /мотив/ - Чотиритактова ффраза, повторюється, а тоді виконується у відповідному мінорі і ще раз повторюється.
 2. /перша варіація/ - мелодію виконується швидкими розчленованими акордами.
 3. /друга варіація/ - ритм мелодії дещо змінюється /синкопа/, а мелодію виконується у вищому регістрі 8va-----.
 4. /третя варіація/ - мелодію виконується терціями з поодинокую нотою між кожною мелодичною нотою /ритм /.
 5. /четверта варіація/ - мелодію виконується поодинокими нотами з висхідними й низхідними глісандами.
 - Інструмент: Бандура - народний дерев'яний інструмент. На верхній плоскій частині /деці/ і видовженій шийці /грифі/ натягають металеві струни, які граючи торкають пучками пальців і нігтями. На давніх бандурах було 12 струн, але в сучасних їх буває до 58. Довгі струни /їх буває від 8 до 14/ це баси, або "бунти", а короткі - приструнки.

11. Концерт для струнних інструментів і мандоліни - Вівальді
Композитор: Антоніо Вівальді - італійський скрипаль і композитор /1675 - 1741/ написав багато творів для струнних інструментів.

Музика: Концерт - композиція для соліста й оркестри. Сольова партія звичайно складна і дає солістові нагоду виявити свою віртуозність. Іноді соліст грає сольо, іноді грає тільки оркестра, а знов часом вони грають разом.

- Найважливіший інструмент у цій композиції - мандоліна. Це малий струний інструмент, на якому грають при допомозі плектра - медіатора, який тримають між пальцями і ним швидко вдаряють по струнах, щоб добути дрижачий ефект. Мандоліна має 8 струн, які настроєні парами.
- Оркестра складається виключно із смичкових інструментів.
- Мелодію мандоліни чути:
 - а. сольо /саму/,
 - б. в двох партіях,
 - в. друга мандоліна повторює мотив.

Плян лекції: третя кляса

Плян лекції: Е. Гріг. "Марш карликів"

1. Потрібні матеріяли: платівка – Bowmar Orchestral Library #52
2. Розповідь про композитора.

Норвезький композитор Едвард Гріг (1843–1907) почав вчитися грати на фортепіано маючи шість років, а komponувати – маючи дев'ять. Тому що він був дуже здібним, він поїхав студіювати в Ляйпцігській консерваторії, де були студіювали славні європейські композитори. Коли він закінчив свої студії в Німеччині він постановив komponувати таку музику, що віддзеркалювала б дух Норвегії та норвежців. Він вчив гру на інструментах та композицію, а в 1874 році норвезький уряд признав йому малу пенсію, щоб він міг присвятити всі свої зусилля komponуванню. Його твори стали відомі по цілій Європі. Вони майже всі були під впливом норвезьких народних мелодій і ритмів, отже вони мають норвезький дух. Його найвідомішим твором є сюїта "Пер Гюнт", яку він написав до драми Ібсена.

3. Розповідь про "Марш карликів"

Одного вечора карлики сходять з гори, щоб обдурювати людей, що живуть у долині. На галявині вони бачать чудовий танець королеви-феї, яка з іншими феями сходить із бабок, щоб влаштувати прийом при дворі і гратися при світлі місяця. То вони величаво ширяють, то легенько підструбують. Карлики очам своїм не вірять, і справді, двір фей зникає з перед їхніх очей. Тоді карлики стрибають та гасяють навколо мухоморів, гойдаються на стеблах трави, сповзають по гладких камінцях і шуткують. Але коли починає на світ благословитись, карлики тікають у свої темні похмурі гори і ждуть повороту темряви.

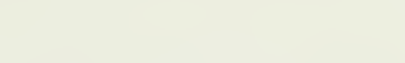
4. а. Учитель каже, що заграє платівку "Маршу карликів", що музикою передає цю сценку. Він питається дітей, яку музику вони сподіваються почути про королеву-фею, а яку про гуляння карликів. Тут треба заохочувати, щоб учні кольоритно висловлювались.

- б. Учитель грає платівку. Діти мають піднести руки, коли їм здається, що королева-фея танцює.
(Учитель може допомогти, піднісши свою руку, коли приходить ця частина.)
- в. Чи музика така, як діти сподівалися? Усі обговорюють, як поодинокі частини композиції підходять до історії.
1. частина: Дивовижна, жартівлива музика, що зображує бігання, стрибання чи викрутаси карликів.
 2. частина: Левада. Спокійна, поважна музика, що змальовує королеву фею, її спокійний танок і її двір.
 3. частина: Те саме, що в першій частині. Учитель каже дітям, що кожен частину позначається буквою, а тоді допомагає дітям відкрити, що тут є форма АБА.
- г. Відбувається розмова про інструменти, які вживається в частинах А і Б і як це помагає змальовувати карликів чи фей.
- г. і. Учні відграють частину Б, виконуючи відповідні рухи
- іі. Друга група учнів грає роль карликів у частині А.
- ііі. Діти міняються ролями, щоб усі відіграли обі ролі й так краще відчували музику. (Повторити скільки разів треба.)
- д. Під час грання цілого твору діти відграють будь-яку роль.

Поняття:

Музичні фрази можуть бути короткими або довгими і можуть організувати музику.

Музика:

"Горобець у зимі"	Жайворонок ч. 2	
	/тільки перші дві стрічки/	
"Дощик"	Жайворонок ч. 6	
"Мишачі танці"	Жайворонок ч. 8	
"Зайчик в житі"	Жайворонок ч. 40 або	
"Ой на горі жито"	Ігри ч. 47	
"Тече вода"	Жайворонок ч. 45	
"Дощик"	Жайворонок ч. 52	
"Що будемо їсти"	Ігри ч. 55	
"Подольночка"	Ігри ч. 67	
"Гоп, гоп, гоп"	Ігри ч. 46	
"Два півники"	Ігри ч. 73	

Мета: Учні вчаться, що фрази можуть бути різної довжини, як позначувати довжину фраз і розрізнявати фразову організацію різних творів.

Стратегії:

- 1а. Учитель пригадує, що в музичних творах бувають фрази різної довжини. Він пропонує учням слідкувати за фразовими лініями на таблиці і розпізнати довжину фраз у "Дощику".
Табличка:

Учитель водить паличкою по таблиці й каже учням проводити пальцями /на парті перед ними/ під час слухання "Дощика" /грає плівка або вчитель співає/.

*Звернути увагу, щоб учні виконували рухи зліва вправо.

- 1б. Учні знов слухають заплучивши очі і без руху руками. Тоді вчитель питається, чи довжина фраз однакова. Він допомагає їм збагнути, що перші дві фрази короткі, а наступні дві довгі.

- 1в. Діти вивчають пісню по фразі.
- 2а. Учитель грає чи співає "Мишачі танці", а учні прислухаються до довжини фраз. Підкреслюється закінчення фраз.
- 2б. i. Пісню вивчають фразами.
 ii. Учитель питає дітей, чи фрази однакової довжини, чи неоднакової.
- 2в. i. Діти вимахують руками в повітрі до фраз під час співання пісні.
- ii. Дискусія - Учитель допомагає дітям відкрити, що останні дві фрази короткі, а перша - довга.
- iii. Кожна дитина позначує фрази на папері, або на карточці, що можна стирати.
 отже:

3. Діти вивчають інші пісні при допомозі однієї з вищенаведених стратегій. Це включає читання, писання і гру довжини поодиноких фраз.

4а. Учні прислухаються до довжини фраз у пісні "Два півники" і стараються встановити, чи вони однакової довжини, чи неоднакової /однакової/.

4б. Дискусія - "Два півники" різняться від інших пісень з цієї частини, бо всі фрази однакової довжини.

4в. Учитель каже дітям передати рухом однакову довжину фраз. Наприклад:

Учні стають прямими рядами під час наступних рухів.

1 фраза - 8 кроків вправо

2 фраза - 8 кроків вліво і т. д.

4г. Визначають різні інструментальні партії для пригри до "Двох півників". /Вони восьмидольні і їх треба виконувати чотири рази./

Наприклад:

трикутник									
решето									
барабан									

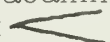
- 4г. Учні komponують власну чотиритактову інструментальну пригру, яку повторяють до кожної фрази пісні.
- 5а. Діти komponують власні звукові фрази в межах даної структури. Їм треба дати різні можливості чи альтернативи для їхнього "звукового твору". Вони можуть робити фрази або короткі, або довгі – як їм захочеться.
- Для добування звуків учні можуть принести різні відповідні предмети з дому: Наприклад бляшанку можна скребти, вдаряти по ній /деревом чи металом/, чи качати її по столі. Коробкою, яку наповнили кораликами, насінням чи горохом, можна трясти чи вдаряти в неї.
- Наприклад:

звуковий твір на металофон /довжина однієї фрази/:

вдарити один високий клявіш	рівночасно вдарити два низькі кля- віші	дуже голо- сно вдари- ти два се- редні кля- віші	один ви- сокий кля- віш ударя- ють кілька- кратно де- decrescendo
--------------------------------	--	--	--

Наприклад:

твір для барабана /одна фраза/

вдарити двічі тихо	барабанний бій 	один удар sfz	три удари біля краю або в оби- чайку
-----------------------	---	-------------------------	---

- 5б. і. Учні пропонують, щоб вони заграли свої твори клясі.
- Почергово позначають фрази /чи дітей/ Б, В, Г, Г', Д.
- іі. Впроваджують рондо із сталою частиною А, яку виконують між контрастивними частинами, тобто А Б А В А Г А Г' А Д А.
- ііі. Ціла кляса вивчає частину А, таку, що можна виконувати без інструментів. Наприклад:

говорять:

					
ш----	ш----	тру	тру	тру	Х /плескіт/
					
го-я	го-я	го-я	гой.		

* /При "ш" учні ставлять вказуючих палець на уста. /

iv. Виконують рондо. Діти мусять пам'ятати, що кожна нова частина мусить починатися точно на наступну долю.

6. Щоб перевірити, чи учні збагнули довжину фраз, можна вживати табличку, на якій намальовано взірці довжини відомих фраз. Учитель грає ці відомі пісні, а учні мають відчутти фрази і порівняти їхню довжину. Тоді на табличці вибирають взірць, що відповідає даній пісні. Можна вжити пісень шість із цієї одиниці.

Зразок таблички

Пісні:

1. "Горобець в зимі" /Г/
2. "Гоп, гоп, гоп" /В/
"Зайчик в житі" /В/
3. "Мишачі танці" /А/
4. "Два півники" /Г/
5. "Що будемо їсти" /Б/

Поняття:

12. Музичні фрази або частини можуть повторятися, або можуть частинно мінятися.
13. Повторення й контраст дають формальну єдність і різnorodність музичному творові.

Музика:

"Ведмежий танець" – "Угорські ескізи" – Барток

Adventures in Music - grade 3

"Тропак" – "Лускунчик" – Чайковський

"Вийди, вийди, Іванку"

"Вечірня пісня"

Мета: Діти вивчають повторення й контраст у різних творах і відтворюють їх у своїх власних композиціях. Вони записуватимуть форму буквами, а рухами покажуть, що вони можуть пізнавати повторені й контрастні частини.

Стратегії:

- 1а. і. Учитель грає на фортепіано /або з магнітофонної плівки/ уривок мелодії "Ведмежого танцю".

- ii. На дошці пушуть ритмічну таблицю, і учні плещуть у такт, коли мелодію грають знову. / Тому що темп $\frac{2}{2}$ дуже різкий, мелодію переписано в ритмі $\frac{2}{4}$, щоб учням було легше читати./

- 1б. Учитель вияснює, що мелодія повториться кілька разів. Учні мають рахувати на пальцях /вчитель провадить/ скільки разів мелодія повториться в пісні. Тоді грають пісню й рахують разом /5 разів/.

* Перед кожним повторенням чути тремоло струнних інструментів.

- 1в. Під проводом учителя діти відкривають, що повторення мелодії дало єдність творові, а різноманітність походила від різного кольориту /різні інструменти/.

- 1г. і. При допомозі поданої таблиці слідкують, котрий інструмент виконує мелодію в даний момент /запис прослухують знов/:
- A₁ - гобої й фаґоти,
 - A₂ - вальторні й фаґоти,
 - A₃ - флейта й кларинет /прислухатися й до трикутника/,
 - A₄ - флейти, кларинет і труби,
 - A₅ - гобої й фаґоти.
- Останні ноти виконує контр-фаґот.

* Учитель показує малюнки вищезгаданих інструментів, і дещо розповідає про них, заки вживатиме цю таблицю. Він грає відповідні частини із платівки "Instruments of the Orchestra".

ii. Учні мають нагоду вказувати на відповідні малюнки.

2а. Учитель грає "Тропак". Учні мають піднести руку, коли музика зміниться. Їх питають, чи вони чули, як якась частина повторилася. Учитель допомагає дітям висловити, що "Тропак" є у формі АБА.

2б. При допомозі відповідних рухів вивчають форму "Тропака".
Наприклад:

А – напереміну тупання й плескання до такту,
Б – ласкання (patschen) – /то ліва, то права рука ласкає по колінах – до такту/,
А – напереміну тупання й плескання до такту,
Кода – трясуть решетом, маракасами або брязкальцями.

2в. Цей рух можна виконувати, якщо учні знають українські танці:

i. Повторення лекції про довжину фраз у відношенні до частини А "Тропака".

долі 4 4 8

А – перші дві фрази: випад – /тупнути, поворот на другу ноту, 3 і 4 і звичайний крок – двічі /похід складний//;

довга фраза: угинання /права нога до коліна, копнути, ліва нога до коліна, копнути/ вісім разів – усе чотири рази;

Б – крок-сування – чотири рази вправо, чотири рази вліво і т. д. – шість разів;

А – так само, як перед тим, лиш два рази;

Кода – голубчик – пари крутяться взявшись за руки, або за стан.

3. Вивчають "Вийди, вийди, Іванку" підкреслюючи повторення й контраст у формі АБА. Учитель звертає увагу на ті елементи, що об'єднують і на ті елементи, що урізноманітнюють твір.

4. На подібний лад вивчають або повторюють форму АБ "Вечірньої пісні".

5а. Дискусія

Учням пригадують, що в музичному творі може бути повторення й контраст. Окреслюють і обговорюють значення повторення /то саме/. Контраст окреслюють при помочі прикладів-протиставлень: високе – низьке, голосне – тихе, швидке – повільне, веселе – сумне, наголошене – ненаголошене, дводольний розмір – тридольний розмір.

- 5б. Учнів гуртують парами. Перший учень komponує чотирифразну частину А. У межах цієї частини повинно бути якесь повторення. Це можна досягнути при помочі інструментальних і неінструментальних звуків. Обидва учні обговорюють частину А з погляду високе – низьке, голосне – тихе, швидке – повільне і т. д. Тоді другий учень komponує частину Б, яка має якнайбільше різнитися від частини А.

Коли кожна пара настільки опанувала свої партії, що може виконати їх перед класом, учитель дає учням рамці, в яких ці композиції виконуються.

Наприклад:

А Б

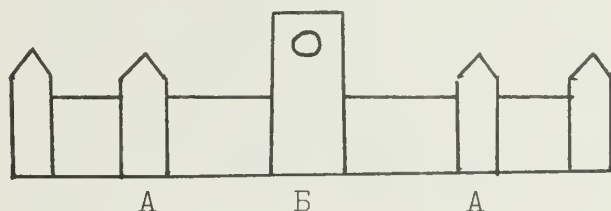
А Б А

А А Б А

А Б А Б

або А і Б рівночасно /тільки якщо учні можуть зосередити свою увагу/.

6. Форма в інших видах мистецтва
- 6а. Плястичне мистецтво – писанки бувають у формі АБА.
- 6б. Архітектура – будинок Парляменту в Оттаві.

- 6в. Образотворче мистецтво – малюнки форми АБ:
- "Will he or won't he?" Kurelek #7 in Prairie Boy's Winter.
- "Haying" - Kurelek #9 in Prairie Boy's Summer.
- 6г. Поезія.

Експресія - третя кляса

Поняття:

12. Темп дає музиці настрій.
13. Динамічні зміни додають до ефекту музики.

Музика:

/для слухання/

"Чому кіт умивається після
сніданку"

Дитячі пісні і казки

"Ведмідик і той, що живе в річці"

Дитячі пісні і казки

"Сонечко"

Дитячі пісні і казки

"Ой літечко-літо"

Качечка-прачечка

"Пісня юних мандрівників"

Качечка-прачечка

"Свіжої сили набралися"

Качечка-прачечка

"Українські мелодії"

Державний український
народний хор ім. Г. Г.

Верьовки Мелодия No. 33CM - 03367/
68

"Гагілка"

"

"Коломийки"

"

"Веснянки"

"

"Ой чий то кінь стоїть"

"

"Changing of the Guard"(Carmen Suite #2)

Adventures in Music grade 3

"Waltz on the Ice"(Winter Holiday)

"

"Tarantella"(The Fantastic Toyshop)

"

"Semper Fidelis"

"

"March"(Ballet Suite)

"

"In the Hall of the Mountain King"(Peer
Gynt Suite #1)

"

Мета: Діти вивчають різні темпи та зміни темпу і пов'язують темп із словами та музичними символами. Учні пізнають різні динамічні рівні та зміни динаміки і пов'язують динаміку з виразистими словами та нотними символами. Вони пізнають, як темп і динаміка збільшують виразність музики, надаючи їй відповідний настрій.

Стратегії:

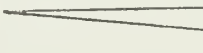
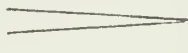
Учні слухають різnorodні музичні твори, у яких темп і динаміка додають до виразності. Наслідком розмов та дискусій діти краще зрозуміють, функцію цих чинників і краще розуміють експресію музики.

Заняття

1. Темп:

- рух тіла - льокомоція, телесні інструменти, драматизація.
- гра на інструментах - позначення ритму, вираження **accelerando** /прискорюючи/ і **ritardando** /уповільнюючи/.
- читання - пізнавання й реагування на **ritardando**, **accelerando** і символ фермати.
- письмо - писати || || || || на **accelerando**
|| || || || на **ritardando** і
щоб зазначити, що доля зупиняється і задержується.
- спів - розуміння й виконання **accelerando**, **ritardando** й фермату.
- творчість - звукові твори /ритмічні чи мелодичні/, якими учні виявляють розуміння темпу й змін темпу.

2. Динаміка:

- рух тіла - висловити раптовні чи поступенні зміни динаміки.
- гра на інструментах - ритмічна чи мелодична пригра на відповідному динамічному рівні.
- читання - символи **p**, **f**, **mp**, **mf**, **pp**, **ff**, , , таблиці, на яких позначено динамічний рух твору.
- письмо - позначення динамічних змін відповідними символами - таблиці, що подають динаміку твору.
- спів - виконання пісні на відповідному динамічному рівні /згідно з нотами/.
- творчість - компонування ритмічних чи мелодичних творів, щоб показати динаміку та її заміни. - компонування пригри /ритмічної чи мелодичної/, що відповідає динаміці твору.

У творах звертати увагу на:

"Чому кіт" - експресивність голосу робить оповідання цікавішим.

"Ведмедик" - оповідання, музика, звуки оточення.

"Сонечко" - зміни темпу

"Українські мелодії" - зміни темпу

"Гагілка" - зміни темпу, *p, f*

"Коломийка" - прискорюючи (*accelerando*)

"Веснянка" - зміни динаміки

"Ой чий то кінь стоїть" - *p* уповільнюючи (*ritardando*)

"Changing of the Guard" - *ppp* $\rightarrow$ *p* $\rightarrow$ *f* $\rightarrow$ *ff* $\rightarrow$ *fff* $\rightarrow$ *pp*

"Waltz on the Ice" - *ritardando* в інтерлюдіях чи змінах трьох мелодій

"Тарантеля" - сталий темп, акценти, *sforzando*, раптовні динамічні зміни з *ff* до *pp*, *Crescendo*

"Semper fidelis" - *ff* $\rightarrow$ *fff* сильні акценти, у третьому мотиві: *p* $\rightarrow$ *f* $\rightarrow$ *ff*

"Марш" - у першому мотиві: *f*, у другому: *f*, *p* при повторенні, у третьому: контраст *p*, *f* $\rightarrow$ *ff*

Поняття:

14. Коли грають на музичних інструментах /дмухи, смичком, перебираючи струни, вдаряючи по струнах, драпаючи чи трясучи/ витворюються різні кольорити.

Музика:

/до слухання/

"Instruments of the Orchestra" - Bowmar /платівка і таблиці/

"Троїста музика" - Державний український народний хор ім. Г. Г. Верьовки Мелодия No. 33CM - 02707/08

"Гуцульські наспіви" - " " "

"Качечка- прачечка"

Інші твори з частини до слухання

Стратегії:

- 1а. Дають волю думкам, щоб записати якнайбільше слів, що описують звуки /включно із звуковідтворенням /ономатопея//, наприклад: свист, крик, хруп, сьорб, рев, тріск, грим, хляп, мекання, цик, гудіння, бриніння.
- 1б. Учні стараються відтворити якнайбільше з цих звуків.
- 1в. Учитель вияснює, що кожен звук має особливості, що відрізняють їх; діти вивчають слово "кольорит".

- 1г. Гра: Щоб учні зрозуміли, що кожен голос має свій кольорит, класа старається пізнати голос якогось індивіда. Один учень каже слово "кольорит" вголос, а класа із заплученими очима слухає й на підставі кольориту голосу вгадує хто говорив. Учитель підкреслює, що саме на підставі кольориту голосу можна було пізнати, хто промовив. Він вияснює, що кольорит – виключно слухове явище.
- 1г. Учитель грає звукозапис /наприклад: "Качечка-прачечка"/ і пропонує учням розпізнати інструменти. Коли вони їх пізнають, знову ж пригадує, що інструменти можна розрізнити за їхнім кольоритом.
- 2а. На інструментах можна по-різному грати – перебирати, трясти, вдаряти, дути, скребти і т. д. Учні самі виготовляють інструменти і грають на них якийсь твір у класі.
- 2б. і. При допоміж таблиць **Bowmar** учитель знайомить класу з котроюсь родиною інструментів /наприклад: дерев'яні духові інструменти/. Учні мають сказати, як на таких інструментах грають /дмуть/. Тоді учні вивчають назву даної родини інструментів.
- ii. Грають платівки **Bowmar** , зокрема записи інструментів цієї родини.
- 2в. При допоміж процедури ч. 2 учнів знайомлять із кожною родиною інструментів /струнних, ударних, духових/.
- 3а. Учитель знайомить учнів із виглядом та звучанням народних інструментів при допоміж таблиць і звукозаписів.
- 3б. Учитель запрошує осіб з громади /наприклад батьків чи музикантів/, щоб прийшли до класу та заграли на народних та симфонічних інструментах.
4. Учні слухають інші звукозаписи інструментів, а тоді обговорюють ці інструменти і як на них грають.

СПІВ З ПАМ'ЯТІ

Навчання пісні з пам'яті

- А. Учитель повинен сам старанно й точно приготувати пісню. Він повинен спробувати заспівати собі цілу пісню з пам'яті. Чи він може віспівати її по одній фразі, починаючи з різних місць у пісні?
- Б. Вибравши відповідну тональність, учитель співає пісню учням /без пригри/. У такий спосіб нав'язується близькість між учителем та дітьми.
- В. Пісню треба співати "легко", тобто безпосередньо, без штучности чи манірности. Це не значиться, що можна занехати інтерпретацію чи динамічні зміни. Навпаки, вчитель повинен старатися збагнути й передати настрій пісні.
- Г. Пісню передається як цілість. Її нероз можна дуже природно представити; іноді додається короткий вступ при допомозі оповідання чи картинки. Відспівують цілу пісню кількакратно по фразі - спершу вчитель, тоді вчитель разом з учнями, а врешті самі учні. Ця частина лекції повинна відбуватись дуже природно, приємно та рухливо.
До цієї справи можна підійти оригінально: питання, відповіді, перегруповка фраз, або навіть цілковитий відхід від фрази. Хай пісня підкаже методу.
- Г. Врешті учні самі повинні зуміти відспівати цілу пісню.
Треба пам'ятати, що треба багато співати, заки дитина вповні засвоїть пісню, отже може прийдеється кількакратно повторювати і співати її часто.
Якщо учитель дав добрий приклад /зразок/, то діти співатимуть легким одностайним тоном, жвавим ритмом, чітко вимовляючи і співаючи в тон.

Тут подані методичні думки ніяк не вичерпують справи, але вони є спробою підкреслити найважливіші думки, а учитель сам може розвивати їх де треба.

Взято з праці: The New Approach to Music - primary division
Ontario Institute for Studies in Education
Harvey, Perrin, Betty Kovacs, Frank Daley, Nan Allin.

Мелодія - третя кляса

Поняття:

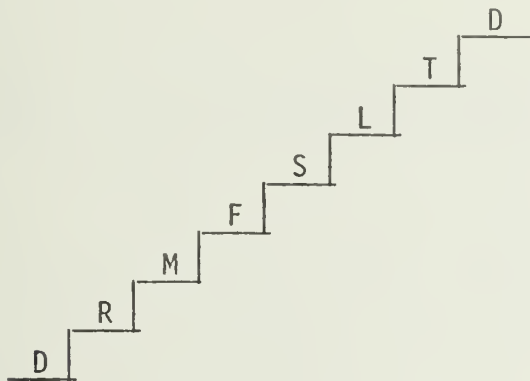
11. Звукоряд /гама/ - це організація тонів різної висоти.

Мета: Діти вивчають той порядок тонів, що творить мажорний звукоряд /мажорну гаму/. Вони вчаться співати, грати, відчитувати й писати мажорну висхідну й низхідну гаму в тональностях C, F і G.

Стратегії:

1а. Вивчають або повторюють пісню "Do Re Mi" із "The Sound of Music".

1б. і. Діти вчаться співати гаму сольфеджовими складами, вживаючи таблицю тонів та півтонів.

* Спершу вивчають висхідний звукоряд. Коли учні його добре засвоїли, тоді впроваджують низхідний.

ii. Учитель каже учням виконувати рухи руками неначе вони піднімаються по драбині; у такий спосіб учні краще відчують висхідний рух, а згодом низхідний рух тонів звукоряду.

Довільне: Звукоряд співають виконуючи ручні сигнали "Curwen Hand Signals".

2а. Учитель наклеює стрічки /masking tape/ на долівці у формі великого нотного стану /нотоносця/ і пропонує групам 8-12 учнів ходити по нотах C-мажорного звукоряду і співати сольфеджовими складами.

* Учнім треба звернути увагу на чергування нот на лініях і між лініями нотоносця.

2б. Діти вчаться співати С-мажорний звукоряд з нот великого нотоносця на таблиці чи дошці. Учитель показує на кожну ноту, яку діти співають. Тоді поодинокі учні мають нагоду вказувати на ноти і в такий спосіб краще познайомитися з нотами цього звукоряду.

2в. Вивчають нотний правопис С-мажорного звукоряду на повстаній таблиці вживаючи карточки чи магнетні гудзики на дошці, а також на папері з /великим/ нотоносцем. Учитель підкреслює, що до С-мажорної гама є на першій додатковій лінії під нотним станом, а дальші ноти пишуться по чергово між лініями і на них. Треба звертати увагу, щоб учні писали зліва вправо і розміщували ноти рівномірно.

2г. Учні грають звукоряд на мелодичних інструментах.

3а. Не вводячи ніяких змін у мелодичних інструментах, учитель пропонує учням заграли й заспівати інший звукоряд – F-мажор. Він вияснює, що у F-мажорі F є до. Учні відкривають, що у звукоряді щось не в порядку – четвертий тон /фа/ надто високий. Тоді вчитель вияснює, що бемоль /b/ обнижує звучання тону. Отже, щоб знизити звучання якогось тону пишуть бемоль. Учитель показує, як виглядає бемоль, а тоді змінює клявіш В на В^b. Тепер учні знов грають свукоряд F-мажор.

Дискусія Учні засвоюють точне чергування тонів звукоряду F-мажор, звертаючи особливу увагу на В^b.

3б. Вживають ту саму процедуру, що в 2б.

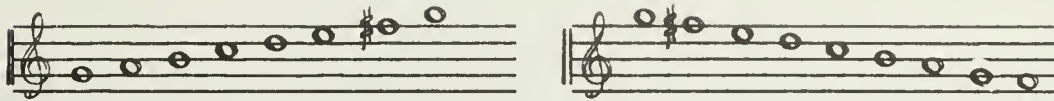
3в. Вживають ту саму процедуру, що в 2в.

3г. Вживають ту саму процедуру, що в 2г.

*Учитель звертає увагу на чергування нот на лініях і між лініями нотоносця, встановивши де знаходиться до у тональності F /над першою лінією/.

- 4а. Так само як у 3а, діти вивчають побудову G-мажорного звукоряду /сьомий тон треба підвищити/. Учитель показує дієз / # / і замінює клявіш F на F# .
- 4б. Вживаючи вищеподані процедури 2б, 2в, та 2г, вивчають написання G-мажорного звукоряду.

*Звертають увагу, що в G-мажорному звукоряді до є на другій лінії і знов підкреслюють чергування нот на лініях і між ними.

Поняття:

12. Мелодія може розвиватися плавним чергуванням нот звукоряду або стрибками.

Музика:

"Диби, диби"	<u>Ігри</u> ч. 89
"Галя по садочку ходила"	<u>Ігри</u> ч. 82
"Засмучений Зайчик"	<u>Ігри</u> ч. 25
"Ой по горі льон, льон"	<u>Ігри</u> ч. 84
"Безконечна"	<u>Жайворонок</u> ч. 5
"Ой сивая та і зозуленька"	<u>Жайворонок</u> ч. 16
"Доц"	<u>Жайворонок</u> ч. 18
"Дощик"	<u>Жайворонок</u> ч. 4
"Млин"	<u>Жайворонок</u> ч. 7

Мета: Учні відкривають, що мелодії розвиваються плавним чергуванням нот, стрибками, повторенням тої самої ноти, або використанням усіх цих способів. Слідкуючи за нотами вони вчаться пізнавати мелодичний рух відомих мелодій.

Учні творять мелодії за даним рухом.

Стратегії:

1. Вивчають декілька пісень із поданого списку.
- 2а. і. Спів луною: Учитель пропонує дітям наслідувати короткі мелодичні фрагменти, що складаються з

плавних нот гами, стрибків, або повторених нот.
Учні мають сказати, який це рух.

Наприклад: d m s s d
 d r m r d
 d' t l s
 d d' d
 d r m f s s s
 s s s s d d d

ii. Учням показують як писати ноти цих мелодій, що вони щойно відспівали луною, а також як співати фрагменти з нот.

Треба підкреслити, що "плавні" мелодії, це такі що йдуть за чергою не пропускаючи ні одної ноти на лінії й між лініями, а "стрибкові" – це ті, в яких пропускається котрась нота на лінії чи між лініями.

2б. Учні прислухаються, як учитель грає початкові фрази відомих пісень / з ч. 1/ і кажуть, як мелодія розвивається /плавно, стрибками чи повторенням/. Учитель записує правильні відповіді на таблиці.

Наприклад:

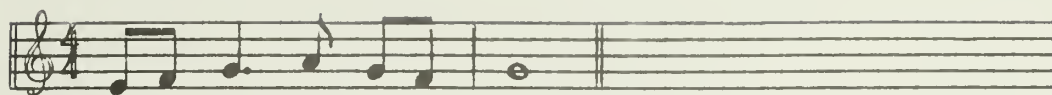
1. плавно
2. стрибками
3. плавно
4. стрибками

Учні прислухаються знову до кожного прикладу, слідкуючи за таблицею.

- 2в.
- i. Учитель показує ноти фраз, які використано в 2б і розглядає з дітьми розвиток мелодії.
 - ii. Ці фрази співають з нот.
 - iii. Вибирають зразок "пальної" й "стрибкової" мелодії з вищеподаних фраз і діти вчать ся грати їх на мелодичних інструментах.

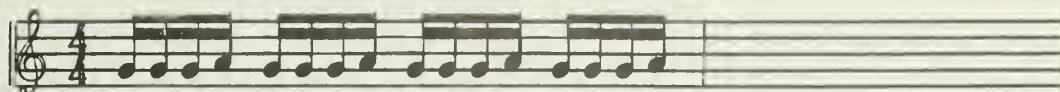
3. Учитель приготує для класу таблиці нот мелодій.
Учні слідкують за нотами кожної мелодії, коли вчитель її грає, щоб краще збагнути коли мелодія розвивається плавно, стрибками чи повтореними нотами.

1. почергово

"Зима" з Від льоду до льоду

2. повторені ноти

"Два хлопчики" з Від льоду до льоду

3. стрибками

"Веснянка" з Веснянка

4.

"Все навколо зелене" з Від льоду до льоду

"Ладки, ладусі" з Веснянка

4а. Дискусія Учитель впроваджує поняття "мелодичний малюнок" під час читання нот і обговорення руху мелодії /плавно чи стрибками/. Це дає форму мелодії /мелодичний малюнок/.

4б. Повторюють вибрані фрази щойно вивчених пісень і діти вчаться писати обрис мелодичного малюнка даної фрази.

Наприклад:

1.

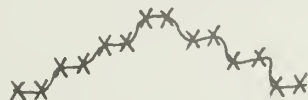
/"Засмучений зайчик" - перша фраза/

2.

/"Гей, там на горі" - остання фраза/

3.

/"Диби, диби" - перша фраза/

4.

/"Ой по горі льон" - перша фраза/

- 5а. Учитель рисує на дошці обриси кількох мелодичних малюнків. Учні мають вибрати котрийсь та заграти його на мелодичному інструменті чи фортепіано.

Наприклад:

*Учитель пригадує, що треба вибрати собі ритм, темп і динаміку.

- 5б. Учніам пропонують творити коротку мелодичну фразу, а тоді накреслити її графічно.

Поняття:

13. Між нотами буває інтервал октави, якщо вони є на першому й восьмому тоні діатонічного звукоряду.

Музика:

"Поїхав Ревуха"

201 українських народних пісень ч. 22

"Засвистали козаченьки"

201 українських народних пісень ч. 14

"Ой ходила дівчина бережком"

201 українських народних пісень ч. 102

"Прогулянка"

Нашим дітям стор. 23

Мета: Діти вивчають поняття "октава". Вони вчаться співати цей інтервал, писати його нотами та грати його з нот.

Стратегії:

- 1а. Повторюють гаму. Учитель пригадує, що гама /звукоряд/ починається й кінчається на до.

2а. Учням пропонують співати октави луною.

Наприклад:

d d' d' d
d' d' d' d
d d d' d' d
d' d d' d d'

2б. Дискусія Учитель допомагає учням висловити думку, що оба до /низьке до й високе до/ є в інших регістрах. Тоді вчитель вияснює, що інтервал між низьким до і високим до називається "октава".

2в. і. Учням показують, як писати d для низького до і d' для високого до.
ii. Вживаючи d і d' пишуть на дошці чи таблиці короткі взірці для співу луною. Учитель вказує на ці взірці, а учні співають разом з ним.

3а. Учитель пропонує групі стати на С, що на додатковій лінії під нотним станом, на великому нотоносцеві з наклеєних стрічок на долівці. Він показує їм, як пройти по звукорядові / r, m, f, s, l, t /, щоб найти октаву /високе d/.

3б. Цю саму процедуру повторюють інші групи учнів, починаючи з D, E, F і G. Під час цієї вправи учням кажуть думати про інтервали звукоряду, які треба пройти, щоб дійти до октави.

3в. Учитель показує, як знаходять октаву на нотному стані /на повстаній таблиці, дошці чи видрукованих аркушах/. При допомі різних матеріалів учні набирають вправу, що згодом зможуть пізнати октаву повище чи пониже якоїсь ноти.

3г. При допомі різних мелодичних інструментів учні відкривають, що, без огляду на тональність, октава завжди знаходиться на тоні з тою самою назвою, як вихідний тон. Таким чином октава над d є d', октава під F' є F і т. д.

- 4а. Вивчають пісні із стрибками в октаву. Учням допомагають пізнати октаву як із слуху, так і з нот.
- 4б. і. Щоб підкреслити інтервал октави, учні передають мелодичний малюнок рухами рук, коли він появиться в пісні.
- іі. Учні грають стрибок у октаву на мелодичному інструменті, коли він появиться в кожній пісні.
- 4в. Дітей вчать грати *ostinati* в октаву на мелодичних інструментах.

Наприклад: Пригра до "Засвістали козаченьки"

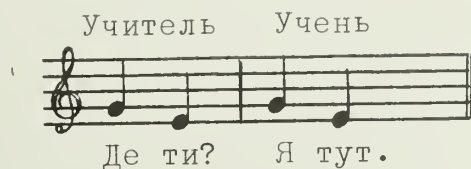
5. Учитель співає якусь ноту. При допомозі рухів рукою він указує, чи учні мають співати октаву вище, чи нижче того тону, що вони почули.

НАВЧАННЯ МЕЛОДІЇ ЗІ СЛУХУ

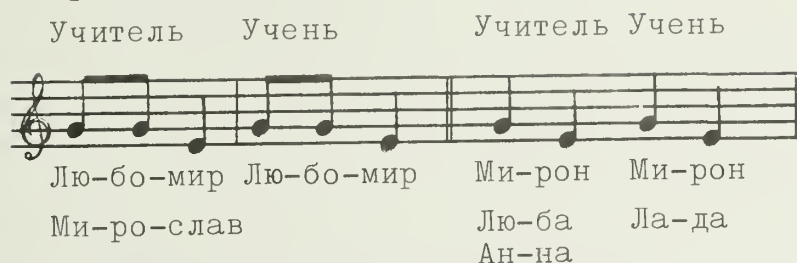
У цій частині треба звертати увагу на точність тону.

I. Соль - мі

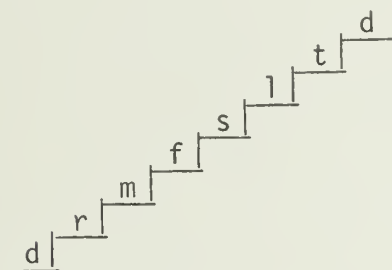
1. Співають "Де ти?" на ноти соль - мі. Поодинокі учні відповідають "Я тут" на ту саму мелодію.

2. Діти вчаться співати луною свої імена на цю мелодію.
Наприклад:

3. Учням показують таблицю тонів на східцях.

За. Діти вчаться співати
/тільки висхідний/ звукоряд.

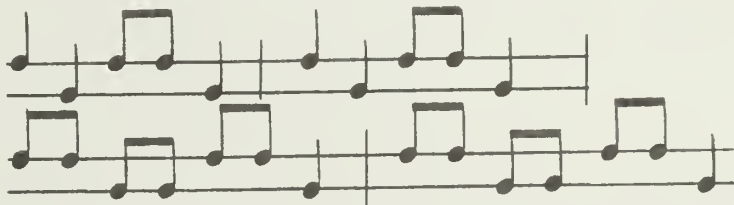
Зб. Звукоряд співають з
ручними рухами / /
щоб показати кожен висхідний
крок гами.

Зв. Діти вчаться грати звукоряд
на мелодичних інструментах.

4. Виділяють два тони - соль і мі - для співу луною.
Учням показують, де вони знаходяться на табелі звукоряду.

Спів луною: Учитель співає мелодію з тонів соль і мі
та каже учням наслідувати точно, не пропускаючи долі.
Увесь час вживають відповідні ручні рухи.

Наприклад:

5. Вивчають пісню "Веснянка / куку" - Ігри ч. 41 виділяють фразу соль - мі. Учням кажуть співати луною та виконувати відповідні рухи рукою за вчителем, а тоді сольфеджо з рухами рукою.

Учитель вияснює дітям, що соль є вищою нотою, як мі. Вибирають четверо дітей, які представляють собою ноти соль і мі на "Куку, куку" /діти, що символізують соль стоять, а мі - стоять на колінах або присідають/.

Ціла кляса співає фразу сольфеджо словами, а вчитель вказує на дітей, що представляють собою соль і мі.

Цю фразу пишуть на дволінійній нотоносці на дошці і учні співають її з нот /вживають сольфеджо та ручні рухи/.

*Треба звернути увагу, що коли соль є на лінії, то мі буде на наступній лінії внизу.

-На долівці наклеюють дволінійний нотоносець із стрічок. Учні співають фразу сольфеджо і при тому стрибають із соль на мі, а тоді знов із соль на мі /друга лінія - перша - друга - перша/.

-Діти вчаться грати соль - мі на мелодичних інструментах, на яких лишено тільки клявіші та . Учні грають цей взірєць спершу як вступ, а тоді як частину цілої пісні.

6. Вживаючи процедуру ч. 5 вивчають "Чижику" /Ігри ч. 86/.

-Виділяють фразу s-m-m-s-m-m /Чижику, чижику/.

-Фразу співають луною з ручними рухами та словами, а також сольфеджо.

Шестеро дітей представляють собою взірєць s-m-m-s-m-m.

-На дошці пишуть дволінійний нотоносець. Соль пишуть над другою лінією, а мі над першою.

*Підкреслюють, що коли соль буває над лінією, то мі буде під тою ж лінією. /Учням дають нагоду відрізнати ноти на лініях від нот над лініями і відношення між соль та мі./

-Учням показують, як виконувати цей взірець на нотонос-
цеві наклеєному на долівці /краще стрибати з-над
лінії над лінію, як з лінії на лінію/.

-Діти вчаться грати соль - мі на мелодичному інстру-
менті, на якому є тільки клявіші C і A .

7. Учням дають нагоду помічувати взірець соль - мі, який
вони чують та наслідують. Вони вживають власні нотоносці
наклеєні на підлозі, а також різні інші засоби /наприклад:
повстяні кільця на таких же табличках, пластмасові диски
на видрукованих нотоносцях, магнетичні кнопки на дошці
тощо/.

*Див. Kodaly Approach Workbook Number 1 by Katinka Scipiades Daniel,
Fearon Publishers, Inc. (Boosey and Hawkes, Canada Ltd.)

8. Пізнання соль - мі. Учитель мугикає або співає
/невтральними складами/ дуже прості взірці соль - мі,
які учні вже знають і вони повторюють їх сольфеджо
з відповідними рухами рук.
9. Учні мають правильно відспівати відомі взірці чи мелодії
соль - мі на підставі
тільки ручних рухів,
тільки нот.

II. Соль - мі - ля

Музика:

"Киця"	<u>Ігри ч. 15</u> /ssls - двічі/
"Весна"	<u>Від льоду до льоду</u> стор. 9 /ssslsm /
"Два хлопчики"	<u>Від льоду до льоду</u> стор. 15 /sssl - чотири рази/
"Хлопець і ластівка"	<u>Жайворонок ч. 49</u> /mssslsm /

1. Впроваджують тон ля співом луною словесних фраз.

Наприклад:

| | | |
s l s m
Де ви бу-ли?

□ □ □ |
s s l l s s m
Ма-ма ми-є на-чен-ня.
Та-то ми-є на-чен-ня.
Ді-ти ми-ють на-чен-ня.

 s m l s m
 Ді-до і ба-ба.

 s s m l s m
 Ді-ти йдуть до шко-ли.

*Вживають такі фрази, що учні вже читали і підбирають відповідні мелодії s-m-l.

2. Учням допомагають збагнути новий тон і його положення /вище, як соль/ при допомозі таблиці ладових ступнів. Впроваджують назву ля та відповідні ручні рухи для s-m-l, а також численні взірці співу луною з різними ритмічними комбінаціями.

Наприклад:

 s s l s s l s s s s s l s s s l s m	 s s s s l s s l s m l s l s m	 s s l l s s s l l s m m m s s l l s
---	--	--

3. Учні співають комбінації s-l-s-m за ручними рухами.

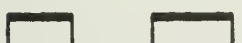
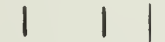
- 4а. Виділяють ля з відомих пісень, які подано в цій частині.

Ці фрази співають сольфеджо за ручними рухами.

- 4б. Ці самі фрази грають на мелодичних інструментах.

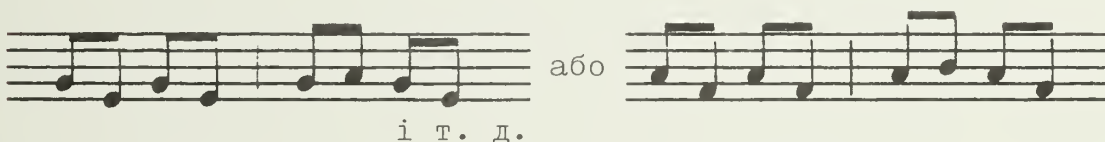
*Учитель пригадує, що ля є на один ступінь вище від соль, а мі на стрибок /терцію/ нижче від соль.

- 5а. Вивчають "Дрибу, дрибу", вживаючи ручні рухи до слів пісні.

 s m s m Дри-бу, дри-бу,	 s l s m дри-бу-шеч-ки,	 s m s m на-ї-ли-ся	 s l s m пе-тру-шеч-ки.
 s m s l s Диб, диб	 s l s до во-ди,	 s s l l на-ї-ли-ся	 s s m ло-бо-ди.

- 5б. Пісню вивчають сольфеджо та з відповідними ручними рухами.
- 5в. Пісню співають сольфеджо, використовуючи ручні рухи та тілесні постанти, щоб у такий спосіб підкреслити три різні тони /наприклад: соль - стоять, мі - зігнені коліна, ля - навшпиньки/.
- 5г. Учні співають пісню і відмічують ноти на нотосці, що наклеєний стрічками на підлозі:
- Один учень на кожен склад.
 - Групи учнів проходяться по нотному стані відповідно до нот пісні.
- *Якщо соль і мі є на лініях /наприклад G та E /,
то ля буде над тою лінією, на якій є соль /A/.
- Коли соль і мі є над лініями /наприклад A і F /,
то ля буде на лінії зараз над соль /B/.
- 5г. На дошці пишуть ноти пісні. На підставі сольфеджо діти кажуть учителеві, де треба написати кожен ноту.
/Пісню розписують спершу так, щоб соль було на лінії, а пізніше - над лінією./
- */ключів ще не треба позначувати./

Наприклад:

- 5д. Діти вчаться відчитувати й співати сольфеджо та слова пісні "Дрибу, дрибу" з нотного стану. /Завжди вживають ручні рухи./

6. Відчитування мелодій s-l-s-m пов'язують із співом та ручними рухами. Учитель вказує на нотну таблицю, а учні співають взірці.

Наприклад:

Також використовують зразки в ч. 2 цієї частини.

*Змінюють положення соль на нотному стані.

*Можна також використати приклади з Mary Helen Richards
Threshold to Music.

7а. Учням дають нагоду по-різному записати ноти коротких взірців із соль, мі та ля на нотних станах з двох або трьох ліній. Вони до того пригтовляються співом чотиридольної мелодичної фігури; спершу співає учитель, а тоді кількакратно учні луною з відповідними ручними рухами. Щойно тоді записують ноти на нотоносець.

*За зразками див. книжка вправ методи Kodaly Approach Workbook I.

7б. Учні вказують і відспівують фігуру, що вони щойно написали.

8. Вишкіл слуху: Учитель співає прості короткі мелодичні фігури з нот соль, мі та ля на якийсь неутральний склад, наприклад "а", "о" або "у". Учні правильно співають це саме луною сольфеджо та з відповідними рухами рукою.

III. Нова нота - до

Стратегія:

Стратегія детально розроблена в чч. I і II "Навчання мелодії зі слуху".

Музика:

"Киця"	<u>Ігри</u> ч. 15 /dms /
"Метелик"	<u>Ігри</u> ч. 23 /dsslsls /
"Ранок"	<u>Ігри</u> ч. 28 /dmss /
"Сидить Василь на припичку"	<u>Ігри</u> ч. 31 /dmsm /
"Зайчик"	<u>Ігри</u> ч. 33 /dms , mdm /
"Прогулянка"	<u>Ігри</u> ч. 44 /dms /
"Гоп, гоп, гоп"	<u>Ігри</u> ч. 46 /dms /
"Соловеєчку, сватку, сватку"	<u>Ігри</u> ч. 71 / dmsss /
"Іди-іди, дощику"	<u>Ігри</u> ч. 83 / ssslsm /

1. Повторюють ноти соль, ля і мі /сольфеджо та ручні рухи/.

2. Учні відкривають до співаючи мелодичні заклики та заспіви. Див. ч. 1 під ля.

Наприклад:

1.

s s m m d
Сір-ку не біжи.

2.

s l s m d d d
Про-шу пи-ти мо-ло-ко.

3.

d d m m s s
Мур-чик хо-че спа-ти.

4.

d m s m d
Ле-ся та Та-рас.

3. Впроваджують сольфеджовий склад та ручний рух для до.

4. Спів луною.

5. Учні співають різні взірці з соль, мі, ля і до за ручними рухами.

6а. Виділяють взірці соль-мі-до та до-мі-соль із пісень у цій частині.

6б. Діти вчаться грати ці взірці і самі, і в піснях.

7. Вивчають ноти:

- Учні ходять по соль, мі, ля і до на нотному стані наклеєному на підлозі,
- читають ноти з таблиць,
- пишуть ноти на папері, або на табличках, що легко стираються.

Тут впроваджують рухомий ключ до для писемних вправ.

*див. Kodaly Approach Workbook I та Threshold to Music чч. 31-36.

8. Вишкіл слуху: Учитель співає взірці з d-m-s-l на нейтральний склад, а учні відповідно наслідують луною сольфеджо та ручними рухами.

I . до-ре-мі-фа-соль
 /Нові ноти - ре і фа/

Музика:

"Настуся"	<u>Ігри</u> ч. 21 (sfmrdd)
"Метелик"	<u>Ігри</u> ч. 23 (drmfsm1)
"Кого я люблю"	<u>Ігри</u> ч. 27a (mmffss, mmrrdd)
"Люлі, люлі"	<u>Ігри</u> ч. 30 (mfsslls, mrdd)
"Ой минула вже зима"	<u>Ігри</u> ч. 38 (smfrddd)
"Прогулянка"	<u>Ігри</u> ч. 44 (rmrd)
"Мишка й котик"	<u>Ігри</u> ч. 45 (drm, rmrd, drmfsrcd)
"Чи ти спиш"	<u>Ігри</u> ч. 49 (drmd, mfs, slsfmd)
"Я Лисичка"	<u>Ігри</u> ч. 54 (drmfssss, llllss, mmrrdd)
"Гоп, гоп, гоп"	<u>Ігри</u> ч. 46 (dms, sfmrdd, drmfss, sfmrdd)
"Гей, там на горі Січ іде"	<u>Ігри</u> ч. 76 (sslsfmrddd)
"Школярник"	<u>Ігри</u> ч. 77 (ddrrmrdd)
"Качечка прачечка"	<u>Ігри</u> ч. 79 /ціла пісня/

1. Повторюють звукові фрази, що вживають до, мі, соль і ля /вживають сольфеджо і ручні рухи/.
2. Впроваджують сольфеджовий склад та ручний рух ре при допомозі співу луною взірців d-r-m та m-r-d. Вивчають одну з вищеподаних пісень.
- За. Діти набирають фізичне відчуття взірців d-r-m m-r-d ступаючи по нотному стані наклеєному на підлозі і співаючи луною за вчителем. /* Позначити до./
- Зб. Учні співають за нотами /з ручними рухами/ різні зразки з чергуваннями d-r-m та m-r-d. Тут включають читання відомих фраз із тих пісень, що впроваджено в цій лекції.
- Зв.
 - i. Діти грають d-r-m та m-r-d на мелодичних інструментах, співаючи луною за вчителем.
 - ii. Питання-відповідь: Учні укладають власні мелодійки, що використовують до, ре та мі у відповідь на спів учителя.

Наприклад:

питання

| | | |

m d r d

відповідь /мусить різнитися
від питання/

▮ ▮ ▮ |

m m r r m r d

4. Співають п'ять тонів / / у висхідному й низхідному
проядку фразою. Уживають відповідні рухи рукою.

Наприклад:

┌──────────┐
d r m f s

┌──────────┐
d f m r d

┌──────────────────────────┐
d r m f s . . . s f m r d

5. Спів луною: Співають різні мелодії вживаючи склади від
до до соль з відповідними ручними рухами
- у ладовому порядку,
- у довільному порядку.

6. Вивчають різні пісні із списку.

- 6а. Учитель звертає увагу на ряди d-r-m-f-s у цих піснях.
Ці склади співають сольфеджо з ручними рухами.

- 6б. Учні співають з нот:

- Учитель вказує на ноти,
- учні вказують на ноти.

- 6в. Діти вчаться грати ці фрази на мелодичних інструментах
соло і під час співу.

- 6г. Збагачення:

- i. Цілу другу стрічку пісні співають сольфеджо.

Наприклад:

"Гоп, гоп, гоп"

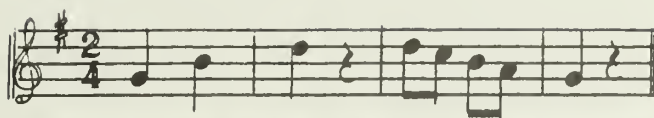
"Качечка-прачечка"

- ii. Цілу пісню грають на мелодичних інструментах.
Коли діти добре навчилися грати й співати пісню,
можна додати пригру.

7. На дошці або таблиці показують короткі ритмічні чи
мелодичні зразки; учні мають пізнати й відчитати їх
/плескати або співати/.

Наприклад:

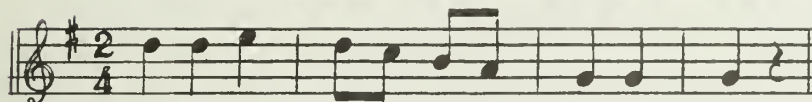
Що це за пісня?

" Гоп, гоп, гоп "

" Качечка-прачечка "

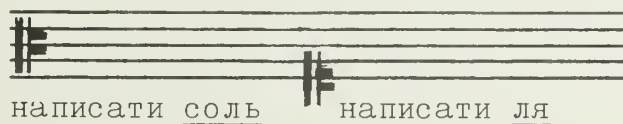

" Гей, там на горі Січ іде "

8а. Повторюють рухомий ключ до, а тоді учні вправляють писати до в різних позиціях відповідно до того ключа.

8б. і. При допомозі ключа до учні встановлюють положення різних нот ладу /до, ре, мі, фа, соль чи ля/ на нотному стані.

Наприклад:

*Див. книжка вправ методи Kodaly Approach Workbook I.

ii. Учні пишуть різні прості комбінації d-r-m-f-s на різних позиціях нотоносця.

1. Див. поняття 13 /"Мелодія - 3 кл."/. Там відповідна музика й стратегії для навчання октави. /до'/.
2. До вже вивчених вірців /d, r, m, f, s, l/ додають до'. Тут співають луною, співають самі, відчитують та пишуть. У посні "Ой під гаєм, гаєм" (drmf sd') виступає фраза з до'.

РИТМ - RHYTHM

- the regularity or flow of movement, organization of time in music through recurring pulses or patterns.
беззвучна до́ля- unsounded beat (rest)

до́ля - (beat) - an even unit of time in music

кра́пка - (dot) - a dot placed after a note makes it half as long again.
(e.g. = 1½ beats, = 3 beats)

па́вза - (rest) - beat or beats for which there is no musical sound.

- - ці́ла па́вза - whole rest - 4 beats (4 беззвучних до́лей)
- - полови́нна па́вза - half rest - 2 beats
- - четве́рта па́вза - quarter rest - 1 beat
- - во́сьма па́вза - eighth rest - ½ beat
- - ші́стнадця́та па́вза - sixteenth rest - ¼ beat

ритмі́чна фігу́ра - rhythmic figure or rhythmic pattern,
- a short, easily recognized metrical succession of notes, often repeated.

ритмі́чні ру́хи - body movements for rhythmic response

- плеска́ння - clapping hands - to the beat or rhythm
- ля́скання па́льцями - snapping the fingers to the beat or rhythm
- ту́пання нога́ми - stamping feet to the beat or rhythm
- ля́скання по ко́лінах - patting the knees to the beat or rhythm
- patschen

ро́змір - (time signature) - the two numbers at the beginning of a song
(e.g. $\frac{4}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{6}{8}$)

The top number tells how many beats per measure; the bottom number tells what kind of note is equivalent to one beat. (i.e. 4 time: 4 quarter notes or the equivalent of 4 quarter notes in $\frac{4}{4}$ |||| for each measure.)

(bar or measure) A measure is all the music in the space between two bar lines.

такт - (bar or measure) A measure is all the music in the space between two bar lines.

та́ктова ри́ска - (bar lines) - vertical lines which divide notes after a specified number of beats according to the time signature.

трива́лість нот (note values)

- - ці́ла но́та - whole note - lasts 4 beats
- - полови́нна но́та - half note - 2 beats
- - четве́ртна но́та - чве́ртка - quarter note - 1 beat
- - во́сьма нота - ві́сімка - eighth note - $\frac{1}{2}$ beat
- - дві ві́сімки - 2 eighth notes - 1 beat
- - шістна́дцята нота - sixteenth note - $\frac{1}{4}$ beat
- - 4 sixteenth notes - 1 beat

МЕЛОДІЯ - MELODY

- a meaningful succession or arrangement of sounds; a succession of single tones generally relating to a tonal centre.

- tune

берка́р (або касі́вник) - (natural) - $\natural$ cancels a sharp or flat.

бемо́ль -(flat)- b - lowers the note by a semi-tone.

га́ма -(scale)- an arrangement of notes according to pitch - usually refers to the range of notes from doh to doh in a given key.

діе́з -(sharp $\sharp$)- raises the note by a semi-tone.

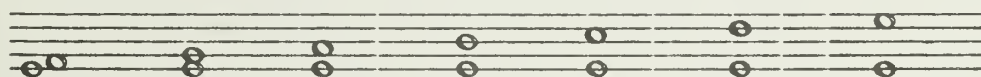
зв'я́зка -(tie)- when notes are on the same line or space and joined by a tie ($\frown$) the first note is played or sung and lasts the duration of both notes.

звук -(sound)

звукора́д - an order of sounds

звуча́ння -(resonance)- a resounding or full quality of sound.

інтерва́л -(interval)- the distance between two notes.
- determined by counting upward every line and space from the lower note to the upper note including the two notes.

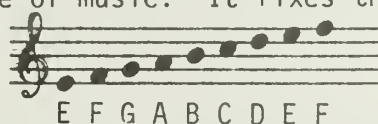

second third fourth fifth sixth seventh eighth
секу́нда терці́я кварта́ кві́нта секста́ септима́ окта́ва

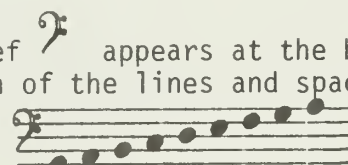
інтона́ція -(intonation)- exactness of pitch

клавіа́тура - keys on the piano

ключ - (clef) - the treble clef G or bass clef F appears at the beginning of each line of music. It fixes the pitch of the lines and spaces of the staff.

E F G A B C D E F

G A B C D E F G A

ко́льори́т- (tone color) - the unique sound characteristics of a voice or instrument.

ключо́ві зна́ки - (key signature), the sharps or flats at the beginning of a piece of music to show the key that the song is written

ла́д - (key) - a scale or system of notes related to one tonic or basic note and arranged in a special way.

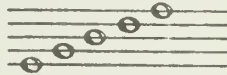
лега́то -(legato)- smoothly.

лі́га - (slur)- a curved line over a group of notes indicating that they are to be played smoothly.
- to sing two notes in sequence on the same vowel without a break between them.

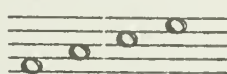
настро́йка - tuning (of an instrument)

но́та - (note) - a written symbol showing pitch and duration of sound.

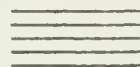
но́та на лі́нії -(line note)

но́та між лі́ніями -(space note)

но́тний ста́н - (staff) - The framework of 5 lines and 4 spaces on which notes are written.

окта́ва - (octave) - an interval of an eighth, e.g., C to C'

опо́рні зву́ки - (tonic chord) - triad - the doh, mi, sol, of any key played simultaneously.

партиту́ра - (score) - any music copy that shows, page by page the whole of the composition (orchestra and/or vocal).

су́провод - (accompaniment) - music designed to support or enrich a melody.

сольфе́джо - (solfeccio) - a system of naming the notes in a key in which the first note of any major key is called doh.

1. doh - до
2. re - ре
3. mi - мі
4. fa - фа

5. sol - соль
6. la - ля
7. ti - ті
8. doh - до

текст - (text or lyrics) - the words to a song.

тон - (tone) - the name given to an interval of two semitones e.g. C to D; E to F#

- the relative pitch of a sound (i.e., висо́кі то́ни, низькі́ то́ни)

метр - (metre) - the pattern of beats in any time signature can be divided into duple or triple metre i.e., $\parallel\parallel$ (подвійний метр) or $\parallel\parallel\parallel$ (потрійний метр).

пентато́нний звуко́ряд - (pentatonic scale) - a scale which uses 5 whole tones _ Do, Re, Mi, Sol, La, from the major scale.

півто́н - (Semi-tone or half-tone) - the smallest interval used in European and traditional music. On a keyboard, two consecutive notes without skipping a black or white key.

шти́лі -(stems on notes)-

ГАРМОНІЯ - HARMONY

- several tones sounding together (simultaneously); generally a triad or other chord. This can be achieved with voices alone, several instruments, voices and instruments, and with some kinds of instruments; a single instrument may be capable of producing several tones.

ако́рд - (chord) - two or more notes or tones played simultaneously.

мажо́р - (major) - an order of notes

міно́р - (minor) - an order of notes

то́ніка - (tonic) - the base note of a scale - e.g. C in C major.

остіна́то - (ostinato) - a rhythmic or melodic passage that is constantly repeated as accompaniment to a piece of music.

ФОРМА - FORM

- the organization of music in a meaningful arrangement.

вступ - (introduction) - as an instrumental beginning to a song.

кін'єць - ending of a piece of music

повто'рення - (repeated passages) ||: :|| music between these signs is repeated.

часті'на - (section) - an entire portion of a musical work made up of several phrases - usually in the same tempo and mood.

фра́за - a part of a song that can be sung as one unit --
- according to melody structure
- according to word meaning
- according to breath control

"coda" - a short passage added to conclude a song or composition.

"D. C. al Fine" - (da Capo) - return to the beginning of the music and repeat until the word Fine and double barline (||).

"Fine" - end of song - this may be somewhere other than the end of the score.

ЕКСПРЕСІЯ - EXPRESSION

- making the music interesting and meaningful by varying the tempo - loudness, or mood.

дина́міка - (dynamics) - varying degrees of loudness and softness of musical sound.

на́стрій - (mood) or feeling in music (or elicited by a musical piece)

темп - (tempo) - the time or speed of the music

p - piano - softly

f - forte - loudly

crescendo - (збі́льшувати) gradually become louder.

decrescendo - - (зме́ншувати) gradually become softer.

accelerando - (поступо́во шви́дше) - gradually speed up.

ritardando - (поступо́во пово́ліше) - gradually slow down.

тембр - (timbre) - quality of sound.

СЛУХАННЯ - LISTENING

- Lessons to guide the child to greater, more discriminate listening in music.
- Lessons to help the child focus his attention on exciting elements in music that he can enjoy.
- Lessons to make the child aware of the beauty and enjoyment he can experience through listening to music.

вока́льні твори -(vocal pieces).

голосі́ -(voices)

соп्रा́но -(soprano)

альт -(alto)

те́нор -(tenor)

бас -(bass)

інструме́нти - instruments

банду́ра -(bandura)

бубон - (drum)

дерка́ч -(rattle)- a church instrument used on Good Friday

дзві́нкі (гльо́кеншпі́ль)- Orff instrument with removable metal keys

дри́мба - jew's harp

кларне́т - (clarinet)

кляві́нші гу́слі - (autoharp)

ксилофо́н -(xylophone) - Orff instrument with removable wooden keys

мандоли́на-(mandolin)

металафо́н -(metallophone)- Orff instrument with removable metal keys

решето бараба́н - (tambourine)

скри́пка -(violin)

сопи́лка -(reed-pipe)

тарі́лки -(cymbals)

трембі́та -(trembita)(an ancient trumpet of the Hutsuls - it is very long)

труба́ -(trumpet)

флейта - flute
 фортепіано -(піаніно) - piano
 цимбали - tsymbaly (dulcimer)
 інструментальні групи - instrument groups
 струнні інструменти - string instruments
 дерев'яні (духові) інструменти - woodwinds
 мідні (духові) інструменти; мідь - horns or brass
 ударні - percussion
 інструментальні твори - instrumental pieces
 інструментівка - instrumentaion - the parts of a musical work that are
 played by different instruments
 настрій - (mood) - the feeling one gets from hearing a piece of music
 оркестра - orchestra
 різні типи музичних творів - musical works
 балет - (ballet) - music written for a story - to be dramatized in
 ballet - dance
 гопак - (hopak) - a Ukrainian folk dance characterized by a change
 in tempo. It begins slowly and gradually speeds up, ending
 quickly and happily. 2 time.
 4
 колискова - (lullaby) - a slow piece of music intended for putting
 small children to sleep.
 марш - (march) - music with a steady, walking beat.
 народна пісня -(folk song) - a traditional song that has passed through
 generations of people before being recorded or printed.
 опера - (opera) - a dramatized story in which all communication between
 characters is done by singing.
 романс - (romance) - a song written in the style of romantic composers.
 танець - dance.
 тема - (theme) - a recurring melodic pattern

БІБЛІОГРАФІЯ

- Alberta Education. Curriculum Guide for Elementary Music. Edmonton: Alberta Education, 1977.
- Alberta Education. Program of Studies for Elementary Schools. Edmonton: Alberta Education, 1975.
- Alberta Education. Ігри, вірші та пісні. Edmonton: Alberta Education, 1974.
- Булагаков, Л. Наші знайомі. Київ: Музична Україна, 1969.
- Буцацька-Бровар, Ростислава. Наша пісня. ч. 1. Гері: видання авторки, 1973.
- _____. Наша пісня. ч. 2. Гері: видання авторки, 1973.
- Вавринюк, Євген. Пісні для дітей. Вінніпег: Рада української школи при УГПШ в Канаді, 1974.
- Гайворонський, М. О. Збірник українських пісень для молоді. Саскатун: Українська книгарня, 1946.
- Гнатишин, А. і Заревич, Б. Рідна пісня. Нью-Йорк: Сурма, б.р.
- Horwood, Frederic J. The Basis of Music. Toronto: Gordon V. Thompson Limited, 1944.
- 201 українських народних пісень. Нью-Йорк: Сурма, 1971.
- Дичко, Л. Сніжинки. Київ: Музична Україна, 1970.
- Дублянський, В. Цвіркунець. Нью-Йорк: Сурма, б.р.
- Дударик. випуск третій. Київ: Музична Україна, 1974.
- Дударик. випуск п'ятий. Київ: Музична Україна, 1974.
- Дудка, Ф. Основи нотної графії. Київ: Музична Україна, 1952.
- Жайворонок. видання друге. Вінніпег: Український голос, 1952.
- Залеський, Осип. Мала українська музична енциклопедія. Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1971.
- Зінич, Р. і Кукловська, В. Музика в дитячому садку. випуск другий. Київ: Музична Україна, 1975.
- Кончаловська, Наталя. Нотна абетка. видання друге перероблене. Київ: Музична Україна, 1975.

- Куликовська Н. і Хаймович, П. Музико-ритмічні рухи у дитячому садку. Київ: Мистецтво, 1968.
- Кума, Михайло. Шкільний співаник у трох частих з додатком руханкові вправи Вінніпег: Український голос, 1926.
- Лисько, Зіновій ред. Українські народні мелодії. Нью-Йорк: УВАН, 1964 --
- Ліра - Сурма. Великий збірник українських пісень. Нью-Йорк: Сурма, 1956.
- Лужний, В. Музична грамота в школі. Київ: Музична Україна, 1977.
- Manulak, Walter. Ukrainian Songs. Winnipeg: Curriculum Branch, Department of Education, Manitoba, 1974.
- Милич, Б. Маленькому піаністу. Київ: Музична Україна, 1975.
- Нашим дітям. Випуск четвертий. Київ: Музична Україна, 1972.
- Павлюченко, С. Музиканту - любителю. короткий словник-довідник. Київ: Мистецтво, 1965.
- Пауш, Петро А. Пісні для дітей. Едмонтон: видання автора, 1967.
- Pestak, Victoria P. Ukrainian Language Games. Winnipeg: Youth Secretariat, Department of Colleges and University Affairs, Manitoba, n.d.
- Раввинов, А. Веснянка. Москва, 1963.
- Raebeck, Lois and Wheller, Lawrence. New Approaches to Music in Elementary School. Dubuque: Wm. C. Brown Company, 1964.
- Richards, Mary Helen. Threshold to Music. Palo Alto: Fearon Publishers, 1964.
- Рудницький, А. Українська музика. Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1963.
- Scholes, Percy A. The Oxford Junior Companion to Music. London: Oxford University Press, 1954.
- Смеречинська-Шульова, Рожа. Основи музичного мистецтва. Теорія й історія. Джерзі-Сіті: М. П. Коць, 1973.
- Союз Українок Америки /СУА/. Рідна пісня. Філадельфія: СУА, 1972.
- Способін, І. В. Елементарна теорія музики. друге виправлене і доповнене видання. Київ: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1959.
- Філіпенко, А. Ясленята - весельчата. Київ: Музична Україна, 1971.
- Філь, Б. Від льоду до льоду. Київ: Мистецтво, 1965.
- Фінаровський, Г. Зірочка. Київ: Музична Україна, 1971.

Foty, Yurko. Let's Sing out in Ukrainian. vol. 1. Saskatoon: Canuk Publications, 1977.

Чумак, Ярослав. Українське дошкілля. Торонто: Добра книжка, 1977.

Шутенко, Т. Пісні для дітей, Київ: Мистецтво, 1965.

Юцевич, Ю. Словник музичних термінів. Київ: Музична Україна, 1971.

Wheeler, Lawrence and Raebeck, Lois. Orff and Kodaly Adapted for the Elementary School. Dubuque: Wm. C. Brown Company, 1972.

